szolgálat

A LÉLEK MAGA JÁR KÖZBEN ÉRTÜNK

A tartalomból:

Atya, Fiú, Szentlélek
Az Egyháznak és fejlődésének Lelke
Jog és Lélek
A szeretet és egység Lelke
Az alkotó Lélek

non ministrari, sed ministrare

szolgálat

26. szám 1975 Péter-Pál

TARTALOM

A Lélek maga jár közben értünk 3

TANULMÁNYOK

Nemeshegyi Péter: A Szentlélek az Atya és Fiú közösségében és az Egyházban 5
Nemesszeghy Ervin: Változó és maradandó értékek a kereszténységben 11
J. D. Zizioulas: Az Egyház pneumatológikus dimenziója 19
Örsy László: Jog és Lélek 32
Huba Judit: A szeretet és egység Lelke 37
Szabó József: „A Lélek mindent kikutat, még Isten mélységeit is" (Frédéric Ozanam) 41

AZ EGYHÁZ SZAVA

VI. Pál pápa beszéde az 1974.okt.16-i általános kihallgatáson 47
A kiengesztelődés (Kanadai püspökök) 49
Két régi szöveg a Szentlélekről (Farkasfalvy Dénes) 52
Nagyböjt és húsvét antifónái az új papi zsolozsmában 55

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

Suenens bíboros szinodusi felszólalásából 58
Hogy ismerkedtem meg a karizmatikus mozgalommal? (Vajda Tibor) 59
„Tanúságot tesztek majd rólam" (Egy magyar orvos élete) 62
A nő az Egyházban (G. Kranenburg — Jánosi B.) 66
Ökumenikus szeminárium Strasbourgban (P. L.) 70
Levél Etiópiából (Zichy Aladár) 73

Levél Kanadából (Csánó László) 75
Levelek a misszióból 76

KÖNYVSZEMLE

Heribert Mühlen: Der Heilige Geist als Person. — Una mystica persona. (Nemeshegyi P.) 80
Cardinal L. J. Suenens: Une nouvelle Pentecôte? (Szabó F.) 81
Ladislas M. Örsy: Open to the Spirit (S. M.) 82
Szabó Ferenc: Párbeszéd a hitről (Békési I.) 83
Puskely Mária: Akik hittek a Szeretetben (Szabó F.) 84
Bálint Sándor: Karácsony, Húsvét, Pünkösd (Béky G.) 85
Francis MacNutt: Healing (Lelóczky Gy.) 86
François Six: Charles de Foucauld (S. M.) 88

HALOTTAINK 89

Gáspár Pál (Gáspár J. — Szentiványi D.) 90
P. Sass Imre SJ (Békési I.) 90
Ohmüllner Márton (Galamb I.) 92
Hegyi Pál (Confrater) 93
P. Luzsénszky Alfonz SJ (Nemeshegyi P.) 94
Dr. László Miklós Ákos OFM (Confrater) 96

Szolgálat (Dienst), spirituelle Quartalschrift, Klerusblatt. — Mit Druckerlaubnis des Bischöflichen Ordinariats, Eisenstadt. — Eigentümer, Herausgeber, Verleger und für den Inhalt verantwortlich: Ladislaus Marosi, A-9800 Spittal/Drau, Kapellengasse 15. — Druck: Prugg Verlag - Eisenstädter Graphische GesmbH, Eisenstadt, Österreich.

„A LÉLEK MAGA JÁR KÖZBEN ÉRTÜNK"

„Legyen korunk új pünkösd, amelyben megújítod csodáidat" — imádkozta János pápa a zsinat előtt. Nem egy mértékadó mai teológus és keresztény hívő felfogása szerint ténylegesen ezt az új pünkösdöt éljük most át. Az első pünkösdön a Szentlélek viharzúgásban, tűz képében szállt le. Nem származhat-e a Lélektől a világnak és az egyháznak ez a mai roppant nyugtalansága is? Azért, hogy újból megmozgassa, ami megmerevedett, újra felizzítsa, ami kihűlt? Nem olyan idő köszöntött-e a Lélek befolyására ránk, amikor kezdjük mélyebben megérteni a hitigazságokat, amikor a keresztények az élet minden területén erősebben elkötelezik magukat, fokozottabb a felelősségtudatuk, és ugyanakkor nagyobb a szabadságuk a személyes lelkiismereti döntésben? Az bizonyos, hogy ezzel a „pünkösdi viharral" sem a hierarchiának, sem a hívőknek nem lett könnyebb a dolga. De érdemes meggondolni, nem hordja-e végső soron korunk mégis a Szentlélek jegyét. És ha igennel válaszolunk erre, akkor csak örülhetünk, akkor bizalommal nézhetünk a jövőbe is.

Persze a Lélek nemcsak viharban jön el, hanem leheletszerűen gyengéd érintésben is; nemcsak az egyház közösségében működik, hanem az egyes ember lelkében is. Igaz emberségünk minden gesztusa belőle való. Kereszténységünk egész értékskálája, a legalapvetőbb mozzanatoktól („Senki sem mondhatja: Úr Jézus, csak a Szentlélek által" 1Kor 12,3) a misztika bensőségének csúcsáig az ő támogatásával bontakozik ki. Nem szoktunk eleget gondolni erre. Azért szívesen szenteltük ezt a számunkat neki, az „ismeretlen Istennek". Kérjük, hogy a leírt szavakon át Ő indítsa belülről az olvasók lelkét.

Nemeshegyi Péter *teológiai alapvetése a Biblia és a mindennapi élet képeivel igyekszik leírni a Szentlélek szerepét a Szentháromságban és az Anyaszentegyházban.* Nemesszeghy Ervin *e gondolatmenet második részéhez csatlakozva az értékek „hierarchiájának" és alakulásának ma sokat vitatott kérdését veti föl, és megvilágítja a Szentlélek működését a fejlődés folyamán.* J. D. Zizioulas *cikke a keleti teológia szempontjait képviseli. Igaz, kicsit kemény dió. De ha próbálunk együtt haladni elmélyült elemzésével, nagyon is életszerű következtetésekhez jutunk. A keleti egyházak szava nem mellőzhető témánkkal kapcsolatban, mert szerencsésen kiegészíti a nyugati teológia inkább intellektuális és jogi irányát. Ezzel már ott is vagyunk* Őrsy László *cikkénél, aki kedves tárgyával, a jog és Lélek viszonyával kapcsolatban ad néhány meggondolkoztató megállapítást a maga világos és közvetlen stílusában.*

Huba Judit *elmélkedése gazdag szentírási példatárral mutatja meg „a szeretet és egység Lelkének" működését. Végül* Szabó József *Ozanam-életrajza egy nagyszerű tudósnak és nevelőnek, az emberszeretet egyik hősének példáján mutatja be, milyen nagyot tud véghezvinni a Lélek a világban olyan ember által, aki kezes szerszámként odaadja magát neki.*

Többi rovatunk is sok szempontot hoz a kimeríthetetlen téma kiegészítésére. Vajda Tibor élménybeszámolójában és MacNutt könyvének ismertetésében a karizmatikus mozgalomról kapunk érdekes részleteket. (Magát a mozgalmat részletesebben 22. számunkban jellemeztük.) Sok utánjárással sikerült adatokat szereznünk az olasz földön elhunyt magyar orvos, Hadrava Ferenc tanúságtevő életéről. Megszólaltatjuk a Szentlélekről egyházunk néhány nagyját: Iréneuszt, Szent Bernátot, VI. Pált, Suenens bíborost; de ugyanígy a Lélek vezeti misszionáriusaink lépteit és tollát.

Egyetlen vigasztaló jóhírt sugároz felénk mindez: „Az Atyaisten kiterjesztette az emberekre azt a szeretetet, amellyel egyszülött Fiát örökké szereti. Ez a szeretet a Szentlélek. Ezért minden ember szent: nem mintha lényénél fogva az volna, hanem mert a szent Isten a Szentlélekben szereti, és Jézus által ezt szánja neki. Aki a Szentlélektől megvilágosítva Jézusban hisz, és aki a Szentlélektől eltelve úgy kezd szeretni, ahogy Jézus szeret, az már most az Isten örök életével él, és örökké élni fog . . . Ez a keresztény hit evangéliuma. Istennek legyen érte hála" (P. Nemeshegyi).

TANULMÁNYOK

Nemeshegyi Péter

A SZENTLÉLEK AZ ATYA ÉS FIÚ KÖZÖSSÉGÉBEN ÉS AZ EGYHÁZBAN

Nincs senki közelebb hozzánk a Szentléleknél. Hiszen ő „lelkünk édes vendége". De nincs senki, aki titokzatosabb lenne számunkra őnála. Hiszen sohasem kerül velünk szembe, hogy ránézhessünk, mint ahogy az Atya teszi, aki hozzánk szól Fiában, vagy ahogy a Fiú teszi, aki megláttatja velünk önmagában az Atyát. A Szentlélek mintha valahogy hátulról jönne, vagy jobban mondva, mintha valahonnan a mélységből törne fel, mint valami láthatatlan, óriási óceán hulláma, hogy odasodorjon Jézushoz és Jézus által az ő Atyjához és a mi Atyánkhoz. Istenhez illő szerénységgel a Szentlélek nem mutogatja magát, nem kívánja, hogy őt nézegessük, neki beszéljünk: ő lesz bennünk az új szem, amely által meglátjuk Jézus arcán az Isten dicsőségét; ő lesz bennünk az új szó, amellyel megvalljuk: „Jézus az Úr"; ő lesz bennünk az új imádság, amellyel azt kiáltjuk: „Abba, Édesatyánk!"; ő lesz bennünk az új szeretet, amely által úgy kezdünk szeretni, ahogy Jézus szeretett, határtalanul.

A Szentlelket ezért tárgyilagosan leírni alig lehet. A Szentírás sem ad róla tárgyi leírást, hanem inkább képekben beszél róla, amelyek rásegítenek bennünket, hogy felismerjük személyes tapasztalatunkban jelenlétét. Főképp három nagy szimbólummal kapcsolja egybe a Szentírás a Szentlelket: 1) a szél és lehelet, 2) a víz és 3) a tűz szimbólumával.

Szél és lehelet

A Szentlélek a nevét (ruah qadosh, pneuma hagion) is a „szél, lehelet" szótól kapta. Ő a szent Isten viharos lehelete. Milyen titokzatos valami a szél! Nem tudni, honnan jön, nem tudni, hová megy, de egyszerre csak itt van szélúrfi, ez a vidám barát. Hozza a felüdülést a tikkadt nyári melegben, hozza az életadó esőt a szárazságban; de tud — láthatatlan, megfoghatatlan puhasága ellenére is — olyan viharrá nőni, hogy kicsavar százados faóriásokat, összedönt emeletes épületeket.

A szél életébresztő. Szélcsendben úgy áll és hallgat az erdő, mintha halott lenne. A fák mit sem tudnak egymásról; ágaik szerteszéjjel mutogató ujjak, csak a napfényt lopkodják el egymás elől. De ha átfut a szellő rajta, megszólal az erdő: dalt, u g y a n a z t a dalt zengik a fenyők, bükkök, tölgyek. Ágaik egy ütemre lengedezve járják együtt a táncot. Mintha csak

szárnyra akarna kapni az egész erdőség, hogy elrepüljön a magasba, a messzeségbe, amerre a szél száguld. A sokaságot egy nagy, dinamikus létegységbe olvasztó elem: ez a szél, a szent szél, az isteni Lélek.

De „ruah, pneuma" nemcsak a nagy természetet mozgató szelet jelenti, hanem azt a kicsiny, de mindennél fontosabb szellőcskét is, amely nélkül egy pillanatig el nem lehetünk: a leheletet. Amíg lélegzik az ember, él. Ha eláll a lélegzete, halott. Az utolsó sóhajjal az életadó kis szellő elrepül messzire. Vissza ahhoz, aki belelehelte a lehelet-életet Ádám orcájába. „Ha elküldöd Lelkedet, minden feléled." Az igazi, örök, isteni élet lehelete, amely megújítja a föld színét: ez a Szentlélek.

Élő víz

De nemcsak a levegő, a víz is képe a Szentléleknek. „Az élő vizek forrása" (Jn 7,38), „az örök életre felszökellő forrás" (Jn 4,14): ez a Szentlélek a János-evangéliumban. „Vízből és Szentlélekből" születnek meg az Isten fiai (Jn 3,5).

Milyen hasznos, milyen szükséges a víz! Ahol nincs víz, ott kopár a sivatag; élőlénynek még nyoma sem látszik. De ahol kibuggyan a forrás, üde oázis zöldel. A szomjúság kínoz és öl; a friss ital üdít és életre kelt. Milyen gyengécskének látszik ez az alázatosan folydogáló víz, és mégis micsoda erő lakik benne! A nagy óceánból szívja fel a nap a párákat; felhővé, esővé válva hull a víz a hegyekre, szivárog le a föld mélyébe, hogy előtörjön, mint forrás. És ennek a forrásból fakadt víznek nincs nyugta, amíg csak vissza nem tér szülőanyjához, a tengerhez. Köveket gördít, sziklákat váj, hegyeket repeszt, völgyeket ás, semmi akadály meg nem állíthatja vágya folyását. Amit csak megfog ez a víz, annak e g y irányt, e g y mozgást ad; legyen az faág, levél, homokszem, ember vagy csónak: ha a folyó eléri, magával ragadja, és meg nem áll, míg bele nem futnak mind együtt „a szent, nagy óceánba".

Tűz

Víz a Szentlélek, de egyben tűz is. Tűznyelvek alakjában lángolt pünkösdkor Mária és a tanítványok felett. Tűz a Lélek a szívben, amit kioltani nem szabad (1Tessz 4,19).

Milyen csodálatos teremtménye az Istennek a tűz is! Milyen ereje van a legparányibb lángocskának! Ha nem vigyázunk rá, lángba borít erdőket, városokat. Semmi neki ellent nem állhat. Ha csak egy gyertyalángnyi van is belőle, megbirkózik a nagy világűrt betöltő éjszaka egész sötétségével. A világ minden homálya sem képes megsemmisíteni. A homály, amíg messze van a fénytől, hatalmasnak látszik, de mihelyt a gyertya közelébe jut, hogy rávesse magát és megfojtsa lángját, eloszlik, mintha semmi sem lenne. És valóban az is: a sötétség semmi, a sötétség halott; a fény, a láng, az v a n, az él.

Beledobhatsz a lángba bármit: papírt, fát, vasat, aranyat: mind tűzzé válik, életre kel. Már nem rest, sötét, hideg, mozdulatlan anyag. Ami fekete volt, fehéren izzik; ami sötét volt, vakítóan világít; ami hideg volt, égetően forró; ami mozdulatlanul hevert, lángol, lángol mindig csak fölfelé, mintha csak oda repesne égi „rokonaihoz", a naphoz, a csillagokhoz.

Meg az a láthatatlan tűz, ami az állatok, emberek testében ég! Ha kialszik ez a tűz, itt a halál. A halott hideg; egy láthatatlan tűztől meleg az, aki él.

Mélységekből élni

Isteni szél, lehelet, élő víz, életadó tűz, mindenható fény: már kezd kirajzolódni előttünk a Szentlélek alakja. De hogy még jobban megértsük lényét, gondoljunk néhány emberi tapasztalatra. Bár önmagukban véve még nem a Szentlélek jelenlétének élményei, de sokat segítenek ennek az élménynek megértésében.

Az ember, amíg csak a saját tudatos, kicsiny „én"-jéből él, nem él igazán, nem tud igazán, emberien nagyot tenni. Jól tudják ezt a költők. Megrendelésre nem szokott remekmű születni. A költészethez „ihlet" kell: amikor megszállja az ihlet a költőt, hívatlanul is ömlik tollából a vers. Szinte már nem ő írja a verset, hanem a vers „megszületik, megírja önmagát".

A zenénél is így van. Amikor a kezdő növendék gyakorolja a Mozart-szonátát, más a kotta, más a zongora, más a zongorázó, aki ezt a kettőt összeegyeztetgetni próbálja. Az ilyenkor születő hangokban Mozart bizony alig ismerne rá művére, amely egy ihletett pillanatban úgy áradt ki szívéből, mint a bárányfelhős nyári eget bearanyozó napsugár. De ha igazi művész játszik, akkor nincs már külön kotta, külön hangszer és külön zongorázó: minden eggyé lesz, és az a nagy Zene, amely Mozart zsenijében sírt és kacagott, sír és kacag most közöttünk újra. A művész csak eszköz, amelyen át a halhatatlan muzsika új életre kel. De micsoda feladat egy ember számára oly átlátszóvá tenni magát, hogy eszközévé lehessen a nálánál mélyebb és nagyobb Valóságnak!

Nagy költői, zenei élmény nem adatik mindenkinek, de van egy olyan élmény a kis énünket meghaladó erőkkel való találkozásról, amelyen szinte minden ember keresztülmegy: a szerelem. Aki szerelmes lesz, az előtt egy új világ nyílik meg. Soha még nem érezte így magát, soha még nem látta ilyennek a világot, soha nem tudta, tapasztalta ilyen mélységes magától értetődőséggel, hogy „élni, élni mily édes, mi szép!" Most tudja, hogy „csak egy kislány van a világon", és csodálkozva felkiált: „A jó Isten jaj de nagyon szerethet, hogy énnékem adott tégedet!" Milyen nagy igazságot és bölcsességet fejez ki ez az együgyű kis magyar nóta! Soha egy magányos ember kis énjéből ezt az új világot elővarázsolni nem lehetett volna; kellett, hogy rámosolyogjon az a „csak egy kislány", és hogy felébredjen benne az az erő,

amelyik áthatja fajunkat, felemeli, átformálja, új, hatalmas erőkkel tölti el szívünket: a szerelem.

A költészet ihlete, a zene titka, a szerelem tüze: ez és számtalan más példa mutatja, hogy az ember akkor él igazán, mélyen, boldogan, emberien, amikor léte egy önmagánál mélyebb gyökérből táplálkozik, amikor egy önmagánál nagyobb áradatba veti magát, amikor egy önmagánál nagyobb lelkesedés veszi birtokába. Ezek a gyökerek, áradatok, lelkesedések sokfélék és végesek. De van egy gyökér, egy áradat, egy lelkesedés, amely mindezeknél mélyebb, amely már nem ehhez a véges, teremtett világhoz tartozik, de éppen ezért közös gyökere és találkozó pontja minden teremtménynek; amely oly végtelen nagy, hogy a világmindenség hozzá képest porszem, és egyben oly végtelenül kicsiny, hogy teljes oszthatatlan lényében ott van egy kisgyermek szerető szívében: ez az Isten Lelke, a Szentlélek.

Jézus és a Szentlélek

Ez az isteni Lélek lényegénél fogva Jézushoz tartozik, az ő szívének lakója. Jézust azért hívják „Krisztusnak", „Fölkentnek", mert rája ömlött, mint királyi kenet és a szeretet lángját tápláló olaj, a Szentlélek (Lk 4,18). Ez a Lélek irányítja minden lépését, egész életét. Ebből a benső forrásból tapasztalja Jézus, hogy az Atya szereti őt mindenek felett, mint édes, egyszülött Fiát. És ez a Lélek az az erő, amely Jézus egész életének egyetlen egy tartalmat ad: „Igen, Atyám, úgy legyen, amint te akarod." Mert az isteni Lélek mélységeiből él, azért vonul át egész életén az a csendes bizonyosság és rendíthetetlen nyugalom. Igen, volt, hogy sírt és szenvedett, volt, hogy félt és remegett, volt az is, hogy haragra lobbant és szemei szikrát hánytak, volt úgy is, hogy szinte alig bírt magával az örömtől: de mindezek alatt az érzelmek alatt, mint nagy, méltóságteljes ár, hömpölygött tovább életének és szívének nagy folyama: „Én az Atyától jöttem e világra; ezért Atyámhoz megyek!" „Prosz ton Theón", „prosz ton patéra" (az Istenhez, az Atyához): ez Jézus életének alaptörvénye. A folyó a tengerhez, a tűz a csillagokhoz húz: Jézus az ő Atyjához. Így élt és így halt meg: „az örök Lélek által saját magát adta tiszta áldozatul Istennek" (Zsid 9,14).

De ez nem volt a vég. Az Isten Lelke élet és minden életnek forrása. Aki így élt és így halt meg a Szentlélek szeretet-folyamába olvadva, az ha meghalt is, élni fog: feltámad! Az Atyaisten életadó Leheletével támasztotta fel Krisztust (Róm 8,11). És ez a feltámadott Fiú emberi természetének minden rétegében, teljes egészében át meg át van itatva a Szentlélek áradatával, át meg át van tüzesedve a Szentlélek tüzével, fel van ruházva az isteni Lehelet korlátlan szabadságával. Már nemcsak önmagában éli a szentlelkes életet, hanem küldője, adója a Szentléleknek mások számára. Ő az, akinek átszúrt kebeléből buzognak örökké az élő vizek forrásai. Ő a „második Ádám", „az életadó Lélek" (1Kor 15,45), aki a Szentlélekkel együtt bennünk is élni tud

és élni akar. „Én elmegyek, de újra visszatérek hozzátok. Visszajövök és küldöm, adom az Igazság Lelkét. Ő veletek marad, bennetek lakik. Amikor én is bennetek lakom, akkor bennetek lakozik, rátok árad, éltet és vezet az Atya irántam való szeretete." Ez a szeretet, amely most belénk árad, a Szentlélek. A feltámadt Jézus rálehel tanítványaira: „Vegyétek a Szentlelket" (Jn 20,22). Csodálatos az Isten, és csodákat művel: Jézus benső világa a mi benső világunkká válik; azok a mélységek, amelyekből voltaképpen csak az emberré lett Isten Fia szabadna hogy éljen, megnyílnak számunkra is. És szerelmesek leszünk mi is. Az Isten szerelmesei, korlátlanul, feltétlenül. „Mert az isteni szeretet (vagyis az Isten irántunk való szeretete, amely egyben a mi szeretetünk is az Isten és az Isten által szeretett felebarát iránt) kiáradt szívünkbe a nekünk ajándékozott Szentlélek által" (Róm 5,5). Nem valami más lelket kap az egyik ember és megint más lelket a másik. Egy a Lélek az Atyában, Jézusban, Máriában, Péterben, Pálban, benned és énbennem. Ő az Egy a sokaságban, aki által a sokaság eggyé lesz, anélkül, hogy megszűnne sokaság lenni, mert a Szentlélek a sokaságot éltető, összekapcsoló szeretet.

A Fiú és a Szentlélek küldetése

A Szentléleknek ez az üdvösségtörténeti működése valamelyes betekintést enged örök isteni mivoltába is. A Szentlélek az Atya és a Fiú örök kapcsolata: egy a kettőben, a végtelen, közös és kölcsönös szeretet. Egy az Isten, de nem magányos. Az Atya és a Fiú létegysége és létközössége az abszolút és egyben viszonylagos isteni Lét és Élet. Az Atya és a Fiú közössége és kapcsolata a Szentlélek. „Az Atya és a Fiú egy a tőlük származó szeretetben, aki a Szentlélek" — mondja Aquinói Szent Tamás. A Szentlélek egészen más értelemben „személy", mint az Atya és a Fiú, mert személyi sajátossága éppen az, hogy több személynek legyen osztatlan, tökéletes és szeretetbeli egysége.

Ezt a Lelket, aki az Atyaisten és a Fiúisten egyedülálló, isteni létegysége és szeretetegysége, csak olyan ember bírhatja mint embervoltát meghatározó és irányító formát, aki maga az emberré lett Fiúisten. Csak ő mondhatja a „Szentlélekben" az Atyaistennek: „Én édesatyám!" Ezt a csodálatos kincset adja a feltámadott Krisztus mint „első adományát" (4. misekánon) minekünk. Csak úgy teheti meg, hogy testének tagjává, emberségének részesévé, Krisztusban krisztusivá tesz. Így a Fej és a tagok mind ugyanabban az egy Lélekben részesülnek: a Szentlélek egy a sokaságban, a sokaságot eggyé teszi, és belevonja Jézus vonulásába „prosz ton Patéra", az Atyához.

A Fiú küldetése és a Szentlélek küldetése szoros és szükségszerű kapcsolatban áll egymással. Csak az emberré lett Isten Fia Szentlélek-birtoklásának kiterjesztéseként kapjuk meg mi a bennünket Isten fiaivá tevő Lelket. És csak ettől a Lélektől megvilágosítva lehet hitünk, vallhatjuk Jézust Urunknak, és lehet olyan igazi, krisztusi szeretetünk, amely Isten fiainak jellegzetessége.

A Szentlélek működése az Egyházban, mibennünk

A Krisztus küldetése által tapasztalható, látható, hallható formában beteljesedett kinyilatkoztatás és kegyelemosztás tovább folytatódik a feltámadt Krisztus működésének eszközeként küldött Egyházban. Az Egyház hirdeti tovább az evangéliumot, mint az örök üdvösség igéit; az Egyház szolgáltatja ki a szentségeket, mint a mi Krisztussá válásunk útját; az Egyház neveli bennünk a szeretetet az alázat, közösség, szolgálat és engedelmesség iskolájában. Mindezeket a tevékenységeket kíséri a Szentlélek. Ő a forrása annak az „egyházi hitnek" (fides Ecclesiae), amelyre való vonatkozás nélkül nincs hithirdetés, nincs szentségkiszolgáltatás (a szentségeknél szükséges az „intentio faciendi quod facit Ecclesia credens"), és nincs maradandó szeretet. Ő az, aki a hallgató szívét megnyitja és isteni szerelemre gerjeszti, mikor az Isten szeretetének evangéliumát hirdetik; Ő az, aki egyre mélyebben áthatja az ember szívét-lelkét, amikor a szentségekhez járul; Ő a forrása annak a szeretetnek, amely „mindent eltűr (az Egyház tagjainak és vezetőinek gyarlóságait, hibáit is), mindent elhisz, mindent remél, mindent elvisel" (1Kor 13,7). Az Egyház a Krisztust hivő emberek Szentlélekkel telt közössége. Az egy Szentlélek, a szeretet Lelke az a legmélyebb kapocs, amely minden parancsnál, jognál, törvénynél és hatalomnál hatékonyabban tartja össze, tartja meg és ifjítja meg az Egyházat.

„Mint egy drága edény, úgy foglalja magában az Egyház a Szentlelket — mondja Szent Iréneusz. — Ez a Szentlélek pedig mindig fiatal. Ezért megifjítja az edényt is, amely foglalatja." Néha mintha kissé elöregednék az Egyház. De akkor feltámad benne újra a Szentlélek szele, kivágja a túlságosan bereteszelt ablakokat, kisöpör sok mindent, nagy kavarodást okoz, és friss hegyi levegőt áraszt minden sarokba. Szabad a Lélek, és fúj, ahol akar, de mindig Jézus ajkáról fúj, és Jézus felé meg az Atya felé fúj, „hogy mindnyájan eggyé legyenek". Ha másképpen fúj valami, akkor az nem „szent" lehelet. Ugyancsak Iréneusz mondja: „Vannak, akik elszakadnak az Egyház egységétől azzal a szándékkal, hogy ezáltal valami hibát megjavítsanak az Egyházban. Pedig nagyobb a kár, amit az egység megrontása okoz, mint a haszon, amit akármilyen hiba megjavításával elérhetnének. Olyanok ők, mint a vizek, amelyek a folyó eleven áramlatából kiválva állóvízzé lettek. Nemsokára megposhad ám az a víz, és bűzleni kezd." Igen, ahol az Egyház, ott a Szentlélek és a kegyelem. Ő segíti a pápát, püspököket, papokat, „akiket a Szentlélek rendelt elöljáróul, hogy igazgassák az Isten Egyházát" (Csel 20,28); Ő adja nekik a papszentelés által „az erő, a szeretet és józanság lelkét" (1Tim 2,6-7); Ő osztogatja minden keresztény hivőnek különböző adományait: kinek krisztusi bölcsességet, kinek szent tudományt, kinek hegyeket megmozgató hitet, kinek szolgálatkész szeretetreméltóságot, kinek prófétai bátorságot, ahogy az Egyház szüksége kívánja, hogy így az Egyház, mint jól épült test, nőjön, éljen, működjék.

Persze — bár a Szentlélek nélkül nincs hit, remény és szeretet, nincs Egyház és nincs megistenítő kegyelem — a Szentlélek működése nem zárja ki, sőt ellenkezőleg megköveteli az ember szabad elhatározását és közreműködését. A Szentlélek legfontosabb művénél, vagyis az Atya és Krisztus élő viszonyában való részesítésünk kegyelménél ezt különösen hangsúlyoznunk kell. „A Lélek gyümölcse: szeretet és öröm, békesség, türelem, kedvesség, jóság, hűség, szelídség, önmegtartóztatás" (Gal 5,22). A Lélek gyümölcse az egység, az igazság, a hit, a remény, az ima. Ha valaki a gyűlölet, a mások iránti közömbösség, keserűség, viszálykodás, türelmetlenség, durvaság, gonoszság, hűtlenség, vadság, kicsapongás útját járja; ha öntelten és gőgösen megrontja az egységet; ha nem érdekli, hogy mi az igaz, hanem hogy mi hasznos neki; ha nem akar vagy nem mer hinni és remélni; ha imádkozni az Istenhez szégyell vagy nem kíván, akkor benne a Krisztus Lelke nem lakik. Hogy a szél behozhassa a friss levegőt a dohos szobába, nem szabad nekitámaszkodni az ajtónak, hanem engedni kell, hogy a szél nyomására kinyíljék, és bezúduljon a hideg lég. Hogy a folyó magával sodorhassa az úszót a tengerig, nem szabad a partmenti sásba kapaszkodni, hanem elengedni mindent, és mindenre elszánva belevetődni az árba. Hogy a tűz lággyá és ragyogóvá tegye a vasat, annak nem szabad ragaszkodnia keménységéhez és feketeségéhez, hanem engednie kell, hogy át- meg átjárja a tűz, úgyhogy már inkább tűz legyen, mintsem vas. Csak aki nem fél úgy odaadni az életét, ahogy Jézus tette, annak a lelke forog — mint Dante mondta az Isteni Színjáték zárósoraiban — azon a tengelyen, amely a napot és valamennyi csillagot mozgató Szeretet.

Az Atyaisten kiterjesztette az emberekre azt a szeretetet, amellyel egyszülött Fiát örökké szereti. Ez a szeretet a Szentlélek. Ezért minden ember szent: nem mintha lényénél fogva az volna, hanem mert a szent Isten a Szentlélekben szereti, és Jézus által ezt szánja neki. Aki a Szentlélektől megvilágosítva Jézusban hisz, és aki a Szentlélektől eltöltve úgy kezd szeretni, ahogy Jézus szeret, az már most az Isten örök életével él, és örökké élni fog: látni fogja a Fiúban az Atyát, szeretni fogja a Szentlélekben az Atyát, minden élet, boldogság és szeretet forrását, és így az Isten lesz minden mindenben (1Kor 15,28), a Szeretet lesz minden mindenben. Ez a keresztény hit evangéliuma. Istennek legyen érte hála.

Nemesszeghy Ervin

VÁLTOZÓ ÉS MARADANDÓ ÉRTÉKEK A KERESZTÉNYSÉGBEN *

„Úgy tetszett Istennek, hogy oktalannak látszó igehirdetéssel üdvözítse a hivőket" (1Kor 1,21). Szent Pál az idézet görög eredetijében a „kérügma"

* Az alábbi tanulmány egy előadás rövidített és átdolgozott változata. Az előadás 1972 húsvétján Stockholmban hangzott el.

szót használja az „igehirdetés" helyett. Ennek a szónak határozott jelentése volt: nem jelentett erkölcsi oktatást, hanem az apostoli prédikáció lényegét. Az apostoloknak a kérügma meghirdetése volt az elsődleges feladatuk és nem a szentségek kiszolgáltatása. A szentségek kiszolgáltatása fontos volt, de még fontosabb volt a kérügma hirdetése, mert úgy tetszett az Istennek, hogy a kérügma elfogadása által üdvözítse a világot. A kérügmát, az apostoli prédikáció lényegét így lehet röviden összefoglalni:

Tarts bűnbánatot, és higgy az evangélium jóhírének;
Elközelgett az Isten országa.
A jövendölések beteljesedtek;
A megváltás kora elérkezett Krisztus jövetelével;
Született Dávid sarjából,
Meghalt az írások szerint, hogy kiragadjon minket a jelen romlott korból;
Eltemették;
Feltámadt a harmadik napon;
Isten felmagasztalta jobbjára, élők és holtak Urává tette;
El fog jönni ismét, hogy megítélje az élőket és holtakat.

A kérügma azt jelentette, hogy a nagy, elhatározó, isteni mű az emberi történelemben v é g s ő szakaszába érkezett. A prófétálások beteljesedtek. Az Úr megmutatta hatalmát. A Messiás eljött, és felmagasztaltatott az Isten jobbjára. Csak az marad hátra, hogy az Úr befejezze művét. A fiatal keresztény közösség hitte, amit az Úr Jézus mondott: „majd meglátjátok az Emberfiát, amint eljön az ég felhőiben" (vö. Lk 21,27). A nagy, isteni megváltás első része már beteljesedett, az első keresztények a hit szemével már szinte látták Urukat, amint megjelenik az ég felhőiben.

És az Úr n e m jött el az ég felhőiben. Az első keresztény közösség, a hit minden buzgósága és várakozása ellenére, egy olyan világban találta magát, amely ment a maga útján a keresztény hit és életforma határain kívül. C. H. Dodd, a neves angol szentírástudós szerint ez volt az új keresztény közösség első krízise. (The Apostolic Preaching and its Developments. Hodder and Stoughton, London 1963.) E krízis azonban alkalmat adott az első keresztényeknek, hogy megváltoztassák kicsinyes, emberi elgondolásaikat Isten Országáról, és megtanuljanak reálisan, evilágban élni, tanúságot téve a kérügmáról.

A keresztény közösség jelenlegi válsága

A 20. század kereszténységének élménye nem idegen az első keresztény közösségétől. A mai keresztény, majdnem 2000 évvel Krisztus eljövetele után, egy vallástalan és gyorsan változó világban találja magát, amely megy a maga útján a keresztény hit és életforma határain kívül. A középkorban az Egyház befolyása a nyugati civilizációra és kultúrára döntő volt. A közép- és felsőfokú oktatást kezében tartotta. A betegellátásról ő gondoskodott. Mint politikai és szellemi hatalom nagy tekintélynek örvendett. A művészeteket,

festészetet, szobrászatot, építészetet vallási témáival inspirálta; tanításával és a keresztény hitből fakadó értékszemléletével valamilyen módon összefogta, eggyé kovácsolta a nyugati társadalmat. A mai korban azonban az Egyház befolyása a kultúrára és a civilizációra látszólag állandóan csökken. Az oktatás és betegellátás mindinkább kikerül az Egyház gyámkodása alól. Politikai befolyása minimális. A művészeteket és az egész civilizációt mintha sokkal kisebb mértékben inspirálná. Világnézetével nem képes egységbe fogni a különféle népeket. El kell ismernünk: ma egy pluralista és szekuláris korban élünk, amely megy a maga útján, mind gazdasági, mind politikai, mind erkölcsi téren az Egyház tanításának határain kívül.

De amikor egyesek a kereszténység jelenlegi kríziséről beszélnek, nem is annyira az Egyház befolyásának csökkenését értik, hanem a keresztény közösségen belüli forrongást. Úgy tűnik, mintha az Egyházon belül is megbomlott volna az egység: a legkülönfélébb véleményeket lehet hallani püspököktől, papoktól, világi hivektől teológiai, erkölcsi és liturgikus kérdésekben. Egyes teológusok csalhatatlannak hitt hitigazságokat kérdőjeleznek és vitatnak meg, a vita hevében pedig elfelejtkeznek a keresztény magatartás legalapvetőbb szabályairól. Papok és szerzetesek nagy számban hagyják el hivatásukat, és szinte minden szerzetesrendnél és lelkipásztori intézménynél komoly problémává lett a hivatások utánpótlásának elégtelensége. Természetesen az aggasztó jelek mellett biztató jelek is mutatkoznak: liturgikus megújulás, szabadabb légkör az Egyházon belül, a különböző keresztények ökumenikus mozgalma stb. De sokan úgy érzik, mintha az aggasztó jelek túlsúlyban lennének.

A kérdés felvetése

Bizonyos kiábrándulás figyelhető meg azoknál is, akik az utolsó vatikáni zsinat határozataitól sokat vártak. Egyesek ugyanis azt hiszik, hogy a zsinati reformokat az Egyház vezetői csak kelletlenül, kishitűen, félmegoldásokat alkalmazva próbálják a gyakorlatban megvalósítani. Vagyis úgy gondolják, hogy kevés és túl lassú a változás. Ugyanakkor mások számára az életbe léptetett reformok máris túlmennek a megengedhető határon. Szélsőséges csoportok alakulnak a hivők közösségén belül, és feladatukul tűzik ki a szervezett ellenállást minden változással szemben. De mellettük megtalálható egy nagyobb réteg, amely őszinte aggodalommal figyeli a változásokat, és azokban vallási életének bizonyos elszegényedését és kiüresedését éli át. A zavar egyik oka, hogy kevesen látnak világosan. Kevesen tudják megítélni a különbséget a kereszténységben található lényeges és nem lényeges elemek között. Éppen ezért tegyük fel most világosan a kérdést: Mik a változó és mik a maradandó értékek a kereszténységben? Azonnal meg kell jegyeznünk, hogy itt az „érték" szót egészen általános értelemben vesszük; nem szűkítjük le pl. az erkölcs vagy esztétika területére, nem állítjuk szöges ellentétbe a „tényekkel", mint ahogy az értékítélet és tényítélet radikális különbségét

valló filozófiai irányzatok teszik. Hanem jelöljük vele mindazt, ami a kereszténység tanításában, szokásaiban és magatartásában az „igaz", a „jó" és „helyes" fogalomkörébe tartozik. Természetesen a kérdés ilyen formájú feltevése már föltételezi, hogy vannak olyan értékek, amelyek időhöz kötöttek. Vagyis olyan tanítások, szokások, magatartások, amelyeket a történelem bizonyos szakaszában „igaz", „jó", „helyes" szavakkal jelölhetünk, de ugyanezeket a szokásokat, magatartásokat, tanításokat a történelem egy másik szakaszában nem jelölhetjük „igaz"-nak, „jó"-nak, „helyes"-nek. Ezeket nevezzük változó vagy múló értékeknek. Azokat az értékeket pedig, amelyek nem kötöttek a történelem bizonyos szakaszához, maradandó, idő felett álló értékeknek hívjuk. Kérdésünket tehát így is felvethetnénk: Mik az időhöz kötött és mik az idő felett álló értékek a kereszténységben?

Kísérlet a kérdés megválaszolására

Amikor kérdésünkre választ keresünk, e l s ő l é p é s k é n t próbáljunk egy-egy nyilvánvaló példát felhozni a változó és a maradandó értékre. Az elsővel kapcsolatban a jeruzsálemi zsinat egyes határozatai jutnak eszünkbe. Az Apostolok Cselekedeteinek 15. fejezetéből tudjuk, hogy a zsinaton a fő vita arról szólt, meg kell-e tartani a pogányokból lett keresztényeknek a mózesi törvényeket, különösen pedig a Mózes által előírt körülmetélkedést. „Ha nem metélkedtek körül Mózes törvénye szerint, nem üdvözülhettek" (Csel 15,1) — tanították egyes Júdeából származó keresztények. Heves vita után az apostolok és preszbiterek így határoztak: „A Szentlélek és mi magunk azt tartottuk helyesnek, hogy a következő szükséges dolgokon kívül semmi más terhet se rakjunk rátok. Tehát tartózkodjatok a bálványoknak áldozott dolgoktól, a vértől, a fojtott állattól és a törvénytelen házasságtól. Ha ezektől őrizkedtek, helyesen cselekedtek" (Csel 15,28-29). A törvénytelen házasságtól való tartózkodás követelményét kivéve e határozatok egyikének sincs már szerepe a mai keresztény közösség életében. Ugyanígy amikor Szent Pál arra oktat, hogy az asszonyok fedjék be a fejüket a gyülekezetben, egy nem lényeges, nem idő felett álló értékmagatartást jelöl.

Abból a tényből, hogy az első zsinat atyái kifejezetten a Szentlélekre hivatkozva hoztak i d ő l e g e s döntéseket, két következtetést vonhatunk le. Az egyik: A Szentlélek a változó értékek terén való állásfoglalásban és irányításban is támogatja az egyházi tanítóhivatalt, tehát ezeket a döntéseit is tiszteletben kell tartanunk. A másik: minthogy ezek az állásfoglalások időhöz kötöttek, nem meglepő, hanem nagyon is természetes, hogy idővel újból és újból változáson mennek át. (Felhozhatnánk itt példának mondjuk a böjti fegyelem alakulását.) Egyesek hajlamosak megbotránkozni ezen, holott éppen akkor n e m járna el az Egyház a Lélek szerint, ha változott körülmények között mereven ragaszkodnék korábbi állásfoglalásához.

Egészen más a helyzet, amikor ugyancsak Szent Pál az első korintusi levelében ezeket mondja: „Elsősorban azt hagytam rátok, amit magam is kap-

tam: Krisztus meghalt bűneinkért, amint az írás is mondja. Eltemették, és harmadnapon feltámadt" (1Kor 15,3). Itt Szent Pál egy alapvető hitigazságot fejez ki, amelyet az Egyház kezdettől fogva mindmáig változatlanul vallott, és amelynek feladása az egész keresztény hitet romba dönti. Maga Pál írja pár sorral később: „Ha pedig Krisztus nem támadt fel, semmit sem ér a hitetek, mert még mindig bűneitekben vagytok. Sőt azok is, akik elhunytak Krisztusban, elvesztek. Ha csak ebben az életben reménykedünk Krisztusban, szánalomra méltóbbak vagyunk minden embernél" (1Kor 15,17-19). És azonnal hozzáteszi: „Ám Krisztus föltámadt halottaiból, mint a holtak zsengéje" (20).

Figyelemre méltó, hogy az itt felhozott példáknál a változó értékek szokásokra, bizonyos fegyelmi szabályokra vonatkoztak, a maradandó értékek pedig hitigazságokra. Nem szabad azonban azt gondolni, hogy a hitigazságokkal kapcsolatos tanítások mind változatlanok, és mind egyenlő fokon állnak. A Krisztus Urunk feltámadásáról szóló hitigazság például sokkal alapvetőbb, mint a tisztítótűzről vagy az angyalokról szóló tanítás. A szisztematikus teológiának éppen az az egyik főfeladata, hogy a keresztény igazságokat összefüggő rendszerbe foglalja, a belőlük levont következtetések kapcsolatait megvizsgálja, teológiailag értékelje, és ezáltal bizonyos értéksorrendbe állítsa, megkülönböztetve az alapvető, lényeges, központi tanokat a nem alapvető, nem lényeges, perifériküs állításoktól. Az alapvető tanítások között vannak a szigorú értelemben vett dogmák, amelyeknek magvát a Hiszekegybe sűrítve a szentmisén és a keresztelés előtt közösen megvalljuk. A nem alapvető tanítások között viszont olyanokat is találunk, amelyek ugyan általánosan elfogadottak, de az ellenkező vélemény nincs kizárva, és olyanokat is, amelyek csak valószínűek. A teológia szisztematikus tanulmányozása tehát bizonyos fokig eligazítást nyújt, hogy megállapítsuk: melyek a változó és melyek a maradandó értékek a kereszténységben.

E kísérlet elégtelensége

De akármennyire szükséges is, hogy megkíséreljük az egyes keresztény tanok teológiai értékelését, végső soron nem remélhetjük, hogy minden esetben végleges megoldásokhoz jutunk, több okból:

a) A nem alapvető, időhöz kötött magatartások és értékek könnyen válnak örök, időfeletti értékek szimbólumává. Így megváltoztatásuk az örök, idő felett álló értékek „megingásának" veszélyével jár a keresztény közösség számára. Véleményünk szerint ez a helyzet a papi cölibátus esetében a római egyházban. Majdnem mindenki tudja, hogy az első keresztény közösségben a papi cölibátus nem volt gyakorlatban. Hosszú évszázadok során alakult csak ki, és a középkorban lett kötelezővé. De mivel az Istennek való teljes elkötelezettség szimbólumává vált, sokan úgy érzik, hogy megszüntetése az Istennek kijáró elkötelezettség örök értékét veszélyezteti.

b) Számolni kell azzal, hogy az ember nem pusztán értelmi lény. A lélektan törvényei szerint egyes élmények olyan nagy befolyást gyakorolhatnak életére, hogy bizonyos területeken szinte egész életére meghatározzák magatartását. Ilyenkor az ellenkezőjéről meggyőzni nagyon nehéz, esetleg teljesen lehetetlen. Például ha valakinek gyermekkorában mély vallási élményei fűződtek a latin miséhez, valószínű, hogy azt előnyben fogja részesíteni még akkor is, ha értelmi érvekkel belátja a nép nyelvén tartott mise szükségességét.

c) Még a legalapvetőbb hitigazságok megfogalmazása is magán hordja az emberi nyelv és kifejezés korlátait, az emberi megismerés részleges jellegét, függését a kor gondolatformáitól és értelmi kategóriáitól. A kinyilatkoztatás legmélyebb igazságait is csak a világról és önmagáról alkotott ismeretei valóságmezejében képes az ember felfogni, és ez a összefüggés a történelmi korok szerint állandóan változik. Minden keresztény igazságnak megvan a történelmi dimenziója. (Vö. G. Vass, On the Historical Structure of Christian Truth I-II. Heythrop Journal, vol. IX. no. 3 & 2 [April & July 1968]) A keresztény igazságok történelmiségének tényét az sem változtatja meg, hogy mi katolikusok őszintén hiszünk egy csalatkozhatatlan Egyházi Hivatalban. Hiszen e hivatal funkciója az I. vatikáni zsinat meghatározása szerint szintén bizonyos történelmi feltételekhez van kötve.

A „változó" és „maradandó" értékek dialektikája

De ha minden igazság kifejezése magán viseli a történelmi korlátokat, lehet-e egyáltalán örök igazságokról, idő felett álló értékekről beszélni? Ha e kérdésre igennel válaszolunk, akkor úgy tűnik, hogy az emberi tudás részlegességét, az igazság történelmiségét tagadjuk meg; ha viszont egyszerű nemmel, akkor a bölcseleti relativizmus tévedésébe esünk. Véleményünk szerint a dilemma megoldása az „örök" és a „történelmi", az „idő felett álló" és az „időhöz kötött", az „abszolút" és „relatív" bizonyos dialektikájában található meg. Mivel az ember időhöz kötött és időben fejlődő történelmi lény, Istentől kapott örök hivatással, végső soron életében a változó és maradandó értékeket nem állíthatja szöges ellentétbe egymással: **a változó értékek még elmúlásukkal is a maradandó értékeket védik, és a maradandó értékek szólítják az embert állandó változásra.** Ezért a kereszténynek újból és újból át kell elmélkednie, újból és újból ki kell fejeznie, újból és újból értelmeznie kell hitének igazságait, csak úgy lesz maradandó érték számára. Állandó reformra van szüksége, hogy ne deformálódjék. Ez így van mind a keresztény egyén, mind a keresztény közösség életében.

Egy gyermek a vallási igazságokat szükségszerűen gyermekvilágának képeivel, fogalmaival, gyermekvilágának viszonyain keresztül érti meg és magyarázza. Ez adja meg azok sajátos gyermeki jellegét és báját. De amint felnő, elhagyja hitének a gyermekvilágba tartozó kifejezésformáit, és az új, felnőtt ember világának gondolkodás- és ítéletformáival cseréli fel. A ke-

resztény egyén életében azonban a meglett emberré válás nem következik be testi fejlődésének befejeztével, mert számára a felnőtté érés mértéke Krisztus teljessége. Ebből pedig az következik, hogy állandó változásra, állandó növekedésre, állandó reformra van szüksége. Ne gondoljuk azonban, hogy ez pusztán az egyes ember életében van így. Így van a keresztény közösség, az Egyház életében is. A II. vatikáni zsinat az ökumenizmusról szóló határozatában megállapítja: „Krisztus vándorútját járó Egyházát állandó reformra szólítja, amelyre mint emberi szervezetnek mindig szüksége van. Ha tehát az események vagy az idők hatására hiányosságok mutatkoznak az Egyház szokásaiban, fegyelmében, sőt tanításának megszövegezésében (amit gondosan meg kell különböztetni a hitletéteménytől), mindezeket helyre kell igazítani a megfelelő időben" (6. cikkely).

Az idézett zsinati szöveg megállapítását kissé élesebben így is kifejezhetnénk: Az Egyház nem őrizheti meg hitének örökségét, ha nem hallja Krisztusnak állandó reformra szólító hangját, és nem hajlandó a szokásaiban, fegyelmében, sőt tanításának megszövegezésében, egyszóval egész szervezetében mutatkozó hiányosságokat helyreigazítani. A keresztény közösség egyik legnagyobb problémája mindig ez: hogyan változzék az új helyzetnek, az új időknek megfelelően, de úgy, hogy változásával mindjobban kifejezze hitének örökségét.

A Szentlélek munkája

Krisztus Urunk halála előtti búcsúbeszédében mondotta tanítványainak:
„Én pedig kérni fogom az Atyát, és más Vigasztalót ad nektek: az Igazság Lelkét, aki mindörökre veletek marad" (Jn 14,15-16).
„Mikor eljön a Vigasztaló, akit az Atyától küldök nektek, az Igazság Lelke, aki az Atyától származik, ő tanúságot tesz rólam" (15,26).
„Még sok mondanivalóm volna, nem vagytok azonban elég erősek hozzá. De amikor eljön ő, az igazság Lelke, elvezet titeket a teljes igazságra. Nem magától fog szólni, hanem azt mondja majd, amit hall, és a jövendőt fogja hirdetni nektek" (16,12-13).

Az Úr Jézus szavai nyilvánvalóan feltételezik, hogy az apostolok közössége az ő eltávozásakor nem birtokolta a teljes igazságot. Az erősítő és vigasztaló Szentlélek fogja őket elvezetni a teljes igazságra. A kereszténységet éppen ezért nem nevezhetjük szigorú értelemben ideológiának, nem hitigazságok, értékítéletek, erkölcsi és fegyelmi szabályok merev rendszere, hanem olyan történelmi valóság, amely a Szentlélek állandó tanító, erősítő és újjáteremtő munkája által a teljes igazság felé halad. Amikor tehát elmélkedve azt kutatjuk, hogy a keresztény közösségnek hogyan kell változnia ahhoz, hogy mindinkább kifejezze a teljes igazságot Krisztusról, elmélkedésünk szükségszerűen a Szentlélekhez vezet. Vajúdásunkban maga az igazság Lelke lesz a tanítónk. A Szentlélek mondja meg számunkra, hogyan változzunk.

Kétségtelen, hogy sokak számára ez a válasz nem lesz elegendő. És nem is alaptalanul. A mai ember a lélektan jelenlegi eredményei tudatában, a történelem és talán saját tapasztalatainak birtokában bizonyos kétkedéssel fogadja ezt a választ. Mert hogyan különböztessük meg saját kicsinyes elképzeléseinket és elfojtott vágyainkat a Lélek hangjától? Mi megfogható, szabályokba rögzített, biztos garanciát kívánunk arra vonatkozóan is, hogy mikor szól belőlünk a Lélek. A Lélek azonban, mint a szél, ott fúj, ahol akar (vö. Jn 3,8). Működését nem lehet szabályokba rögzíteni, munkáját nem lehet statisztikus felmérésekkel elemezni. Éppen ezért sokan kétkedésükben paszszívan az egyházi vezetők rendelkezéseire hagyják a keresztény közösség reformjának kérdését. Pedig az újszövetségben a Lélek kiáradásának éppen az a sajátos jellege, hogy nem szűkül le egyes kiválasztott egyénekre, prófétákra, papokra, a nép vezetőire. (Vö. Csel 2,16kk, ahol Péter apostol kifejezetten mondja: „Ez az, amiről Jóél próféta szólt: Az utolsó napokban, úgymond az Úr, kiárasztom lelkemet minden emberre.") Ahogy az első pünkösdkor a Lélek leszállt a tanítványok kis közösségének minden tagjára, úgy a Lélek munkálkodik mindegyikünkben, ha készek vagyunk őt befogadni és irányítását követni. Mindannyiunknak ki kell vennünk részünket a keresztény közösség megújításának feladatából.

Ugyanakkor azonban a Lélek szuverén működése nem jelent anarchiát. „Isten ugyanis nem a zűrzavarnak, hanem a békességnek az Istene" — mondja Szent Pál a Lélek adományainak felhasználásával kapcsolatban (1Kor 14,33), és arra int, hogy „minden illő módon és rendben menjen végbe" (14,40). Két fontos mozzanatot foglal ez magában: alkalmazkodást a közösségben és engedelmességet a tanítóhivatal iránt. Az elsőnek a lényegét ugyancsak Pál így foglalja össze: „Legyetek gyöngédek egymáshoz, a tiszteletadásban előzzétek meg egymást" (Róm 12,10). A másodikon nem betűrágó kicsinyességet kell érteni, hanem a szellem és a szándék megegyezését.

A Szentlélek megnyilvánulásának feltételei

A Szentlélek megnyilvánulásai bennünk Istennek s z a b a d ajándékai a szónak két különféle értelmében: nem érdemelhetjük ki őket, és nem részesülhetünk bennük másképp, csak szabadon. Ez utóbbi azt jelenti, hogy ellenállhatunk a Lélek ösztönzéseinek. Bűneink, gyengeségeink, kishitűségünk, önző érdekeink mind akadályozzák a Szentlélek megnyilvánulását. Megkeményíthetjük szívünket, mint ahogy a zsidó nép vezetői Krisztussal szemben. „Ti keménynyakúak, ti körülmetéletlen szívűek és fülűek! Mindig ellenálltatok a Szentléleknek, ti is, akárcsak atyáitok!" (Csel 7,31) Ha meggondoljuk, hogy a zsidó nép vezetői vallási örökségük és hagyományaik megőrzése miatt vetették el Krisztust, megérthetjük, milyen tág tere van az emberi elme szűklátókörűségének és az emberi akarat eltévelyedésének. Mennyire másként viselkedett Péter a joppei látomás után, amikor a Lélek ösztönzésére (vö. Csel 10,19) valami olyat kellett tennie, ami vallási hagyományaival el-

lenkezett: „Tudjátok, mennyire tilos a zsidó embernek, hogy idegenhez csatlakozzék, vagy vele érintkezzék. Nekem azonban Isten tudomásomra hozta, hogy egy ember sem nevezhető közönségesnek vagy tisztátalannak. Ezért ellenkezés nélkül eleget tettem a meghívásnak" (Csel 10,28).

Manapság divatossá vált szembeállítani az Egyház szervezeti struktúráit a Szentlélek munkájával, mintha ezek a struktúrák a maguk régimódi intézményeivel, bürokratizmusával és ódivatú hagyományaikkal akadályoznák leginkább a Szentlélek munkáját. Az őszinte kritikának természetesen kezdettől fogva megvolt (vö. pl. Gal 2,11-21), és ma is megvan a helye az Egyházban, de önámítás azt gondolni, hogy külső, szervezeti szabályok megváltoztatásával el lehet érni a keresztény közösség benső megújulását. Ha nem ámítjuk önmagunkat, akkor magunkban fogjuk keresni elsősorban a keresztény közösség megújulásának akadályait. A Szentlélek megnyilvánulásának elengedhetetlen feltétele a tiszta és nyílt szív, amely az igazságot állandóan keresi és elfogadja, még akkor is, ha kellemetlen következményei vannak.

Szent Pál az első korintusi levélben kifejti, hogy a Lélek adományai különfélék bennünk (vö. 1Kor 12); ki-ki a maga módján, a maga adottságának, hivatásának megfelelően, a maga körülményeihez képest kapott ajándékokkal járul hozzá Krisztus testének felépítéséhez. A különféle adományok, a különféle ellenkező vélemények, a különféle kísérletek önmagukban még nem rombolják le azt a szükséges benső egységet, amelyet a Lélek biztosít. Reményünk, hogy a Szentlélek tevékenyen munkálkodik a mai forrongó keresztény közösségben, és gyorsan változó korunkban, minden bűnünk, gyengeségünk és kishitűségünk ellenére, egy Krisztusról hitelesebben tanúskodó kereszténységet hoz létre. Addig is próbáljuk megszívlelni Szent Pál szavait: „Viseljétek el egymást szeretettel. Törekedjetek arra, hogy a béke kötelékében fönntartsátok a lelki egységet. Egy a Test és egy a Lélek, mint ahogy hivatástok is egy reményre szól" (Ef 4,3-4).

J. D. Zizioulas

AZ EGYHÁZ PNEUMATOLÓGIKUS DIMENZIÓJA

A cikk címében jelzett tárgy sokkal tágabb körű, mint hogy itt részletesen tudnánk írni róla. A rendelkezésre álló kis helyen főleg a következő két általános kérdésről szándékozunk néhány meggondolást nyújtani: a) Mi a pneumatológia helye az egyháztanban? b) Hogyan mutatkozik az Egyház jelenlegi berendezésében és életében?

I. A pneumatológia helye az egyháztanban

1) Az Egyházat az Újszövetség úgy írja le, mint Krisztus Testét. A „szellemi test" kifejezést, amelyet Pál a feltámadással kapcsolatban használ

(1Kor 15,44), nem alkalmazzák szoros értelemben az ekkleziológiára. Pedig lényege szerint ennek is van egyháztani vonatkozása, hiszen maga a feltámadás egyházi esemény (1Tessz 4), és a „test" kifejezés, legalábbis Pál teológiájában, egyszerre vonatkozik Krisztusra és az Egyházra.

Ez arra indít, hogy ekkleziológiai kiindulópontunk krisztológikus legyen.[1] A keresztények Krisztus és nem a Lélek testébe épültek bele, s Krisztus a test feje. De ha ez így áll, mi a szerepe akkor az egyháztanban a pneumatológiának?

A pneumatológiának a teológiában elfoglalt helye régi probléma az Egyház történetében. Még sokkal a Lélek istenségére vonatkozó vita előtt az Egyháznak egy másik nehézséggel kellett szembenéznie: a Léleknek Krisztushoz és az Egyházhoz való viszonyával. Ez főleg kétféleképpen történt. Egyfelől az apologéták és később Origenész elismerték ugyan a Szentháromság nevében történő keresztelést, de teológiai rendszerükben mégsem biztosítottak szerves helyet a Léleknek. Bár e kor teológiai helyzetképe elég bonyolult,[2] nyugodtan föltételezhetjük, hogy az ok ezeknek az íróknak a krisztológiájában rejlik: a Megtestesült Ige foglalta el a teológiai gondolkodás egész terét, úgy látszott, hogy feleletet ad minden alapproblémára,[3] tehát a Léleknek szinte semmi szerepe nem maradt, legföljebb talán az, hogy a szentek szívében működik.[4] Másfelől a montanizmus keletkezése ugyanezt a kérdést ellenkező előjellel vetette fel az Egyházban: ennek hívei ugyanis azt hirdették, hogy megtapasztalják a Lélek korát, — milyen kapcsolatba lehet ezt hozni Krisztussal és az Egyházzal?

Nagyon tanulságos, hogyan nézett szembe az Egyház ezekkel a kérdésekkel. Olyan teológusoktól jött a válasz, akik egyben püspökök is voltak, mint Iréneusz, Atanáz stb. A közösségek életében szerzett tapasztalataik segítségükre voltak az igazi szintézis kialakításában: krisztológiának és pneumatológiának együtt kell járnia, nem tekinthetők különálló vagy egymást követő szakaszoknak Istennek a világgal való viszonyában. Iréneusz még a teremtést is ilyen szimultán módon szemléli: Krisztus és a Lélek úgy működött, mint „Isten két keze".[5] Ugyanő a montanistáknak felelve Krisztus hitvallóiban és vértanúiban látja az igazi lélekhordozókat.[6] Atanáz is azzal érvel később, hogy lehetetlen a Fiút a Lélek nélkül megkapni, mert összetartoznak.[7] Ugyanezt mondhatjuk Alexandriai Cirill és Nagy Vazul teológiájáról, esetleges hangsúlykülönbségeik ellenére.

A teológia további története egészen napjainkig mégsem tette alkotó módon magáévá ezt a szintézist. Különösen igaz ez az egyháztan terén. A krisztológiához tartozik-e elsősorban vagy a pneumatológiához? Mi a viszonya a pneumatológiának a krisztológiához az Egyház titkáról vallott mai felfogásunkban?

2) A krisztológiát rendesen úgy értik, hogy egy lezárt, önmagában teljesen meghatározott eseményre, egy különleges „ökonómiára" vonatkozik: a megtestesült Fiúéra. Ebben az esetben a Lélek szerepe inkább csak az lesz, hogy

ennek az eseménynek a bolygója, ennek szolgál, bizonyos értelemben ettől függ. Sok modern ortodox teológusnak ez „krisztomonizmus", vagy éppen a „Filioque" másik formája.[8] Másrészt, hogy hangsúlyozzák a Lélek függetlenségét Krisztustól, felbukkant „a Lélek ökonómiájának" a gondolata,[9] és az egyháztant többé-kevésbé a pneumatológia felé tolták.

Mindez mutatja, milyen komoly mulasztása a teológiának, hogy nem sajátította el krisztológia és pneumatológia szintézisét, a korai egyház megoldását. Mind a nyugati, mind a keleti atyák alapvetően úgy látják, hogy Isten „ad extra" tevékenysége egységes,[10] ez pedig nem tűri meg, hogy az üdvösség rendjét krisztológikus és pneumatológikus részre tagoljuk. Bármilyen sajátos is a Lélek szerepe — nyomban rá fogunk térni —, mégis roppantul veszélyezteti az üdvösség rendjének egységét, ha a Lélek külön „ökonómiájáról" beszélünk. Különösen az Egyházat tekintve. Ilyen felfogással nehezen érthetjük meg azt a bibliai állítást, hogy az Egyház Krisztus teste, nem pedig a Léleké.

Az egyháztan kiinduló pontja kétségtelenül a krisztológia. De elképzelhető-e krisztológia önmagában, pneumatológia nélkül? Ez megköveteli az imént említett szintézist; és szerintünk ez a szintézis az Egyház igazi megértésének elengedhetetlen föltétele.

Ha igazi szintézishez akarunk elérkezni krisztológia és pneumatológia között, akkor minden következményével együtt komolyan kell vennünk a Bibliának azt az állítását, hogy Krisztus a Lélek erejéből született, a Lélek kente föl, és egész léte teljesen a L é l e k b e n való lét volt. Milyen következményekkel jár ez a krisztológiára nézve? Ez két kérdést zár magába: mi a Lélek műve, és hogyan befolyásolja ez a krisztológiát.

A Lélek művét Biblia és hagyomány különféle módon írja le, többnyire ilyen kifejezésekkel: „hatalom", „megszentelés", „Igazság Lelke", „Szabadság Lelke", mindenekfölött pedig „életadó" és „az egység (kommúnió) Lelke". Mindezek közül a két utolsó látszik az ekkleziológia szempontjából a legjelentősebbnek, különösen azért, mert valójában a többit is magába foglalja. Pál és majdnem mindegyik szentatya ennek a két kifejezésnek a világánál nézi a Lélek művét.[11] Jelentésük lényegében azonos, mert Isten élete, amelyet a Lélek ad, személyek közösségének élete, s ilyen minőségében teremt a Lélek hatalmat, dinamikus létet, megszentelődést, csodákat, jövendöléseket, így vezet az Igazságra: ő az, aki b e n mindez történik.

Ennélfogva krisztológia és pneumatológia mindennemű szintézisének legfontosabb következménye — és a teológia ezt még nem vette teljesen számításba: Ha egyszer Krisztust nem lehet a Lélek nélkül elgondolni, akkor l é t é n e k a b s z o l ú t l é n y e g e a reláció. Nem gondolhatjuk el a mi tapasztalati egyedi létünk módján, Nem egyén, hanem személy a szó igazi értelmében; létével lényegileg együtt jár a test. A Biblia úgy beszél róla, mint „korporatív személyiséggel" rendelkező Messiásról (Isten Szolgája, Emberfia stb.),[12] az atyák pedig Pál nyomán úgy írják le, mint az egész

emberiség, sőt a teremtés összegezőjét. De bár ez teológiai közhely, amelyet mindenki készséggel elismer, alig hangsúlyozzák, hogy mindez elképzelhetetlen pneumatológia nélkül: a Lélek tárja ki a valóságot a viszony irányába. És ez ugyanúgy, sőt legfőképpen vonatkozik Krisztusra.

Mármost az Egyház misztériuma ebből a maga teljességében tekintett krisztológiai-pneumatológiai eseményből születik. Az Egyház az „Egy" és a „sok" egységének titka; nem úgy, hogy az „Egy" először Egy, utána pedig „sokká" lesz, hanem úgy, hogy ugyanakkor „sok".

Ez jelentős következményekkel jár az üdvösségtörténet fogalmára nézve. Ezt a fogalmat rendesen lineáris történelmi fejlődésként értik, amelyet különböző szakaszaiban az egymásra következés és az okság jellemez. Egyháztörténeti jellegű közeledésnél kezdhetünk valamit ezzel az értelmezéssel; de ez-e a helyes közeledés akkor, amikor az Egyház természetét és misztériumát nézzük? Semmi kétség: az Egyház pneumatológiai dimenziójának pontosan az a jelentősége és sajátossága, hogy fölébe emelkedik az egyirányú történetiségnek, és az eszkatont az Egyház anamnézisének (vagyis történeti tudatának) részévé teszi. Így mondhatja az Egyház az eucharisztikus anamnézisben, hogy (az Úr) „második eljövetelére . . . emlékezik"! (Vö. Aranyszájú Szent János liturgiájának anaforáját.) Ez „a Lélekben" történik, és olyan alapvető jelentőségű, hogy arra inti az egyháztant: ne húzzon rá mindenképpen egyvonalú történetiséget az Egyház misztériumára. Hisz különben mi értelme volna, hogy az Egyház Izrael történetét a saját történetének vallja, nem előkészítő, hanem teljes, aktuális értelemben? Ez nem a történelem platónikus megszűnése, mert mindez a túlemelkedés a történelmen a történelemben és a történelem által megy végbe, csak annál jobban megszenteli és igazolja a történelmet. Ami itt megszűnt, az a történelmi okság, mert így az Egyház történeti létének egyedüli oka az isteni tevékenység lett. Úgy mutatja ez be a Lelket, mint „Spiritus Creator"-t, és az Egyház titkát összekapcsolja a teremtéssel, szervesen egyesítve kegyelmet és természetet.

3) Ha hűségesen alkalmazzuk ezt a szintézist, akkor a krisztológia és pneumatológia vagy egyháztan kapcsolatában nem dolgozhatunk többé az okság elvével. Az Egyházat nem egy előtte létező (akár krisztológiai, akár pneumatológiai) tényező okozta, hanem egyszerre alkotja mind a kettő. A krisztológiai esemény időrendben ugyan megelőzi a pünkösdöt, de a Lélekben túlemelkedünk ezen, — János evangéliumában a Lélek megadása a krisztológiai események egy része. A Lélek szerepe pontosan az, hogy meghaladja a lineáris történelmet, — és ettől az Egyház nem lesz kevésbé krisztológiai valóság. Éppen azért Krisztus teste, mert „szellemi test".

Így válik az Egyház a Lélekben magának a Szentháromságnak képmásává: ott a lényeg és a lét, a természet és a személy nem oka egymásnak, hanem azonos egymással. Ezért az egyháztanban lehetetlen különböztetni „lényeg" és „esemény" között.[13] Ez a Lélek hozzájárulása az Egyház ontológiájához.

Egyben ugyanaz a Lélek mint életadó és eggyé tevő beleviszi a történelembe a végső dolgokat, az eszkatont (Csel 2), vagyis Isten örök életét. Így az Egyház „szentek egyessége" lesz, amelyben múlt, jelen és jövő nem oksági viszonyban áll egymással, hanem együtt alkotja Krisztus egyetlen testét.

Mindezt ne csak elméletileg gondoljuk el: az Egyház jelenlegi szerkezetére és életére vonatkozik, tehát ebben a vonatkozásban kell megfontolnunk.

II. Pneumatológia és az Egyház mai berendezése és élete

1) „Egyetemes" egyház és „helyi" egyház

Ha tehát az Egyház pneumatológikus dimenziója se nem független a krisztológiaitól, se nem utána következik, hanem velejár, akkor nem módosító, hanem alkotó tényezője az Egyház misztériumának. Az Egyházat a Lélek nem egyszerűen ihleti, élteti vagy vezeti, hanem ő teszi Krisztus testévé.

A Lélek sajátos szerepe — vagyis az, hogy mint egyesítő életet teremtsen, valósággá téve itt és most Isten életét — azt jelenti, hogy amikor megalkotja az Egyházat mint Krisztus testét, akkor Krisztus teljességét egy bizonyos környezetben konkrét, élő valósággá teszi. Ez a helyi közösség. A Léleknek ez a konstitutív szerepe tehát mindenestül meghaladja a helyi és egyetemes jelleg dilemmáját: a kettő egymásban van az Egyház létének leggyökerében. Ezért az ősegyház már Pál idejétől fogva minden nehézség nélkül megengedte az „ekklészia" szó kétféle használatát: mind az Egyház egészére, mind a helyi egyházra.[14]

Milyen konkrét alakban teszi lehetővé a Lélek ezt a paradoxont? Első és bizonyos értelemben végső alakja az eucharisztikus közösség. Létének egyetlen más formájában sem látta az Egyház kezdettől fogva ilyen teljes szintézisét a húsvéti (krisztológiai) és pünkösdi (pneumatológiai) titoknak. Bár az Eucharisztia alapításában krisztológikus, az utolsó vacsorán történt, mégsem alapításának napján ünnepelték, hanem a feltámadásén, a vasárnap eszkatológikus napján. Az alapítást legfeljebb a történetírás felől lehetett csak tárgyilag, önmagában nézni, a Lélek felől már nem; a „nyolcadik napon" ünnepelték az Eucharisztiát, a közösségben elfoglalt helyén.

Az Eucharisztiában tehát Krisztus teste a maga tárgyi létében az epiklézistől függ. Éppen e szintézis következtében jeleníti meg az Eucharisztia a legtökéletesebben az Egyház titkát: Krisztus nélkül nincsen közösség, de ha nincs a Szentlelket segítségül hívó közösség, akkor a Kálvária többé már nem Kálvária. A Lélek epiklézise ad életet a testnek (Jn 6,63), és ez az Egyház szentségi valóságát függetleníti minden oksági összefüggéstől: hála az epiklézisnek, az Egyház megvalósítja önmagában a Krisztus-eseményt, de nem ő a kiváltó oka, és az ő létének sem ez az esemény az oka. Föl sem vetődik az a kérdés, hogy Krisztus vagy a Léleké-e az elsőbbség; tanulságosan mutatják ezt az ősegyház epiklézisei.[15]

Így az Egyház pneumatológiai dimenziója magában foglalja, létrehozza helyi jellegét. De amint a Lélek emberi szinten nem egyedeket, hanem egységben lévő személyeket teremt, éppúgy elképzelhetetlen ekkleziológiailag, hogy a Lélekben élő helyi közösség egyénileg elkülönüljön. Az Egyház szerkezetében kétféleképpen jelentkezik ez: a) időbeli egység az apostoli utódlás útján, b) térbeli egység a püspöki tanácskozásokon.

Sajnos mind a két forma áldozatul esett a krisztológia és pneumatológia közti igazi szintézis hiányának vagy egyensúlytalanságának. Ha itt kijelöljük a pneumatológia megillető helyét, akkor ezek is megszabadulnak az egysíkúan történelmi jellegtől és a kollektivizmus értelmében felfogott egyetemességtől. Minden püspökszentelés új meg új Pünkösd,[16] mindenkor az eucharisztikus közösségen belül, amelyben mindegyik egyházi „rend" — a világiakat is beleértve — döntően tevékeny,[17] és egyben az apostolok áthagyományozta hit hagyományán (a tradición) belül. Ugyanígy a konciliaritás a kollektivizmus minden formáján fölül álló karizmatikus esemény, amely nem kényszeríti rá magát a helyi egyházakra, és maga is csak azzal bizonyul hitelesnek, ha elfogadják.[18] Ez az esemény azonban szinodális intézmények útján valósul meg, és kapcsolatban van a történelmileg adott egységközponttal, illetőleg központokkal.

2) „Karizmatikus" és „intézményes" Egyház

Itt újból sarkalatos jelentőségű az igazi szintézis az Egyház krisztológiai és pneumatológiai dimenziója között. Mondhatnánk talán, hogy az Egyház intézményes elemei (pl. a szentségek és az egyházi szolgálat) a krisztológiával vannak szoros kapcsolatban,[19] de ha nem tesszük a pneumatológiát a krisztológia szerves részévé, elkerülhetetlenül odajutunk, hogy különböztetni fogunk „intézményes" és „karizmatikus" oldal között. Valóban így történt főleg Nyugaton, ahol még a mi időnkben is ellentétbe állítják az „ordinált", intézményes jelleget a „karizmatikussal". Úgy látszik, a pünkösdista mozgalom virágzása ebből az ellentétből fakad.[20]

Ez a probléma az ősegyházban is fölvetődött, pl. a gnoszticizmus vagy a montanizmus mozgalmával. De a krisztológia és pneumatológia igazi szintézisének alkalmazása megadta a megoldást. Iréneusz kifejti a püspökségnek egyszerre krisztológikus és karizmatikus teológiáját, Ciprián pedig egészen odáig megy, hogy teljesen azonosítja az Egyház jogi és karizmatikus határait.[21] Az intézményes elem a Lélekben karizmatikus lesz, a karizmatikus pedig intézményes: „Ubi Ecclesia, ibi et spiritus Dei, et ubi spiritus Dei, illic Ecclesia".[22] A Lélek ott fúj, ahol akar (Jn 3,8), de tudjuk, hogy Krisztus irányában akar fújni (Jn 16,14). Ugyanakkor ez a Lélek a közösség Lelke, és ahol ő fúj, ott nem jó keresztény egyéneket teremt, hanem k ö z ö s s é g e t (vö. Csel 2).

Mindez arra a megállapításra ösztönöz, hogy a Lélek mozgását nem lehet előre megmondani, de annak végső irányát igen. Rendkívüli szolgálatok nem

csupán lehetségesek, hanem szükségesek is, de, mint Pál mondja (1Kor 14, 3-26), illeszkedjenek bele a testbe. Ez annyit jelent, hogy az Egyház ne vegye el az ilyen rendkívüli szolgálatok képviselőinek a bátorságát. (Helytelenül hívják ezeket „karizmatikus" szolgálatoknak, mintha a rendes szolgálatok nem lennének azok.) Azonban mindennek a test kiegészítő részévé kell lennie. Jellegzetes, hogy az apostoli közösségekben mindez az adomány — jövendölés, glosszolália, vagyis a nyelvek adománya — az eucharisztikus összejövetelek idején nyilvánult meg (1Kor 10-14).[23] Amikor később az Egyház a püspököt tette minden ilyen adomány szűrőközpontjává, ezzel lényegében ugyanazt csinálta. A püspök ti. éppen azért kapta ezt a felelősséget, mert ő volt az eucharisztikus közösség feje.[24]

De a Lélek pontosan ugyanígy szabja meg a rendes szolgálatok jellegét is. A Lélek misztériuma a személlyé válás misztériuma. Ez annyit jelent, hogy amikor „rendekre" osztja az Egyházat, olyan valósággá teszi, amelynek lényege a viszony, amelynek minden tagja karizmatikus, éppen azért, mert tag, vagyis kapcsolatban van a többivel (1Kor 12-ben az egyháztagság = karizma), anélkül, hogy a szolgálatok összekeverednének egymással (1Kor 12,29). Ez paradoxon. Szerintünk nem lehet másképp kifejezni,[25] mint ha a szolgálatot testen belüli sajátos viszonynak mondjuk. Mintha erre ösztökélne 1Kor 12-13 tanulmányozása.

Ha így közeledünk az egyházirend szolgálatához, az a következőket hozza magával: a) Elkerülhetetlen a hierarchia fogalma, éppen mert megkívánja mind a szolgálatok egysége, mind sajátos jellegük. A helyzet itt hasonló, mint a trinitárius teológiában: a Szentháromság hierarchiája nem valami belső ontológiai vagy erkölcsi értékfokozatból adódik, hanem a lét egységéből és ugyanakkor mindegyik személynek a többivel való sajátos viszonyából. Az Atya személye az, ami a másik két személyhez való sajátos viszonyával a Szentháromságot egyszerre egységgé és különbözővé teszi.[26] Így a hierarchia fogalma együtt jár a személyiség eszméjével. b) Az intézményes jelleg is elkerülhetetlen. Nemcsak mert Krisztustól származó parancs, hanem mert egyben a Lélek teremtette egység karizmatikus kívánalma is. Minthogy az intézmény karizmatikus, nem arra való, hogy (a szolgálatban, a szentségekben, a Szentírásban stb.) szinte kézzelfogható biztonságot teremtsen: állandóan a Lélektől függ, és léte csak az epiklézisből fakadhat. Ennélfogva az intézmény, bár adott alakú, sohasem azonos a saját formájával; nem választható el a karizmatikus egységfolyamattól, nem létezhetik a közösségen kívül; imádságba öltözködik, vagyis úgy könyörög, hogy kapja meg azt, ami már az övé, mintha még egyáltalán meg sem kapta volna. Ez az igazi krisztológiai-pneumatológiai szintézis kívánalma. c) Az intézmény célja nem az, hogy biztonságot és engedelmességet biztosító tárgyi tekintélyt hozzon létre, hanem az, hogy gondoskodjék a személyes és szabad közös élet eszközeiről. Ezen a ponton meg kell szabadulnunk attól a felfogástól, amely a szabadságot a választásban látja, és úgy kell értenünk,

mint az eggyéválás felé vivő mozgást. A Lélek szabadságot ad — igen, de Istennek magának a szabadságát, az pedig nem különféle lehetőségek választását jelenti, még kevésbé a jó és rossz közötti választást, mint a bukott egzisztenciánál. A Lélek az Egyházban az önzéstől, az individualizmustól való megszabadulást adja nekünk, és ezzel megint csak egyszerre a szabadság Lelke és a közösség megteremtője. A Lélek szabadsága azt jelenti, hogy az Egyház struktúrája nem tárgyivá lett, ránk kényszerített dolog, hanem kiki saját személyiségének beteljesülése. Éppúgy, ahogyan a keresztségben és a bérmálásban minden személy teljes kereszténnyé lesz,[27] ahogyan az Eucharisztiában minden áldozó Krisztus testének teljességévé alakul: ugyanebben a Lélekben maga az Egyház szerkezete minden egyes személy létének struktúrájává válik.[28]

3) Az Egyház mint „az igazság oszlopa"

A Lélek vezeti az Egyházat az igazságra (Jn 16,13), mégis Krisztus állítja magáról, hogy ő az Igazság (Jn 14,6). Itt megint szükség van a megfelelő szintézisre krisztológia és pneumatológia között, hogy megértsük, milyen módon „az igazság oszlopa" az Egyház (1Tim 3,15).

Az az állítás, hogy Krisztus az Igazság, a Lélekben már nem a tárgyi, fogalmi igazságra (a görögök „alétheiá"-jára) mutat, hanem az igazságot azonossá teszi az élettel és egyesüléssel, magának Istennek életével és közösségével. Hitvalló Maximosz egy figyelemreméltó passzusában az Újszövetség dolgait „kép"-nek (eikón), a végső dolgokat pedig „igazság"-nak (alétheia) hívja.[29] De az „eikón" szó jelentése a görög atyák nagy hagyományában sohasem más, mint igaz valóság. Ha tehát Maximosz a végső dolgokat mondja „igazság"-nak, azzal egyszerűen arra mutat rá, hogy ha a történelemben igazság van, csak annyiban van, amennyiben az „eszkaton" belehatol, ez pedig csakis a Lélekben történhetik. Így az igazság szentségi jellegűvé válik a történelemben, megszenteléssé (Jn 17,17-19) és életté (Jn 3,21; 8,44), hiszen az Igazság Lelke a megszentelés és az egység Lelke is. Ez teszi az igazságot az Egyház misztériumának elválaszthatatlan részévé.

Ha ezt az Egyház mai életére alkalmazzuk, az alábbi következményekkel jár: a) Isten igéje nem olyan értelemben igazság, mintha önmagukban tekintett mondatok vagy kérügmatikus állítások sorának az igazsága lenne, hanem úgy, mint élet és egyesülés. Az Egyház nem az igazságot tartalmazó hely vagy az igazság „letéteményezésének" a helye, hanem „az igazságból való", azaz az igazság valóságos megjelenítője éppen az által, hogy kommúnió és közösség. Az igazságot ilyenformán nem kívülről varrják a nyakunkba, hanem egzisztenciánkból fakad, de nem társadalmi tapasztalat termékeként, hanem Isten életének szentségi megízlelésével. Az igazság mint ige és az igazság mint szentség egy és ugyanaz. b) Minthogy a Lélek igazsága nem fogalmilag kifejezhető, elménkbe férő dolog, nem lehet meghatározások korlátai közé szorítani. A dogmatikus meghatározások nem az igazság szisz-

tematikus kifejtését jelentik; ez megnehezíti, hogy „igazságok hierarchiájáról" beszéljünk. A Lélekben a dogmák történelmi és kultúrális formák, amelyeket megszentel az, hogy egy folyamatnak, a kommúnió folyamatának részei. Ez a folyamat helyreállítja Krisztusnak, az Igazságnak[30] eredeti „eikón"-ját, amelyet eretnek torzítások elhomályosítottak, hogy a közösség ismét igazságként ismerje föl és imádja. Ez teszi szükségessé az anatéma kimondását, vagyis az eretnekek kizárását a közösségből minden régi zsinati meghatározásban. Mutatja ez azt, hogy a zsinatok nem szavakban törekedtek meghatározni az igazságot, hanem a közösség eggyéválásaként. c) Az igazság a Lélektől függ, és nem lehet a közösségtől elszigetelten — akár egyéneken, akár gondolatrendszereken át — objektiválni és átadni. Az Egyháznak, hogy az igazság oszlopává legyen, állandóan szüksége van a pünkösdi eseményre; ennek összefüggésében iktatja hivatalukba a püspököket, mint „charisma veritatis"-szal ellátott szolgákat. E karizma megtestesülésének eszköze, tárgyi formája az apostoli utódlású püspökség, de ez nem teszi az igazságot „tárgyivá": az ezt kísérő csalhatatlanság karizma, tehát állandóan alá van vetve a közösség epiklézisének. Ennélfogva a püspök, aki ezt a „csalhatatlanságot" gyakorolja, nincs alávetve a közösségnek úgy, mint egy másik tárgyi társadalmi struktúrának — az Egyház nem demokrácia —, de alá van neki vetve úgy, mint a Lélek-közlés karizmatikus eredményének. Eszerint a csalatkozhatatlanság a Lélekben dinamikus körmozgásként jelenik meg. Nem egy alkotóelemen vagy szolgálaton nyugszik sztatikusan, hanem azon keresztül dinamikus kölcsönhatás („perichoresis") alakjában átjárja az egész testet, és az egészben kifejezésre jut. Így előfordulhat, hogy egy világi, mint a test — a lényegénél fogva karizmatikus test — tagja, rámutat az igazságra, és tiltakozik az ellen, hogy a püspök eltér tőle. Ha azonban ez a Lélekben történik, akkor csak úgy történhet, hogy a közösségben való részvétel köteléke állandóan erősödik. A Lélekben tehát paradox módon összefűződik az Egyház minden egyes tagjának az igazság melletti tanúságtétele a test és annak struktúrája iránti áhítatos odaadással. d) Végül: a Lélekben tekintett igazság többé már nem a fejben lakik, hanem a szeretet központjában, a szívben. Minthogy a Lélek csakis a kommúnió folyamatában vezet az igazságra, az igazság megvallása a szív dolga, így kapja meg a rá jellemző sajátos racionalitást. Ez nem teszi az igazságot érzelmi üggyé, hanem az egész lét gyújtópontjává a szeretet és egység helyét teszi. A lelki hagyománynak az az áramlata, amely a szívet teszi az ember centrumává, jótékony befolyást gyakorolt Keleten arra a módra, ahogyan az Egyház az igazság oszlopának tekintette magát. Ezeknél az atyáknál láthatjuk, hogyan nyilatkozik meg az igazság egyszerre mint egyesülés és megszentelés, — még akkor is, ha ők maguk a pusztában élnek. Viszont ez ismét csak addig történhetik a Lélekben, ameddig a test köteléke táplálja: az Egyház, amint Krisztus testében, az Eucharisztiában kialakul.

4) Az Egyház a világban és a történelemben

A Lélek a kommúnió eseményében az eszkatont beleviszi a történelembe. Ha az Apostolok Cselekedeteiben ez a pünkösd értelme, akkor ez azt jelenti, hogy az Egyház léte kettős. Egyfelől eszkatológikus természetével mélyen, egzisztenciálisan ellentétben áll a világgal; a világ gyűlöli, amint Krisztust is gyűlölte (Jn 15,18; 17,14) és „zárt ajtók mögött" kell élnie (Jn 20,19), mert „hazája a mennyben van" (Fil 3,20). Másfelől, ugyanannak a pneumatológikus dimenziónak az erejében, az Egyház természeténél fogva a kapcsolat, a viszony közössége. Csak e k - s z t a t i k u s módon létezhet; nem utasíthat el senkit és semmit; csak átölelheti azokat, akik visszautasítják. Ez a kettősség talán a legkeményebb problémája az Egyház pneumatológikus dimenziójának. Hogy lehet megoldani?

A keleti hagyomány iránya az, hogy az Egyházat eszkatológikus természete oldaláról, mint teofániát nézi; liturgiája csupa ragyogás, és ez a triumfalizmus benyomását teszi. Ezzel szemben a nyugati hagyomány az Egyházat inkább a világot átölelő viszonyában tekinti; állandóan azt a kötelességét hangsúlyozza, hogy a világ szükségleteit szolgálja, ez pedig az aktivizmus benyomását kelti: utopisztikus erőlködését, hogy a földön megépítse Isten Országát. Ezek persze általánosítások, de jól szemléltetik tárgyunkat: lehetséges-e a kétféle lelkület kombinálása?

Először is meg kell gondolnunk, hogy mind a két irányzat kétségtelenül hozzátartozik az Egyház pneumatológikus dimenziójához. Ismét csak krisztológia és pneumatológia szintézisének kérdéséről van szó. Ha alapvetően megőrizzük azt a szemléletet, hogy a krisztológikus, megtestesült valóságot a Szentlélek hozza létre, akkor az Egyház a világnak való elkötelezettségében eszkatológikus lelkületre tesz szert. Így az imádás és a szociális munka, a Szent és a profán már nem két különböző birodalom többé; Egyház és világ nem különül el ontológiailag; a világ problémái egyúttal az egyházéi is; az Egyház küldetése nem a világ felé fölvett magatartás, hanem résztvevő és megszentelő jelenlét. Mindez része az egyháztest megtestesült jellegének és a Lélekből folyó viszonytermészetének. De miközben így cselekszik, sohasem azonosíthatja az eszkatont a történelemmel, nem próbálhatja az Országot a történelmi folyamat részeként fölépíteni. Ezen a ponton, éppen pneumatológiai dimenziójából kifolyólag, meg kell vallania „taktikai alsóbbrendűségét".[31] Amikor a Lélek a végső dolgokat belehozza a történelembe, ezzel az Egyházat szentségi fölépítésével kettős jellé teszi: az eszkatont jeleníti meg a történelemben, és túl is mutat a történelmen, hiszen a pneumatológia állandóan a tárgyiasítást nem tűrő, ellenőrizhetetlen, rendkívüli „odaát"-ra mutat.[32] Ez ismét egyik módja annak, hogyan lesz a Lélek „a prófétaság Lelke", és hogyan marad „szent", vagyis a világtól „elkülönült", éppen kommúniójellegében. Ugyanígy válik az Egyház „szentté" természetében ugyanazon Lélek által, úgy, hogy e világ b a n van, de nem e világ b ó l való.[33]

III. Néhány zárómegjegyzés

Mindez csak néhány jelzés egy roppant jelentős tárggyal kapcsolatban. A cikk megállapításait kétségtelenül befolyásolta egy bizonyos teológiai hagyomány, amelyhez a szerző történetesen tartozik. De úgy gondoljuk: alapvető állításaiban és látásában olyan hagyományon nyugszik, amely sok századon át közös volt Keleten és Nyugaton. Megpróbáltunk túljutni azon, ami nézetünk szerint n e m ehhez a közös hagyományhoz tartozik, hanem későbbi fejlődés, és eltérésre vezetett a Keleten és Nyugaton hosszú ideig közös krisztológikus-pneumatológikus szintézistől. Ezt a szintézist egyre mélyebben meg kell érteni; írásunk csupán néhány útjelzőt állított fel ebben az irányban. De ha ezekkel ráirányíthatnánk a teológusok figyelmét, milyen fontos ez a szintézis korunkban, máris elértük volna célunkat.

Ez a szintézis, amint itt főként a pneumatológia oldaláról megkíséreltünk valamennyire belehatolni, többféle tekintetben jelentős ma. Elsősorban segítségére lehet az Egyháznak, hogy szembenézzen a saját struktúrájából és intézményeiből folyó problémákkal, amelyeket modern törekvések és irányok kihívóan fölvetnek, már pedig ilyen problémák manapság mindenütt vannak az Egyházban. Másodszor némi segítséget nyújthat bizonyos teológiai problémák megoldásában, különösen azokban, amelyek Kelet és Nyugat ekkleziológiai párbeszédének botránykövei lettek. Úgy tetszik nekünk, a modern ortodox teológia azzal próbált szembeszállni a Nyugat túlzottnak tartott krisztomonizmusával, hogy visszahatásképp pneumatomonisztikus hajlandóságot tanúsított az egyháztan terén. Így ők válnak „a pneumatológia szakembereivé", akikhez a tárgyra vonatkozó vitákban fordulhatunk. Cikkünk mögött az a reménység rejtőzik, hogy egy napon ez az „ortodox sajátosság" megszűnik: beleolvad az itt ajánlott szintézisbe. Ez igazi megértést és egységet jelenthetne Kelet és Nyugat között, különösen ha ezt a szintézist nem csupán a teológiára, hanem az Egyház egész létére alkalmazzák. És ez juttat el ahhoz az utolsó ponthoz, amelyben krisztológia és pneumatológia igazi szintézisének jelentőségét látjuk az egyháztan terén.

Cikkünk alapvető állítása az, hogy ha az Egyház pneumatológikus dimenzióját igazi egységbe foglaljuk a krisztológiával szentháromsági összefüggésben, akkor ez a dimenzió két alapmozgást tár fel az Egyház létében. A Lélek egyfelől centripetális mozgást hoz létre azzal, hogy az Egyházat adott szerkezetében és azon keresztül az egység felé húzza. Másfelől ugyanebben a Lélekben az Egyház ek-sztatikussá válik, lényege szerint viszonyban áll minden mással, és átkarolja mindazt, amit az adott struktúrák nem zárnak közvetlenül magukba, sőt a teremtés egészét. Mind a kétféle mozgás e g y s z e r r e K r i s z t u s é és a L é l e k é: amikor a Lélek egyszerre konkrét szerkezeti közösséggé és viszonyjellegű kozmikus eseménnyé teszi az Egyházát, ezzel az egyetlen isteni energia segítségével Krisztusnak, mindenek fejének és foglalatának egyetemességét valósítja meg. Így teljesül be az isteni üdvösség-

rend egysége szentháromságos jellegében, hiszen végső soron a Fiú is, a Lélek is az Atyára vonatkoztat mindent (1Kor 15,28).

Ha megengedjük ezt a kettős mozgást az Egyház ellentmondásos létében, az egyszerre mutat rá a kereszténység újraegyesülésének rémületes nehézségeire és biztató lehetőségeire. Lehet talán, hogy ennek elismerése nem hoz magával a mai Egyháznak olyan értéket, amelyet közvetlenül gyakorlati kifejezésekben lehetne kiaknázni. Ennélfogva mindazt, amit itt elmondtunk, könnyen figyelmen kívül hagyhatják, mint egy elméleti építményt a sok közül. Mégis hisszük, hogy egy sereg gyakorlati dolog következik belőle, amit az Egyház ma megtehetne, meg kellene tennie a jövendő egység előkészítésére. A többit Istenre hagyhatjuk. Nem éppen a pneumatológia természetében rejlik-e, hogy megszabadít öneléglültségünktől, és egyedül Istennek tartja fönn: milyen eredményre vezet, ha engedelmeskedünk a látomásnak, amelyet a Lélek tárt elénk?

JEGYZETEK

A cikkben előforduló néhány teológiai kifejezés rövid magyarázata: **anamnézis** = megemlékezés, emlékezet, amely a jelenben is valóság, pl. a liturgiában az átváltozás szavai; **epiklézis** = (a Szentlélek) segítségül hívása, a keleti egyház felfogása szerint az Eucharisztia létrejöttének lényeges mozzanata; **gnoszticizmus** = 1-2. századi vallásfilozófiai irányzat, amely szerint a „felsőbbrendű" ember különleges közvetlen ismerettel (gnózis) hatol az istenségbe; **montanizmus** = a kisázsiai Montanus (150 k.) mozgalma, a világ közeli végét várva prófétáltak és igen szigorú erkölcsi irányzatot képviseltek; **konciliaritás** = a szinodális elvnek, vagyis a püspökök összejövetelének és tanácskozásának hangsúlyozása az egyház életében (nem azonos a konciliarizmussal, amely szerint az egyetemes zsinat fölötte áll a pápának); **pneumatológia** (a görög „pneuma": szellem, lehelet szóból) a hittudománynak a Szentlélekkel foglalkozó része.

[1] Vö. G. FLOROVSKY, „Christ and His Church. Suggestions and Comments" in: 1054-1957. L'Eglise et les Eglises, II. 1954, p. 164. [2] L. G. KRETSCHMAR, „La Doctrine de Saint-Esprit du Nouveau Testament à Nicée" in: Verbum Caro (1968) 5-55. [3] Főleg az ontológiai és kozmológiai természetűekre, amelyek a görög gondolkodást foglalkoztatták. Vö. uo. p. 15ff. [4] Így Origenész, De Princ. I. 3,5-7; I, praef. 4; In Joh. II, 10. Az apologétákról vö. G. KRETSCHMAR i. m. p. 18ff. [5] Ireneusz, Haer. IV, Praef. 4. [6] Eusebius, Hist. Eccl. V, 1-5. [7] Ez a fő érve a „Tropici" ellen Serapionnak írt levelében. [8] Így V. LOSSKY, Essai sur la Théologie mystique de l'Eglise d'Orient, 1944; „Du troisième attribut de l'Eglise" in: Dieu Vivant, no. 10(1948) 79-89; N. NISSIOTIS, „Pneumatologie ortodoxe" in: Le Saint-Esprit (ed. Faculté de Théologie de l'Université de Genève), 1963, pp. 85-106. E nézetek reakcióját I. Y. CONGAR, „Pneumatologie ou ,Christotomisme' dans la tradition latine?" in: Ecclesia a Spiritu Sancto edocta (Mélanges G. Philips) 1970, pp. 41-63. [9] Pl. V. LOSSKY i. m. p. 153f; továbbá P. EVDOKIMOV, L'Esprit Saint dans la tradition orthodoxe, 1969, p. 89f. [10] Pl. Athanasius, Ad Serap. I, 20; Basilius, De Spir. s. 19,49; Alex. Cyrill, In Joh. 10. Vö. Y. CONGAR i. m. p. 45. [11] Az összes görög atya közül Basilius él a legterjedelmesebben ezzel az eszmével. Meg kell jegyeznünk, hogy főként a latin atyák fejlesztették ki a „kommúnió" témáját a pneumatológiával kapcsolatban, és így döntően hozzájárultak az osztatlan régi hagyományhoz. [12] „Korporatív személyiség" a mai szociológia és teológia egyik kedvelt kifejezése: a személy egy testületet, közösséget képvisel, annak nevében jár el, cselekvése visszahat rá, pl. Krisztus és az emberiség. (Ford.) [13] Vö. e pontban K. RAHNER véleményét in: K. Rahner - J. Ratzinger, Episkopat und Primat, 1962, pp.

24,33. Itt a „lényeg" és „esemény" különbségét az „egyetemes" és „helyi" egyház közti különbségre alkalmazza. [14] Vö. H. de LUBAC, Les églises particulières dans l' Eglise universelle, 1971, p. 29ff, valamint J. D. ZIZIOULAS, „La communauté eucharistique et la catholicité de l' Eglise" in: Istina (1969), 67-88. [15] Így egyes epiklézisek először a Szentléleknek a közösségre való leszállását említik meg, és azután az adományokra. Még érdekesebb az a tény, hogy az egész szír keresztségi hagyomány a korai egyházban mintha a Lélek adományozását (a bérmálást) elébe tenné a vízkeresztségnek. Ez talán 1Jn 5,7-re nyúlik vissza, mint T. W. Manson véli, „Entry into membership of the Eastern Church" c. tanulmányában, in: Journal of Theological Studies, 48(1947), 25-33. [16] Pl. az ortodox egyház minden püspökszentelésben pünkösdöt ünnepel. [17] Vö. a világiak „Amen" és „Axios" feleleteinek jelentős és nélkülözhetetlen szerepét minden szentelésen. [18] Itt természetesen nem az egyetemes zsinatokról van szó, hanem a püspökök szinodális összejöveteleiről. (Ford.) [19] Így Y. CONGAR, „Pneumatologie et théologie de l' histoire", in: Archivio di Filosofia 1971, p. 63. [20] Az „intézmény" és „karizma" megkülönböztetését A. Harnack olvasta bele az ősegyházba, és sok történész még mindig kritika nélkül elfogadja. [21] Csak Ágostonnal kezdett meghasadni ez az egység; talán nála tapasztaljuk a változás első jeleit. [22] Ireneusz, Haer, III, 24,1 (PG 7,966c). [23] Vö. J. D. ZIZIOULAS, J. M. R. TILLARD, J. J. VON ALLMEN, L' Eucharistie. 1970, pp. 457. [24] A rendkívüli vagy „nem ordinált" szolgálatoknak az Egyház szerkezetében elfoglalt helyét illető probléma nem idegen a Keletnek. A monaszticizmus jó példája annak, milyen nehézségek jelentkezhetnek ebben a tekintetben. Ugyanezt a problémát fedezhetjük föl modern ortodox lelkiségi formákban is. [25] Vö. megjegyzéseinket erről a tárgyról „Ordination et Communion" c. cikkünkben, in: Istina (1971) 5-12. [26] Ez a tipikusan keleti közeledés a Szentháromság egységének problémájához. A Nyugat inkább az isteni természet felől nézte ezt az egységet, mint az Atya személye felől. A megközelítésnek ez a különbsége talán nem volt minden befolyás nélkül Kelet és Nyugat ekkleziológiájának különbségeire. [27] Vö. Jeruzsálemi Cirill, Cat. 21,1 (PG 33,1089); Tertullianus, De Bapt. 7-8; Const. Ap. 3,16. [28] Ez a mély gondolat rejlik Hitvalló Maximosznak abban az eszméjében, hogy az Egyház katolicitását (egyetemességét) minden tagjában személyesen megtaláljuk. Myst. 4 (PG 91,672). [29] Schol. e. h. 3,32 (PG 4,137D). L. Maximi Scholia in: Lib. de Ecles. Hierarch. III, 63. [30] Vö. a „Christusbild" fogalmát W. ELERTnél, Der Ausgang der altchristlichen Christologie, 1957. [31] Y. CONGAR, Pneumatologie . . . p. 69. [32] Vö. H. U. von BALTHASAR: „Der Unbekannte jenseits des Wortes" in: Interpretation der Welt (Festschrift R. Guardini) 1966, pp. 638-645. [33] Ez a Lelket az Ország „arrabon"-jává, foglalójává teszi (2Kor 1,22): a kifejezés egyszerre jelöli biztos bírását és várását. Ezért ezt a gondolatot nem kellene inkább a negatív oldaláról felfogni. Ugyanaz az eszme, mint az Úr várása Jel 22,17-ben, a Bárány valóságos jelenléte ellenére az eucharisztikus Asztalon, — vagy inkább éppen azért.

A cikk szerzője, Jean D. Zizioulas, 1931-ben született Görögországban, Szaloniki, Athén és Harvard egyetemén tanult teológiát. Görögországi és Egyesült Államok-beli teológiai tanári tevékenysége után 1968-70 között az Egyházak Világtanácsának a hit kérdéseivel foglalkozó bizottságában volt titkár. Azóta az edinburghi teológiai karon patrisztikát ad elő.

Megjelent németül a „Communio. Internationale katholische Zeitschrift" 1973/2. számában, 133-147. o. A fordítást a szerkesztőség szívességéből az angol eredeti alapján végeztük.

Örsy László

JOG ÉS LÉLEK

Krisztus Lelke az egység első forrása az Egyházban. Nem abban az értelemben, hogy azonos vele, hanem úgy, hogy sokféleképpen támogatja zarándokútján. Minthogy ő gyűjti össze Isten népét minden nemzetből egyetlen közösségbe, egységünk egy személytől ered. Következőleg az egész Egyház (illetőleg az egész keresztény közösség) természetét és jellegét egy s z e m é l y kezdeményezésének köszönhetjük. Minden tagját külön-külön inspirálja, és a közösség egészét is.

Ha tehát a Szentlélek az egység első forrása, akkor ő a tekintély legfelső forrása is. A közösség életében semmi sem rövidítheti meg személyes uralmát. Vagyis az Egyházban a legelső és legfölsőbb tekintély maga a Szentlélek. Ő alkotja, őrzi és kormányozza az Egyházat sugallataival és működésével. A Szentlélek hatalma abszolút, és minden kereszténynek kötelessége, hogy föltétel nélkül engedelmeskedjék neki, úgy, ahogyan puszta embernek sohasem engedelmeskednék.

Valamit azonban hozzá kell tennünk. A Szentlélek hatalma az Egyház fölött ugyan korlátlan, de a mi képességünk, amellyel fölismerjük sugallatait és működését, bizony viszonylagos, korlátolt és gyarló. Ezért a keresztények helyzete bonyolult. Abszolút tekintélynek kell engedelmeskedniök, de ennek akaratát sokszor csak viszonylagos biztonsággal ismerik. Ez a fölfedezés óvatosságra int, amikor emberi elhatározásokat és cselekvéseket a Lélek sugallatának tulajdonítunk. Mégse legyen az óvatosság olyan fokú, hogy semmit se tulajdonítsunk a Léleknek. Nyilvánvaló, hogy semmiféle emberi törvény nem korlátozhatja a Lélek hatalmát; a legtöbb, amit elérhet, ha segít meglátni jelenlétét.

A Lélek tekintélye az Egyházban vagy a támogatásában részesülő intézményeken keresztül nyilvánul meg, vagy egyes személyeknek ill. közösségnek adott sugallataiban, az állandó hivatalok vagy intézmények csatornájának mellőzésével. A püspöki kollégium intézménye, fejével, a pápával, a Lélek olyan támogatásában részesül, hogy nem lehet lényeges dologban hűtlen Isten igéjéhez, és nem vezetheti lényegesen félre a zarándok Egyházat Istenhez vivő útján.

Isten igéje, amelyet Krisztus lelke sugalmaz, szintén az egység forrása az Egyház számára. Krisztusnak az első tanítványokhoz szóló evangéliumi üzenetét a Szentírás, a korai keresztény közösségek hitének tanúja, lényegében megőrizte. A Lélek továbbra is jelen van Isten szavában, és minden embert megszentel, akinek hirdetik, aki hallja és elfogadja.

Néha azt állítják, hogy az Egyházban a belső egység forrása a Szentlélek, a külsőé Isten igéje. Ez az állítás nem helyes, vagy legalábbis nem teljes. Ugyanaz a Lélek működik az Egyházban személyesen és Isten áthagyományozott szaván át.

A közösség emberi dimenziója nem kevésbé lényeges az Egyházban, mint a Lélek jelenléte. A megtestesülés misztériuma az emberi közösségen át marad eleven. Az isteni és az emberi nem válik el egymástól, csak különbözik.

Most érkeztünk el az emberi tekintély problémájához az Egyházban. Ennek körülírása előtt egy elvet kell legszögeznünk: Senki másnak nem lehet hatalma Isten népén, mint Istennek. Ha bárki emberfia hatalmat igényel fölötte, ez csak Isten megbízásából származhat. Más szóval: ahhoz, hogy az emberi tekintélynek érvénye legyen az Egyházban, be kell kapcsolódnia a Szentléleknek és Isten igéjének isteni tekintélyébe és abba a megbízatásba, amelyet az Egyház Istentől kapott.

Az emberi tekintélynek az istenibe való ilyen belefonódása sokféle következménnyel jár. Korlátot szab az emberi tekintélynek, szabályozza használatát. Kicsit titokzatossá is teszi, hiszen az emberi elem nyitottá válik az isteni felé.

A törvények szorosan összetartoznak a tekintéllyel, hiszen a tekintély a szabályok forrása. Tehát ha az Egyházban tekintélyi hierarchia áll fenn, akkor törvények hierarchiájának is kell lennie. A törvény összetartozik a tekintéllyel. Mindaz a korlát, amely az emberi tekintély előtt áll, megvan a kánonjogban is.

De a tekintélyi szervek ne különüljenek el a közösség többi részétől. Nem önmagukért vannak. Eleven összeköttetésben kell lenniök minden más szervvel és a közösség minden tagjával. Mindannyian kölcsönösen függnek egymástól. Kölcsönös függési viszony áll fenn a fő és a tagok, a tagok és a fő között.

Törvénynek olyan cselekvési szabályt hívunk, amely a közösség tevékenysége számára az egység elvéül szolgál. A törvény életszabály, amelyet a tekintély ad a közösségnek.

Ezért jogosan beszélhetünk az Egyházban a Szentlélek törvényéről. Beszélhetünk arról a törvényről is, amely Isten igéjéből mint életmintából származik. Végül beszélhetünk emberektől eredő törvényről: ez az emberi törvény. Forrása az isteni megbízásból fennálló tekintély. Amint az emberi tekintélynek az Egyházban nyitottnak kell lennie az isteni felé, éppúgy az emberi törvényeknek is.

A törvények különféle szintjei között rangsornak kell lennie az Egyházban, de nem ellentmondásnak. Mindamellett az Egyház emberi jellegével velejár, hogy ilyen ellentmondás létrejöhet, és valóban gyakran létre is jön.

Az Egyház, inkább, mint bármely más emberi közösség, élő és szerves test. Bőséges életének forrása a Szentlélek. Következőleg ha az emberi közösség életéhez szabadságra van szükség, az Egyházéhoz még jobban. Széles lehetőségeket kell hagyni benne mind az emberi fejlődésnek, mind a Szentlélek működésének. Ezért minden egyházi törvény tervezését nagy gonddal kell végezni, annak tudatában, hogy Isten tervei esetleg nem azonosak a tervezők gondolataival. Az Egyház teológiája mintha azt sugallaná, hogy a

szokásjogra támaszkodó angol jogfelfogás alkalmasabb az Egyháznak, mint a Justinianus inspirálta római törvény és annak származékai. A közösség tapasztalatából eredő jogi rendszer sokkal jobban megfelel az Egyháznak, mint az, amely a tekintély gondos tervezéséből és kötelező közzétételből jön létre, de hiányzik belőle a kiterjedt tapasztalat.

Továbbá az Egyház az emberi történelembe ágyazódik. Minden jó teológia, ennélfogva minden jó törvényhozás is történelmi tényekbe kapcsolódik, hiszen Isten az emberi történelem folyamán nyilatkoztatta ki magát. A történelmi tudat az Egyházban folytonossági tudatot jelent. Jelenti azt is, hogy hiszünk mélyen rejlő kincsekben, amelyeket idáig még nem találtunk meg és nem aknáztunk ki. Ezért akármilyen jogrendszert is adoptál az Egyház, az álljon nyitva a múltból fakadó új ösztönzéseknek és a jövőben lehetséges új fejlődésnek. Manapság a gondos tervező könnyen megfeledkezhet a történelmi tájékozódásról, mert vagy nem ismeri, vagy nem érti a történelmet, és így eleve elzárhatja a fejlődés lehetőségét. Jó okunk van félni az olyan törvényhozástól, amely elvont tervezésből jön létre.

Az Egyház minden nemzet számára van, küldetése mindegyikhez szól. Jellege nemzetközi. A föld minden népe meghívást kapott, hogy osztozzék a keresztény közösségben lakozó Isten ajándékaiban. Ez amellett szóló érv, hogy a jogrendszer legyen nagyon hajlékony, mert az Egyház csak úgy töltheti be küldetését, ha állandóan alkalmazkodik abban a módban, ahogyan az üzenetet hirdeti, és ahogyan másokat a hívek közösségébe hív. Merev jogi vázban nincs meg ez az alkalmazkodó készség.

Tehát az Egyház jogrendszerében ellentétes elemek kombinációjára van szükség.

Az Egyházban a közösség élete nem csupán az ember társas természetére épül, hanem — és főként — a Szentlélek személyes működésére. Vagyis egy isteni Személy vesz részt a már úgyis társas természetű emberek közösségének megteremtésében. A közösség élete mind a kettőn nyugszik: a Szentlelken és emberségünkön. Eszerint az Egyházban egyes intézményeket a Szentlélek működése teremt meg, másokat emberek. Egyes intézmények eredete magának Krisztusnak az elgondolásában és az általa küldött Lélek erejében van. Az Egyháznak vannak isteni elgondolású berendezései, amelyeken nincs szabadságunkban változtatni. A legjelentősebb példa a püspökség, amely szentségben gyökerezik. Egy szentség pedig nincsen az ember hatalmában. A közösség nem törölheti el, — egyáltalán senki. Isteni intézménnyel van dolgunk.

Viszont a teológiai elmélkedés azt mutatja, hogy nincs abban semmi rossz, sőt nagyon is jó, ha összegyűjtjük a Szentléleknek az Egyházban szétszórt hatalmát, és ezzel segítjük a püspököket a kormányzásban. Vagyis biztosítani kell valami módon Isten népének, minden embernek a hozzájárulását, hogy a püspökök jól kormányozzanak. Az ilyen hozzájárulás mindig lényeges szükséglet, hiszen a püspökök birtokolják a joghatóság hatalmát, de nem birtokol-

ják az Egyháznak adott minden ajándék teljességét. Nem tudnak jól kormányozni, ha nem használnak ki minden elérhető forrást. Ma még nagyobb ez a szükséglet: a püspökök sok téren nem szakemberek, ezért nem tudnak jó döntést hozni szaktanács nélkül.

A jó egyházkormányzáshoz sokféle módon lehet hozzájárulni: tanácsadással, szavazással, bizottságokkal és összejövetelekkel. Minderre állandó szerveket és intézményeket kellene felállítani. Alkalmi engedmények ma már nem kielégítők. A hozzájárulás vagy részvétel állandóságát csak állandó intézmények biztosítanák, lehetőleg az Egyház minden szintjén, plébániai, egyházmegyei, nemzeti és egyetemes szinten. Természetesen sok tekintetben ugyanez szükséges a szerzetesintézményeknél is. Ezek az intézmények inkább a tapasztalatból nőjenek ki, mint jogi tervezésből, bár kezdetben bizonyára szükség lenne egy kis tervezésre és törvényhozásra.

Az Egyház mai fejlődését nézve elképzelhető, hogy a püspökök csak a lényeges hatalmakat fogják megtartani, és sok más tevékenység gondját átadják világiaknak vagy papoknak. Jótékonysági tevékenység, iskolaigazgatás, pénzügyek: mindezt igen jól lehet intézni püspöki karakter nélkül is. Még a mindennapi kormányzás terén is meghatalmazottakat lehet kijelölni, sőt a közösség tagjai választhatnak ilyeneket, és a püspökök megerősíthetik a különféle posztokon. Ez semmiképpen sem vonna le a püspökök rendes hatalmából, nem is keresztezné. De igazi demokratikus elemeket vinne az Egyház életébe. És ha a „démosz", a nép, „laosz theú", Isten saját népe, akkor ez a fejlődés bizonyára jó és kívánatos.

Teológiailag még szükséges is az, hogy az Egyházban jelen levő Szentlélek teljes hatalmát kifejezésre juttassuk a törvényekben. Ameddig csak a joghatósági hatalmat használják a kormányzásban, valamiképpen szegényebbé válik az egész Egyház. Ezért azt lehetne mondani, hogy a jelzett fejlődési irány manapság nélkülözhetetlen.

A Lélek sugallatait egyénekben is tisztelni kell. Bármelyik keresztény részesülhet karizmában, sajátos küldetésre szóló megbízatásban. Ilyen esetben tökéletes engedelmességgel tartozik a Lélek törvényének, inkább, mint bármi emberalkotta törvénynek. De ezt az abszolút kötelességet korlátozottságunk enyhíti. Az isteni adomány értelmezésében esendő emberek maradunk. Ennélfogva sokszor paradox helyzet áll elő: kötelesek vagyunk követni a Lélek irányítását, de azt sem szabad felednünk, hogy értelmezésében tévedhetünk.

A Szentlélek belső személyes sugallata összeütközésbe kerülhet — időnként kerül is — a külső törvényhozással. Az ilyen összeütközés nem ritka emberi Egyházunkban. Csak akkor lehetne elkerülni, ha az egyházi tisztségek képviselői csalhatatlanul tökéletesek lennének minden kiejtett szavukban, minden véghezvitt tettükben, ami persze képtelen föltevés. Ha összeütközés támad, akkor megkülönböztetésre és tapintatos eljárásra van szükség. Egyfelől nem kell egykönnyen megzavarni a közösség nyilvános rendjét; a tör-

vényeket nem szabad könnyedén félretenni. Másfelől elsőbbségben kell részesíteni a Szentlélek sugallatait. Ha egy karizmatikus sugallat szándékában és céljában mindenképpen a hitelesség jegyét hordja, akkor a tekintély képviselőinek az a kötelességük, hogy diszkréten járjanak el, és próbálják összhangba hozni a belső inspirációt a külső törvényekkel. Olykor az is előfordulhat, hogy valaki magára veszi a felelősséget és követ egy sugallatot — látszólag vagy valóságosan a törvény ellenére. Sugallata hitelességének bizonysága ilyenkor az igyekezetében tanúsított mértéktartás és a közösséghez való mélységes ragaszkodás. Ez a viselkedése megnyugtatóan kezeskedik arról, hogy nem visszaélni akar a törvényekkel, csupán élni Isten kegyelmével.

Sajátos problémát adhat az ún. értelmetlen törvények iránti magatartás. Ezek nem erkölcsileg rosszak vagy teljesen haszontalanok, mert akkor egyszerűen érvénytelenek lennének. Hanem olyan egyházi törvények, amelyek nem valami magas színvonalúak. Van bennük némi célszerűség, de nem elég. Nem érik el a kellő szintet. Van irány, amely egyszerűen visszautasítja az ilyen szabályokat. Ez a megoldás túlságosan leegyszerűsítő. Az ilyeneket a közösség egységének összefüggésében kell vizsgálni, ami szintén a Szentlélek kívánalma. Az egység fenntartása akkora érték a közösség létének érdekében, hogy bizonyos körülmények között roppant ésszerű dolog elfogadni és eltűrni a törvényhozás alacsonyabb szintjét. Gyakorlatilag a másik lehetőség az, hogy megbontjuk az egységet, mert megszegjük a törvényt. Ezek az ún. értelmetlen törvények továbbá arra is jogot adnak és köteleznek, hogy dolgozzunk megjavításukon vagy megváltoztatásukon. A közösség nincs minden további nélkül fölmentve elfogadásuk alól.

Az egészben mértéktartóan kell eljárni. Mérlegelni kell a szóbanforgó tárgy fontosságát. Minél fontosabb a törvény tárgya, annál kevésbé igazolt az engedetlenség. Minél jelentéktelenebb, annál könnyebben megengedhető.

Alapvető szabálynak kellene lennie, hogy az egyházi törvények a közösség nyilvános életével foglalkozzanak, ne az egyének lelkiismeretével. A közösség nyilvános élete a nyilvános tekintély irányítása alatt áll. Az egyéni lelkiismeret Isten kegyelme diszkrét működésének fenntartott terület. Megengedjük, hogy a kettő — a nyilvános élet és a lelkiismeret tere — közti választóvonal nem mindig határozható meg világosan. De világosan meg lehet állapítani az általános elvet, és őszintén törekedhetünk megtartására.

Ennek az elvnek az értelmében nem lenne ajánlatos, hogy jámborsági gyakorlatokat, mint pl. az istentiszteleten való megjelenést, a böjt megtartását stb. törvénnyel tegyenek kötelezővé. Az ilyesmit jobban elő lehet mozdítani lelkipásztori gonddal, mint törvényhozással.

Az Egyház isteni eredetének egyik jele, hogy életében látszólag ellentmondó tulajdonságok harmonikus egyensúlyban vannak: így például az állandóság és a változások iránti nyitottság. Ez az egyensúly sohasem borulhat fel egészen, minthogy Krisztus Lelkének műve. De megbillenhet saját értet-

lenségünk következtében. Az újabb századokban annyira hangsúlyozták az Egyház életének állandó elemeit, hogy gyakorlati életében nem biztosítottak mindig igazán teret a Lélek ihletésének. Liturgiánk visszatükrözte Isten örök szépségét, de nem mutatta a Szentlélek hatalmas szelét és lángnyelveit. Ugyanígy az egyházkormányzatról alkotott fogalmunk állította, hogy Isten állandóan jelen van a törvényes tekintélyben, de talán nem tulajdonított kellő súlyt a Lélek kevésbé érthető, kevésbé fogható jelenlétének a közösség testének minden tagjában. Hogy a Zsinat elgondolásába behatolhassunk, mindkét elvet el kell fogadnunk: álljunk szilárdan a rendíthetetlen sziklán, és szolgáltassuk ki magunkat teljesen a Szentlélek sodró szelének. A régi hagyományt egybe kell olvasztani új ihlettel.

Huba Judit

A SZERETET ÉS EGYSÉG LELKE

Szeretet az Isten

Hogy egy Isten van, azt már a görög filozófia is megállapította. De hogy Isten a szeretet, azt csak a kinyilatkoztatás mondja nekünk (1Jn 4,16). Nemcsak Szent János, nemcsak az Újszövetség. Hiszen már az Ószövetségben is biztosítja Isten az ő népét szeretetéről. Isten szeretetét hirdeti maga a szövetség gondolata, ami Noétól és Ábrahámtól Mózesen át a prófétákig végigvonul az egész Ószövetségen: „Én vagyok a ti Istenetek, ti pedig az én népem vagytok." Az Énekek éneke a jegyesi szeretet képét alkalmazza Isten és a választott nép viszonyára. Ózeás prófétánál a hűtlen hitves Izraelt jelképezi: Isten kész megbocsátani az ő hűtlen népének, mert szereti. És a Zsoltáros szerint: „Ha atyám és anyám elhagy is, az Úr velem van" (27,10). Izaiás pedig arról biztosít: „Mint ahogy az anya gyermekét vigasztalja, úgy akarlak titeket megvigasztalni" (66,13).

Tehát már az Ószövetség tele van annak kinyilatkoztatásával, hogy Isten a szeretet. De ennek a titoknak igazi mélységét csak az Újszövetség tárja föl. Az Újszövetségben Isten beavat minket szentháromsági benső életének titkába, és közli velünk, hogy az Isten: közösség. Az Atya, a Fiú és a Szentlélek közössége.

A Szeretet Lelke az egység kapcsa az Atya és a Fiú között

Az Evangéliumban kétszer is kinyilatkoztatja az Atya a Fiúról: „Ez az én szeretett Fiam". Éspedig két fontos pillanatban: először az Úr Jézus keresztsége, azaz nyilvános működésének megkezdése alkalmával (Mt 3,17; Mk 1,11; Lk 3,22), másodszor Jézus Tábor hegyi megdicsőülésénél (Mt 17,5; Mk 9,6;

Lk 9,35; 2Pét 1,17). Jézus egész élete az Atya iránti szeretetének bizonyítéka. Különösen is kifejezi az Atya iránti szeretetét, amikor a szenvedés elébe megy: „Hogy megtudja a világ, hogy szeretem az Atyát . . . keljetek fel, menjünk innét" (ti. a szenvedés elé, Jn 14,31). Szent János egész evangéliumát idézni lehetne, de különösen a búcsúbeszédet, ahol Jézus az Atyával való egységét emlegeti. (Pl. Jn 14,10 Fülöphöz: „Nem hiszed, hogy én az Atyában vagyok és az Atya énbennem?")

Tehát az Atya szereti a Fiút, a Fiú szereti az Atyát; az Egyház azt tanítja, hogy az Atya és Fiú egymás iránti kölcsönös szeretete a Szentlélek forrása. A Szentlélek az egység kapcsa az Atya és a Fiú között. Úgy is mondhatjuk: az Atya és a Fiú a Szentlélekben szereti egymást.

Így megértjük azt is, hogy az Istennek nincs szüksége a világra: önmagában, a három Személy szeretetételében, egységében tökéletesen boldog. De a szeretet ki akar áradni, a szeretet boldogítani akar. Ezért teremtette Isten a világot, ezért teremtett minket.

A Szeretet Lelke az egység kapcsa az Isten és az ember között

„Isten szeretete kiáradt szívünkbe a ránk árasztott Szentlélek által" (Róm 5,5). Ha a Szentlélek a szeretet és egység kapcsa az Atya és a Fiú közt, akkor kifelé, a teremtett világ felé is neki tulajdoníthatjuk mindazt, amit Isten szeretete tesz velünk. Maga a teremtés mindenestül az Isten szeretetének műve. Nem hiába mondja a Genezis, hogy már a teremtés hajnalán, amikor a föld még puszta volt és üres, „az Isten Lelke lebegett a vizek fölött" (Ter 1,2). Az Isten Lelke, a szeretet Lelke áradt ki az egész teremtett világra.

Még inkább Isten szeretetének műve a megtestesülés. „Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda, hogy mindaz, aki benne hisz, el ne vesszen, hanem örökké éljen" (Jn 3,16). Ennyire szeretett minket az Atya. És a Fiú? Szent Pállal mindnyájan elmondhatjuk: „Szeretett engem és önmagát adta értem" (Gal 2,20) — a teljes önkiüresedésig, a kereszthalálig, „mindvégig" („usque in finem" Jn 13,1) szeretett minket. Ami az Atya és a Fiú közös szeretetéből fakad, az a Szentlélek által történik. „A Szentlélek száll rád" — mondja az angyal Szűz Máriának, amikor hírül adja neki, hogy Isten Fiának anyja lesz (Lk 1,35).

Azért a szeretetért, amellyel Jézus minket szeret, cserébe a mi szeretetünket kéri. És ha szeretjük őt, elküldi nekünk a Szentlelket: „Ha szerettek engem, megtartjátok parancsaimat. Én pedig kérni fogom az Atyát, és más Vigasztalót ad nektek: az igazság Lelkét, aki mindörökké veletek marad" (Jn 14,15-16).

Így most már nem csupán a saját gyarló szeretetünket ajánlhatjuk fel Istennek, hanem a Szentlélek maga szereti bennünk az Atyát és a Fiút. Részesei leszünk a szentháromsági szeretetéletnek.

A Szentlélek az Atyához fűz, az Atya szeretetére tanít minket. „Akiket Isten Lelke vezérel, azok Isten fiai . . . A fogadott fiúság lelkét kaptátok,

amelyben azt kiáltjuk: Abba, Atya! Maga a Lélek tesz tanúságot lelkünkben, hogy Isten fiai vagyunk" (Róm 8,14-16; vö. Gal 4,6). A Fiúval is összekapcsol: „Senki sem mondhatja: Jézus az Úr, hacsak a Szentlélek által nem" (1Kor 12,3). A Szentlélek indít minket Krisztus szeretetére, követésére, szolgálatára. Ő segít az imádságban: „Gyöngeségünkben segítségünkre van a Lélek, mert nem tudjuk, hogyan imádkozzunk helyesen. A Lélek azonban maga könyörög helyettünk szavakba nem foglalható sóhajtásokkal" (Róm 8,26).

Mindezzel a Szentlélek mintegy belekapcsol minket a Szentháromság „áramkörébe", ahogy a szentmisében felajánláskor imádkozik a pap: „...részesüljünk annak istenségében, aki kegyesen részese lett emberségünknek." Amint ugyanis a megtestesülés Szűz Máriában a Szentlélek műve, úgy a mi isteni életünk, „megistenülésünk", azaz kegyelmi életünk is ugyanannak a Szentléleknek a műve. Ő az, aki a keresztségben Isten templomává szentelt: „Nem tudjátok, hogy Isten temploma vagytok, és az Isten Lelke lakik bennetek?" (1Kor 3,16) „Nem tudjátok, hogy testetek a bennetek lakó Szentlélek temploma, akit Istentől kaptatok?" (1Kor 6,19)

Ha engedjük, hogy a Szentlélek, aki bennünk lakik, élje bennünk az Atya és a Fiú iránti szeretetet, azaz ha egészen átadjuk magunkat a Szeretet Lelkének, akkor — önátadásunk mértéke szerint — megtapasztaljuk, hogy a szeretet élete mélységesen boldogító. Nem hiába mondja Szent Pál: „A Lélek gyümölcsei pedig: szeretet, öröm, békesség . . ." (Gal 5,22) Az örök boldogságban majd „beérnek" a lelkünkben a Szentlélek gyümölcsei: azért leszünk teljesen boldogok a mennyben, mert ott a Szentlélek akadálytalanul szeretheti majd bennünk és általunk az Atyát és a Fiút. Hiszen éppen ez a teremtés célja: belekapcsolni az egész univerzumot az Isten dicsőítésébe, az Isten szeretetébe. Minél jobban sikerül ez, annál inkább éri el a teremtmény a célját, és szükségképpen annál boldogabb.

A Szeretet Lelke összekapcsol minden emberrel

A keresztség, amely a Szentlélek templomává szentel, egyúttal egymással is összefűz: „Mi ugyanis mindnyájan egy Lélekben egy testté lettünk a keresztség által: akár zsidó, akár pogány, akár rabszolga, akár szabad. Mindannyiunkat egy Lélek itatott át" (1Kor 12,13). Szent Pál itt kifejti a titokzatos Testről szóló tanítást. „Ti Krisztus teste vagytok s egyenként tagjai" (1Kor 12,27). Nem számít tehát sem a fajkülönbség („akár zsidó, akár pogány", — akár fehér, akár fekete), sem a társadalmi különbség („akár rabszolga, akár szabad" — akár milliomos, akár koldus, akár egyetemi tanár, akár analfabéta), mindenkit szeretnünk kell, hiszen mindenkivel összetartozunk a titokzatos Testben. Nem számít az sem, hogy az Egyházban milyen szerepet töltünk be: „Isten némelyeket apostolokká, másokat prófétákká, ismét másokat tanítókká tett" (1Kor 12,28). Ma úgy mondhatnók: ott van a hierarchikus Egyház a pápával és a püspökökkel, — a karizmatikus Egyház az élményeivel, — ott vannak a teológusok a tudományukkal, — de

ezek mind az egyetlen Krisztus-Test tagjai. Mindnyájuknak egy a hivatása: szolgálni ezt a Testet és közreműködni a növekedésén. Félre tehát mindazzal, ami elválaszt egymástól. Hasonlíthatatlanul több az, ami összeköt: egy Lélekben egy testté lettünk!

Ha engedjük, hogy a bennünk lakozó Szentlélek alakítsa az életünket, akkor ez az isteni Lélek elvezet minket a főparancs megértésére: „Szeresd Uradat Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes elmédből és minden erődből; felebarátodat pedig mint önmagadat" (Lk 10,27). A felebaráti szeretet tehát nem „versenytársa" az istenszeretetnek, hanem következménye, követelménye, bizonyítéka. De ha figyelünk a Szentlélekre, még tovább vezet. Nem elég, ha úgy szeretjük felebarátunkat, mint önmagunkat. Jézus „új parancsa" többet kíván: „Új parancsot adok nektek: Szeressétek egymást! Amint én szerettelek titeket, úgy szeressétek egymást ti is. Arról ismerje meg mindenki, hogy tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymás iránt" (Jn 14,34-35).

Ha komolyan vesszük ezt a parancsot, akkor nemcsak gyűlölködés, viszálykodás, egyenetlenség, féltékenység nem fordulhat elő köztünk, hanem mindennap nagyobb finomságra kell törekednünk a szeretet terén. Segítő készség, tapintat, együttérzés mind ide tartozik: „Ha szenved az egyik tag, valamennyi együtt szenved vele, s ha tiszteletben van része az egyik tagnak, vele örvend valamennyi" (1Kor 12,26).

Ha engedjük, hogy a Szentlélek működjék bennünk, akkor ő, a szeretet és egység Lelke, eggyé tesz minket egymással, ahogy az Úr Jézus kéri a főpapi imában: „Legyenek mindnyájan egyek. Amint te, Atyám, bennem vagy és én tebenned, úgy legyenek egyek ők is mibennünk, és így elhiggye a világ, hogy te küldtél engem" (Jn 17,21). Jézus egysége az Atyával a Szentlélekben a mérték, ahogy nekünk eggyé kell lennünk egymással. Hogy is lennénk erre képesek, ha nem maga a Szentlélek fűzne minket össze egymással, ugyanaz a Lélek, aki az Atyát a Fiúval összefűzi!

Ha engedjük, hogy a Szentlélek összefűzzön minket ebbe a csodálatos egységbe, akkor részesei leszünk az egységből fakadó örömnek is: „Atyám, akarom, hogy akiket nekem adtál, ott legyenek velem, ahol én vagyok, hogy lássák dicsőségemet, amit te adtál nekem" (Jn 17,24). Jézus dicsőségét látni, a mennyei boldogságot birtokolni azok fogják, akik egyek az Istennel és Istenben egymással. Erre vonatkozik Jézus imája: „A szeretet, amellyel engem szeretsz, bennük legyen" (Jn 17,26): a szeretet Lelke, amellyel az Atya szereti a Fiút, legyen bennünk, és szeresse bennünk az Atyát és a Fiút és minden embertársunkat, „hogy így tökéletesen eggyé legyünk" (Jn 17,23). És akkor már itt a földön is boldogok leszünk, mert egyedül a szeretet, az egység képes az embert boldoggá tenni. „Hiszen Isten országa nem eszem-iszom, hanem igazság, béke és öröm a Szentlélekben. Aki így szolgál Krisztusnak, az kedves az Isten előtt, s rokonszenves az embereknek" (Róm 14, 17-18).

Szabó József

„A LÉLEK MINDENT KIKUTAT, MÉG ISTEN MÉLYSÉGEIT IS"

Frédéric Ozanam (1813 — 1853)

„A laikusok dolga — a saját hivatásuk alapján —, hogy az ideigvaló dolgok intézése és Isten szerinti rendezése által keressék az Ő országát. A világban élnek . . . itt hívja őket az Isten, hogy az evangélium szellemétől vezetve dolgozzanak saját föladatukon. Mintegy belülről, kovászként járuljanak hozzá a világ megszenteléséhez, és így elsősorban életük tanúságával, hitük, reményük és szeretetük ragyogásával hirdessék Krisztust másoknak. Különleges módon őrájuk vár tehát a velük kapcsolatban lévő összes ideigtartó dolgok olyan megvilágítása és rendezése, hogy e dolgok mindig Krisztus szerint menjenek végbe, őszerinte fejlődjenek, és váljanak a Teremtő s a Megváltó dicséretére . . . Minthogy Krisztusnak vannak ajánlva, és fölkente őket a Szentlélek, csodálatos módon arra vannak hivatva és fölszerelve, hogy a Lélek egyre gazdagabb gyümölcsei érlelődjenek bennük."

Bizonyára ráismertünk ezekben a sorokban a Lumen Gentium konstitúció 4. fejezetére. De ugyanúgy összefoglalhatnánk velük Frédéric Ozanam igazán Szentlélektől ihletett életét is. A múlt századnak ez a zseniális alakja bővelkedik mondanivalóban a mi korunknak is.

1813 háborús esztendejében indult el rövid, alig negyvenéves élete a napoleoni uralom alatt álló Milánóban, és a két francia forradalom között nevelkedett Lyonban, a szövőmunkások elégedetlen, forrongó városában. A nagytehetségű, koraérett gyermek, aki már gimnazista korában nyomtatásban látta viszont irodalmi zsengéit, családja révén korán megismerkedik kora társadalmi bajaival. (Apja orvos, anyja a munkásnők egyik egyesületének vezetője.) Ifjúkorában átesik a kételkedés és szellemi bizonytalanság egy sötét korszakán, de nagyszerű filozófiatanára, Noirot abbé személyében megtalálta azt a gondviselésszerű embert, aki ismét megszilárdította meggyőződését. „Megígértem Istennek — írja —, hogy életemet az igazság szolgálatának szentelem." Ettől kezdve végig a küldetéstudatnak ez a lendülete hatja át.

17 éves fejjel a körülvevő burzsoá társadalom kicsinyességéről és anyagiasságáról panaszkodik. A társadalomban ugyanazt a szükségletet fedezi fel, mint saját lelkében: „Meg kell keresni a romok alatt azt a sarkkövet, amelyre az újat ráépítsük." Izzik benne az egészséges életigenlés: „Mélységes öröm tölti el lelkemet, mert a világ gyönyörű, és én fiatal vagyok." De ez több, mint romantikus ifjúi lelkesedés. „Türelmesen kivárom az időmet, csendben vagyok, sokat tanulok, hogy egyszer az emberek közé mehessek, és lehessek számukra valami. Megvan a tervem. (Ez a terv: egy hatalmas összefoglaló kultúrtörténet megírása.) Ha 35 éves koromban könyvet akarok írni, akkor 18 évvel meg kell kezdenem a sokféle előkészületet hozzá." Mik ezek? Egy tucat nyelv megtanulása, egy kis földtan és csillagászat, s a történelem

és vallástörténet alapos ismerete. Valóban: a jog elvégzése mellett megtanult latinul, görögül, héberül, szanszkritul, németül, angolul, spanyolul, olaszul, s az olvasás mellett nagy utazásokat tett Német-, Olasz-, Spanyolországban és Angliában.

Főiskolai tanulmányait a Sorbonne-on végezte. Az ezekben az években még erősen a felvilágosodás racionalista-vallásellenes befolyása alatt állt, és az egész város igen leverő hatást tett rá. Érzékeny kedélye élete során többször szenvedett a melankólia elsötétüléseitől. Ez alkalommal Ampère, az elektrodinamika világhírű megalapítója menti ki ebből: házába fogadja, és benső barátságot köt vele. Mindkettejük hagyatékában találtak olyan kéziratokat, amelyek felerészben az egyiktől, felerészben a másiktól származnak. Mme Recamier szalonjában érintkezésbe kerül a feltörő katolikus romantika vezéralakjaival: De Vignyvel, Chateaubriand-nal, Lacordaire-rel. Tudatosan keres társakat nagy terveihez. Már egy év múlva 60 fiatalemberből álló baráti kör tekinti vezérének. Hetenként vitaesteket tartanak, ahol a nemhivők is szóhoz jutnak. Az egyetemen kemény összeütközései vannak a kereszténységet „lekezelő" professzorokkal. 1833-ban eléri a párizsi érseknél, hogy megindulnak a még ma is tartó híres nagyböjti konferenciasorozatok a Notre Dame-ban. Ezek a sorozatok nagy tényezői voltak a francia világnézet alakulásának, a közvélemény egyháziasabbá válásának. Ötezer ember hallgatta az első alkalommal Lacordaire-t. „Úgy tűnt nekünk, mintha feltámadás tanúja lennénk, — nem a katolicizmusé, hiszen az sohasem hal meg, hanem a mai társadalom vallási feltámadásáé."

Még ennél is jelentősebb tette ugyanebben az évben a Szent Vince-konferenciák megalapítása. Röviddel halála előtt egy beszédében maga számolt be erről. A kereszténység ellenségei — mondta — azzal érveltek: igen, a múltban csodákat művelt, ma azonban halott. „Hol vannak a művek, amelyek bizonyítják hiteteket, hogy tisztelhessük és elfogadhassuk? — Igazuk volt. Erre a szemrehányásra nagyon is rászolgáltunk. Ekkor felkiáltottunk: Munkára hát! Tetteink legyenek összhangban a hitünkkel! De mit tegyünk, hogy igazi katolikusok legyünk, ha nem azt, ami legjobban tetszik Istennek? Tehát segítségére kell lennünk felebarátainknak, úgy, ahogy Jézus Krisztus tette. Állítsuk hát hitünket az irgalmas szeretet védelme alá!" „Igazán ideje, hogy a szóval a tettet is összekössük. Hitünk életerejének a szeretet műveiben kell bebizonyulnia! Ne beszéljünk annyit a karitászról. Inkább gyakoroljuk, és segítsünk valóban a szegényeknek." Még aznap este elvitték maradék tüzifájukat egy szegény asszonynak. „Ez a fa — mondta később egyikük — szinte szimbolum volt, amelynek az egész világban a felebaráti szeretet óriási máglyáját kellett lángra gyújtania." Öt jogász és egy orvostanhallgató alkotta a vállalkozás első magvát. Bailly nyomdatulajdonos, újságkiadó az összejövetelek rendelkezésére bocsátotta szerkesztői szobáját. Hálából megválasztották elnöknek. A következő évben kezdték tanulmányozni Páli Szent Vince életét, és a művet az ő pártfogása alá helyezték. A vállal-

kozás történelmi jelentőségű: a Szeretet Lelkétől ihletett első nagyobbszabású laikus katolikus karitatív szervezettel állunk szemben. Középpontjában kezdettől máig a szegényekkel való személyes érintkezés áll (amit napjaink nagy szociális hőse, Teréz anya is annyira kiemel). Ozanam szeme előtt bizonyára ott lebegett édesanyja példája, akit mint gyerek nem egyszer elkísért a szegények látogatására. A Vince-testvérek az anyagi segítés (élelem, ruha, fűtőanyag) mellett szociális, kulturális téren és lelkiekben is igyekeznek segíteni. Ozanam egyik alapelve volt, hogy mindennemű faji és vallási megkülönböztetés nélkül kell adni, egyedül a tényleges szükséget tekintve.

A szerény és egyszerű kezdet mögött megint csak ott virraszt a céltudatos fiatalember merész elképzelése: „A szeretet éltető kenyere a csendes jótétemény. Azt szeretném, hogy minden gondolkodó és érző szívű fiatal fogjon össze a szeretet művére. Minden országban alakuljon egy-egy átfogó jellegű, nemes egyesület a szegényebb néposztályok támogatására. — Figyelemmel kísérte az alapítás eseményeit többek között Marie-Eugénie Milleret de Brou, az asszumpcionista nővérek most a szentévben (febr. 9-én) boldoggá avatott alapítónője, a leányifjúság nevelésének egyik úttörője. „Szeretnék férfi lenni — kiáltott föl egyszer —, hogy olyan hasznos lehessek, mint ők!" — Nyolc év múlva Párizsban már 25, az ország többi részén 30 ilyen konferencia működött összesen 2000 taggal. 1845-től a mozgalom átterjedt Németországba, s ott 7 év alatt már 160 konferenciát számlált. Ozanam halála után másfél évvel 24 országban 3000 konferencia működött.

Érdekes, hogy ez a nagyhatású vezéregyéniség nem volt különösebben vonzó külsejű. Középtermetűnek, gyenge alkatúnak, sápadtnak és erősen rövidlátónak írják le. Hosszú, sötét haja homlokába nőtt. Arckifejezése rendszerint komoly, néha melankolikus volt, öltözködése kicsit hanyag, fellépése félszeg és gyámoltalan. De ha belemelegedett a beszédbe, akkor tüzelő szeme ellenállhatatlan hatást tett hallgatóira.

Nagyszerű szellemi adottságai eközben teljes mértékben kifejlődtek. 297 megjelent cikk és tanulmány, 11 kötet jelzi összegyűjtött életművét alig két évtized alatt. Pedig nagyon lelkiismeretesen és nem könnyen dolgozott: kéziratai tele vannak toldásokkal, javításokkal. Először Lyonban volt a keresztény jog professzora, azután a Sorbonne-on a külföldi irodalomé; hosszú idő után az első keresztény professzor. A mai egyetemeken négy-öt tanszék kell arra, amit Ozanam egyedül adott elő. Ő volt pl. Franciaország első Dante-kutatója, ő hívta fel a figyelmet Assisi Sz. Ferenc Fiorettijére, nagy tisztelője és népszerűsítője volt a német irodalomnak, de Thomas Becketről is írt. Fő tanulmányi területe a középkor volt, annak kultúrtörténetét akarta rendszeresen feldolgozni. Röviddel halála előtt úgy nyilatkozott, hogy mindazt, amit addig írt, csak előmunkálatnak tekinti főművéhez. De mint vérbeli tudós és tárgyilagos ember óvakodott attól, hogy a romantikusok egyoldalú túlzásával nézze választott korszakát. Már ő figyelmeztetett arra: ez azzal a

veszéllyel jár, hogy a kereszténységet teszik felelőssé a korszak hibáiért és visszaéléseiért is, holott „az Egyház azokban az években nem uralkodott, hanem küzdött" a jobbért. Kora jelentős tudósaival állandó érintkezésben állt. Egymás után kapta a kitüntetéseket, akadémiai tagságokat.

De nem szobatudós volt, hanem ugyanakkor magával ragadó előadó, az ifjúságot személyes varázsában tartó nevelő is. Pedig — vagy éppen azért, mert — minden előadása előtt azért imádkozott, hogy semmit se mondjon az emberek tetszésének megszerzéséért, mindent csak az igazság szolgálatáért. Ampère fia, összegyűjtött műveinek kiadója írta róla: „Nehéz egyforma mértékben egyesíteni egy professzor két előnyét: a tartalmi telítettséget és a tökéletes formát, a szolid tudást és a beszéd művészetét. Ozanam mind a kettőt elérte — és közben felemésztette magát." Minden reggel 8-10-ig hallgatói rendelkezésére állt. Barátságosan, türelmesen hallgatta problémáikat. Egyik tanítványa egyszer bizalmasan közölte vele: „Amit sok prédikáció nem tudott elérni nálam, azt Ön egy előadásával egy nap alatt megvalósította: kereszténnyé tett." De a legszebb bizonyítványt talán ezzel a megállapítással állították ki róla: „Nem lehetett közeledni hozzá anélkül, hogy jobb ne legyen az ember."

Történelmi tanulmányai fokozták érzékét a keresztény társadalom kérdései és politikai küzdelmei iránt. A „szabadság, egyenlőség, testvériség" hármas nagy jelszavát az evangéliumi követelmények tökéletes kifejezőjének tekintette. Meggyőződéses demokrata volt. A monarchiát olyan hadirokkanthoz hasonlította, akinek ugyan nagy érdemei vannak, de falába következtében nem képes lépést tartani az új nemzedékkel. Elvetette viszont az erőszakot. „Ha fejeket dobunk a köztársaságok alapzatába, akkor nem lesznek tartósak." Lamennais-vel, Lacordaire-rel és Montalembert-ral együtt az állam és egyház különválása érdekében lépett fel. Boldogan üdvözölte IX. Pius pápának a munkásság érdekében kifejtett működését. Elve volt: „Ne csak szép szavainkkal kísérjük a népet, hanem jótetteinkkel is! Necsak alamizsnával segítsünk rajtuk, hanem olyan intézményekkel is, amelyek szabaddá és jobbá teszik az embereket!" Az 1848-as februári forradalom után, amikor az előadások újra megkezdődtek, Ozanam nyugodtan állapíthatta meg: hatéves előadói tevékenységére visszatekintve egyetlen szót sem kell visszavonnia, hiszen addig is a szabadság és a reformok lelkes barátja és hirdetője volt.

Jól látta azt is, hogy a politikai forradalom háttere a szociális forradalom. A nép azért nyúl fegyverhez, mert a munka, a kereset, a szabadidő megszervezése érdekli. Ozanam „szociális újjászületést" követelt. A nép szükségleteit kell középpontba állítani. Szociális munkájában tapasztalataira támaszkodott, és nyíltan kimondta: a társadalmi reformernek nem a könyvek és a szónoklat emberének kell lennie, hanem közvetlen kapcsolatban állnia a néppel. „Napjaink nagy kérdése az, hogy mi jut túlsúlyra: az önzés vagy az áldozat szelleme. Az egyik oldalon áll a pénz hatalma, a másikon a kétségbeesésé. Oda kell vetnünk magunkat a két ellenséges sereg közé, hogy ha nem

is tudjuk megakadályozni az összeütközést, legalább gyengítsük." Újságcikkekben, levelekben, beszélgetésekben minden tőle telhetőt elkövetett, hogy felrázza kortársait, és figyelmeztesse őket az idők fenyegető jeleire. Egyik lelki testvérének így írt: „A munkásokkal épp úgy állj szóba, mint a gazdagokkal! Ha az elmúlt tíz évben több keresztény és főleg több pap törődött volna a munkásokkal, akkor most bizakodóbban nézhetnénk a jövőbe." Ozanam reálisabb gondolkodású volt annál, mint hogy földi paradicsomban reméljen, de arról meg volt győződve, hogy lehetséges a szociális állapotok mélyreható reformja. Számos konkrét javaslata és igénye már Ketteler és XIII. Leó eszméit elővételezi. Jogi előadásaiban kitért munkás és munkaadó viszonyára, szakszervezeteket, munkásszolidaritást, családi pótlékot, öregségi biztosítást követelt, de főleg szellemi és erkölcsi segítséget, iskoláztatást, felnőtt-iskolákat és „Sorbonnes populaires", azaz népfőiskolákat. Lyonban képviselőjelöltnek is fellépett, de sikertelenül. „Új Kor" c. újságja belső egyenetlenségek és támadások miatt már egy év múlva megszűnt. A sokfelől csalódott szerkesztő higgadtan állapította meg az utolsó számban: „Azok a nehézségek, amelyeknek az újság áldozatul esik a Gondviseléstől akart dolgok, hogy megtermékenyítsék tanításait. Éppen úgy van ez, mint a hóval, amely elűzi a szántóföldről a földművest, de kisarjasztja a vetést." Az idő őt igazolta: már X. Pius pápa kijelentette, hogy minden keresztény példaképéül és tanítójául választhatja a szociális tevékenység terén. A politikától való visszavonulása után is töretlen erővel folytatta gyakorlati szociális működését a Szent Vince-konferencia keretében. Személyileg szerényen a háttérben maradt, az elnöki tisztet semmiképpen nem akarta vállalni; annál hősiesebben vette ki részét a segítésből, például a nagy párizsi kolerajárvány idején. Minden szegény személyében Krisztust látta és akarta szolgálni. Gyűlölte a formalizmust, a bürokratikus eljárásokat. Mindennek közvetlenül a szeretet szelleméből kell fakadnia. Ezt az istenszeretetből fakadó emberszeretetet nélkülözte az emberbaráti egyesületeknél: a Szentlélek igazi ihletését. „A filantrópia, az ún. emberszeretet az én szememben olyan, mint egy öntelt kis dáma, akinek a jócselekedetek olyanok, mint az ékszer, és aki előszeretettel nézegeti magát a tükörben. A keresztény szeretet viszont gyengéd, gondoskodó anya, aki tekintetét a mellén hordott gyermekre szegezi; nem gondol többé önmagára, és szeretetet feledteti vele szépségét." Az ilyen önzetlen, gyengéd szeretetnek ő maga adta legszebb példáját. Pedig természettől fogva nem volt szelíd, inkább érzékeny, önfejű és lobbanékony. Ideges, szenvedélyes természete ellen teljes erővel küzdött. De jellemző, hogy nem a személye ellen intézett támadások, inkább mások jogainak megsértése hozta ki sodrából. És ez az elvek terén oly kemény ember ellenfeleinek személyével kíméletesen, tapintatosan bánt. Lacordaire szépen mondja róla: „Úgy forgatta szellemének kardját, mint akinek hatalma van, és mégis nemes kézzel, mert szeretet vezette. Nem vádolt, inkább sajnálkozott, megbocsátott, nem pedig kárhoztatott. Visszariadt attól, hogy kegyelemdöfést adjon egy léleknek, hiszen az bármikor életre kelhet megint."

Súlyos vesebaja miatt barátai azt javasolták: mondjon le a katedráról. De ő visszautasította ezt a gondolatot: a katonának — mondta — a csatatéren kell elesnie. Betegágyából fölkelve, minden ellenkezés ellenére elment megtartani élete utolsó előadását, amelyet a következő szavakkal zárt: „Semmi panaszom. Életem utolsó leheletemig az Önöké, legyen is az. Ha meghalok, történjék ez az Önök szolgálatában." Még egyszer talpra állt, végiglátogatott egy sor Szent Vince-konferenciát különböző országokban, könyvtárban dolgozott, tele volt írói tervekkel. Mikor azonban tudomásul kellett vennie, hogy állapota reménytelen, akkor mutatkozott meg igazán lelki nagysága. Amilyen szenvedélyes lendülettel szolgálta eddig tevékeny életében az Istent, ugyanolyan odaadó megnyugvással fogadta el a szenvedés és a halál istenszolgálatát. Egy panaszszava sem volt amiatt, hogy életműve töredékben marad, hogy boldog házasságából született kislányukat nem nevelheti fel. Mindennap olvasta a Bibliát, és ami vigasztalására volt, kis cédulákra jegyezte fel. Ezeket később „Betegek könyve" címen gyűjtötték össze. A könyv a következő szavakkal végződik, a Szentlélek e hűséges lovagjának méltó hattyúdalaként: „Uram, ha hívsz, jövök . . . Ha életem hátralevő napjaira a betegágyhoz akarnál bilincselni, ezek a napok túlságosan rövidek lennének ahhoz, hogy köszönetet mondjak a megélt napokért. És ha ezek a legutolsó sorok, amiket leírok, legyenek akkor a te jóságod dicsőítő éneke."

Istennek Szentlelke, te vagy az erő, hogy higgyünk — segíts a mai embernek, hogy ne váljon közömbössé Isten iránt.

Te vagy az erő, hogy reméljünk — segíts, hogy ne hagyjunk fel csüggedten a jóra való törekvéssel, hanem mindig újrakezdjünk.

Te vagy az erő, hogy szeressünk — szabadíts meg minket az önzéstől, adj nekünk mélységes tiszteletet a másik iránt, és ha úgy akarod, valódi gyengédséget.

Te vagy az erő, hogy helyesen beszéljünk — segíts, hogy szavainkkal ne sértsük embertársunkat, Istent pedig ne hallgassuk agyon.

Te vagy a kiengesztelődés Istennel — ne engedd, hogy bármi bűnben is kétségbeessünk.

Te vagy Isten vigasztalása — könyörülj minden beteg, magányos, összetört, életunt emberen, a foglyokon, az idegbetegeken, az éhezőkön és a haldoklókon.

Te meg akarod újítani a föld színét — erősíts meg a világon minden becsületes, békítésre törekvő emberi igyekezetet.

(Anton Kner)

AZ EGYHÁZ SZAVA

VI. PÁL PÁPA BESZÉDE AZ 1974. OKT. 16-i ÁLTALÁNOS KIHALLGATÁSON

Ha ismét feltesszük a kérdést, amelyet eddig már többször feltettünk az Egyház elsőrangú szükségleteit illetőleg, akkor valami teljesen magától értetődőhöz érkezünk, ami szinte semmitmondó ismétlésnek tűnik, mintha azt mondanánk, hogy egy élőlénynek elsősorban arra van szüksége, hogy éljen. Nos hát, merjük az Egyházra vonatkoztatni ezt az ellentmondásos kérdést, hogy fölfedezzük azt a lényeges elvet, amely létének elsődleges oka, mély és szükségszerű megelevenítője. Akkor elérkezünk egy felelethez, amely megadja ennek a valóságnak a kulcsát. A kulcs egy hittitok: az Egyházat a Szentlélek beleáradása élteti. Ezt a kiáradást kegyelemnek nevezzük, vagyis a legkiválóbb ajándéknak; szeretetnek, az Atya szeretetének, amelyet a Szentlélekben Krisztus által végbement megváltásunk közöl velünk. Idézzük emlékünkbe Szent Ágoston összefoglalását: „ami a lélek az ember testének, az a Szentlélek Krisztus testének, az Egyháznak" (Serm. 267; P. L. 38, 1231).

Ez jól ismert igazság. Mindnyájan hallottuk az utóbbi zsinaton megismétlését és hirdetését: „Amikor befejeződött a mű, amelyet az Atya a földön Fiára bízott (vö. Jn 17,4), pünkösd napján eljött a Szentlélek, hogy állandóan megszentelje az Egyházat, és így a hivők egy Lélekben Krisztus által az Atyához járulhassanak (vö. Ef 2,18). Ő az élet Lelke . . . A Lélek mint egy templomban él az Egyházban és a hivők szívében (vö. 1Kor 3,16; 6,19), imádkozik bennük, és tanúskodik fiúvá fogadásukról (vö. Gal 4,6; Róm 8,15-16.26). Elvezeti az Egyházat az igazság teljességére (vö. Jn 16,13), megadja neki a közösség és a szolgálat egységét, építgeti és irányítja különböző hierarchikus és karizmatikus ajándékokkal, fölékesíti gyümölcseivel (vö. Ef 4,11-12; 1Kor 12,4; Gal 5,22). Az evangélium erejével megifjítja és állandóan megújítja . . ." (Lumen Gentium 4).

Nagyszerű tanítás ez. Lépcsőként száll alá a Szentháromságtól, a magábanvaló isteni élet végtelen és megközelíthetetlen titkától. Krisztus megváltó művét állítja az isteni tervek és az emberi sorsok központjába. Ebből származik egy rendkívüli kinyilatkoztatás, amely bizonyos módon hozzáférhető számunkra: hogy emberi életünk kapcsolatban áll a megváltásnak és jóságnak rendjével, amely a kegyelem rendje. Kirajzolódik ebből a természetfölötti egység és szeretet síkja, kibontakozik az életszentség ragyogó üdvrendje. Az emberi élet eseményei, főleg a lélektani, erkölcsi és lelki jelenségek így emberfölöttien szép és változatos, csodálatos kertet alkotnak.

Jól ismert igazságok ezek, — vagy inkább jobban kellene ismernünk őket? Hiányzik ugyanis a róluk kapott közönséges felvilágosításból a legfontosabb dolog, az életszentség elemzése, úgy, ahogyan a kegyelem éltető leheleté-

ből kiárad. Ezzel kapcsolatban elsősorban a szentek ismeretét ajánljuk. A múltban ezek az életrajzok élvezetes táplálékul szolgáltak a népi művelődésnek és a hivő lelkek épülést kereső képzeletének. Ma jártasak vagyunk a történelmi tanulmányokban és a lélektani bírálatban. A mai ember az emberi tapasztalatok összehasonlíthatatlan múzeumát fedezheti fel bennük, az igazi erkölcsi és lelki tökéletesedés serkentő példáit. Jusson eszetekbe: „Ha ezek a férfiak és nők megtehették, miért ne én is?"

De most elsősorban azt akarjuk hangsúlyozni, hogy kegyelem, azaz a természetes rendet meghaladó isteni közbelépés szükséges mind egyéni üdvösségünkhöz, mind pedig az egész Egyház és az egész emberiség megváltása tervének végrehajtásához. Isten irgalma ugyanis mindenkit üdvözíteni akar (1Tim 2,4). Utalunk itt a kegyelem és a megigazulás tanának nagy fejezetére, amelyről olyan sokat beszélt a trentói zsinat (vö. Denz.Sch.1520-1583), és amelyet a mai hittudomány még mindig a legnagyobb érdeklődéssel vitat. A kegyelem szükségessége föltételezi az ember részéről a teljes ráutaltságot. Szükségünk van arra, hogy pünkösd csodája folytatódjék az Egyház és a világ történetében. Éspedig kétféleképpen. Az emberek elsősorban azért részesülnek a Szentlélek ajándékában, hogy az megszentelje őket. Ez az az elsőrangú és elengedhetetlen mód, amely által az ember Isten szeretetének tárgyává válik, vagy mint a hittudósok mondják, „gratum faciens". A másik az, amikor különös kiváltságokkal gazdagítja őket — ezeket nevezzük karizmáknak („gratis data") — felebarátaik és főleg a hivők közössége javára (vö. S. Th. 1II, 111,4). Ma sokat beszélnek a karizmákról. Ez a tárgy bonyolult és kényes. De mindent tekintetbe véve csak azt kívánhatjuk: bárcsak Isten Egyháza ma is részesednék nemcsak a kegyelem, hanem a karizmák új bőségében is! (Vö. Suenens bíboros új tanulmányát: „Une nouvelle Pentecôte?")

Most csak azt kívánjuk emlékezetbe idézni, mik a fő feltételei az ember részéről annak, hogy megkapja Isten legkiválóbb ajándékát, a Szentlelket. Tudjuk, hogy Ő „ott fú, ahol akar" (Jn 3,8), de nem utasítja vissza azok óhajtozását, akik várják, hívják és befogadják (bár maga ez a vágy is az ő benső sugallatából ered). Melyek ezek a feltételek? Egyszerűsítsük le a nehéz választ: „a lélek édes Vendégének" befogadására hit, alázat és bűnbánat szükséges, valamint rendes körülmények között egy szentség fölvétele. Továbbá vallásos életünk gyakorlásában megkívánja a csendet, az összeszedettséget, a figyelmes odahallgatást, és mindenekfölött a hívogató imádságot, ahogyan az apostolok tették Máriával az utolsó vacsora termében. Kell, hogy tudjunk várni és hívni: „Jöjj, Teremtő Lélek . . . jöjj, Szentlélek!"

Ha az Egyház így fel tud készülni a Szentlélek új és állandó jövetelére, akkor Ő, „a szívek világossága", nem fog késlekedni, hogy nekünk adja magát abban az örömben, világosságban, erőben, apostoli hatalomban és egyesítő szeretetben, amelyre az Egyháznak ma szüksége van.

Így legyen — apostoli áldásunkkal.

A KIENGESZTELŐDÉS

A kanadai püspökök szentévi üzenete Kanada minden katolikusának és azoknak a testvéreknek, akikkel közös a hitünk Jézus Krisztusban

Szeretett Testvéreink!

1. Szentatyánk, VI. Pál szerint a szentév elsődleges célja „az Istenhez térés és az ember benső megújulásán alapuló kiengesztelődés" (dec. 8-i bulla). Ezzel minden jóakaratú embert arra szólít: próbáljunk kitágulni. Püspöki küldetésünk azt kívánja tőlünk, hogy minden rendelkezésünkre álló eszközzel feleljünk meg ennek a felhívásnak. Mint lelkipásztorok a kiengesztelődés eszközei vagyunk: „Isten ránk bízta a kiengesztelődés szolgálatát" (2Kor 5,18). Nem alapvető felelősségünk-e, hogy az Atyának Jézus Krisztusban megnyilvánult szeretetét szolgáljuk?

2. Az első kérdés, amely fölmerül lelkünkben, magára a kiengesztelődésre vonatkozik. Mi az? Olyan folyamat, amellyel a megoszlottak közelednek egymáshoz. Célja, hogy „orvosságot hozzon azokra a törésekre és ziláltságra, amelyektől ma az emberiség és az egyházi közösség szenved" (VI. Pál id. körlev.) Fogalma tehát föltételezi, hogy megoszlás, gyötrő konfliktusok, nyomasztó feszültségek fordulnak elő az emberek között.

Ezeknek a szakadásoknak láttán a kiengesztelődésnek az a feladata, hogy fokozatosan közelebb vigye az embert embertársaihoz, és így megalkossa belső egységét (vö. Ef 2,11-17: „. . . ti, akik valaha távol voltatok, közel kerültetek . . . ") Annyiban valósul meg, amennyiben az emberek világos látással dolgoznak véleménykülönbségeik okainak megoldásán. Útját nem lehet megtenni küzdelmek és önmegtagadás nélkül (Ef 5,10-13). Az a sok erőfeszítés, amellyel jár, nemeslelkűséget (Ef 4,25-32), bátorságot, kitartást követel, a szellem nyitottságát, éber figyelmet minden iránt, ami közelebb hozhatja egymáshoz az embereket.

Az ember csak úgy bontakozhat ki, ha elmélyíti egységét hozzá hasonló társaival. Csak úgy valósíthatja meg a szabadságra szóló hivatását, ha szorosan együttműködik felebarátjával. A kiengesztelődés tehát közösségi feladat. Mindenütt kötelez, ahol megoszlás dühöng. Amikor közelíti egymáshoz az embereket, hozzájárul megszabadulásukhoz. Minden előhaladás a kiengesztelődés útján, ha még olyan kínos is, egy-egy lépés előre: az emberi személy jogainak és méltóságának nagyobb elismerése felé, abban az irányban, hogy méltányoljuk a szeretet pótolhatatlan szerepét az ember fejlődésében.

3. Ezért igényli a mai világ minden erejéből a kiengesztelődést. Ebben a világban eltorzult a szépség. Réseket ütött benne a társadalmi igazságtalanság, megrázkódtatta az erőszak, megtámadta a korrupció, izgalomban tartják a faji előítéletek és az ebből származó egyenlőtlenségek. Mind általánosabbá válik, hogy az ember kizsákmányolja embertársát. A munkásokat és a fogyasztókat gyakran manipulálja a nemzeti és nemzetközi termelő és elosztó szervek hatalma.

Az elnyomás nemcsak a börtönökben, a menekülttáborokban, a kínzókamrákban dühöng. Megnyilvánul más-más fokban a kisebbségekkel való bánásmódban, az elmaradottságba szorított nemzetek sorsában, a sok-sok milliónyi éhezőben, az igazságtalanul deportált, szülőföldjükről kiűzött tömegekben.

4. A megoszlás a legbensőségesebb emberi viszonyok csomópontjaira is szétágazik. Hány tönkrement házasság! A családot sem kíméli meg, amely elsődleges helye az emberi személy kitágulásának. Mind erősebbek az összeütközések szülő és gyermek között. Az ok nemcsak az, hogy a fiatalok lázasan keresik identitásukat, sem hogy mindenáron nagyobb önállóságra vágynak. Szétrobbant a világ egységes látása, és ez megsokszorozta a nézeteltéréseket és surlódásokat szülő és gyermek között.

Hasonló okai vannak azoknak a mélyreható különbözőségeknek, amelyek gyakran fölmerülnek fiatalok és idősebbek között a legégetőbb kérdésekben: melyek az emberi lét alapértékei, mi az élet értelme, hogyan kell megoldani a jelenlegi társadalom problémáit. Ezek a feszültségek néha olyan összevisszaságot keltenek a fiatalokban, hogy egyesek teljesen irányvesztetté válnak a jövővel szemben.

A felnőtteket is megfertőzi a környező világot tépő megoszlások ártalmas befolyása. Ürességet teremtenek maguk körül. Innen származik bizonytalanságérzetük, aggodalmuk, ezért találják sokszor olyan nehezen életük értelmét. Innét jön gyakran a csüggedés, sőt a kétségbeesés fenyegető kísértése is. És van, hogy engednek neki. Megdöbbentő megsejteni tehetetlenségüket, amelyet a rájuk rontó problémák láttán éreznek.

5. A keresztény közösség sem maradt ment a megoszlásoktól. A válság, amelyet átél, nem szorítkozik a különféle keresztény hitvallások elkülönülésének problémájára. A katolikusokat is mély nézeteltérések osztják meg, messze túl az egészséges és kiegyensúlyozott pluralizmus keretén. Szakadások keletkeznek köztük, s azzal fenyegetnek, hogy elveszik egységük hitelét.

6. A megoszlás, amelynek tanúi vagyunk, nem egyik pillanatról a másikra keletkezett. Követhetjük nyomait visszafelé a múltba. De napjainkban különös élességgel bontakozik ki. Ha forrásáig akarunk haladni, végül is az ember szívében találjuk magunkat. Ott szövődnek, be nem vallott önzésünk csendjében, az emberiséget szétszaggató egyenetlenségek. Senki sem tagadhatja, hogy ő is felelős részese a világunkat sanyargató sok rossznak.

Ezek a megállapítások olyan helyzet elé állítanak, amely az embert létének gyökerében fenyegeti. Hogyan orvosoljuk? Ezt a kérdést kellene, hogy föltegye magának minden jóakaratú ember! Sokan úgy válaszolnak rá, hogy reményüket a tudomány, a technika haladására alapozzák. Számos ember egy-egy sajátos eszmevilágban véli megtalálni a keresett megoldást.

Mit következtessünk mindebből? Tagadhatatlan, hogy az emberek e különféle forrásokból hatékony eszközöket merítenek a megoszlás elleni küzde-

lemhez. De egyik sem, még a leghatalmasabb sem pecsételheti meg az óhajtott kiengesztelődést az emberek között. Ehhez valami több kell. Miért?

7. A kiengesztelődés érdekében tett erőfeszítéseik során az emberek igyekeznek eltüntetni minden ellentétbe állító megoszlást, minden elválasztó távolságot. Ez a szándék mindaddig megvalósíthatatlan, amíg nem győzték le a minden nézeteltérés forrásánál lappangó „ellenséget". Ez az ellenség a bűn. Végső bástyája a halál, amelyen az embernek nincs hatalma.

Azt következtessük-e ebből, hogy az emberek közti kiengesztelődés zsákutcába jutott? Hogy mindig csak új megoszlásba torkollik? Egyesek habozás nélkül állítják, hogy helyzetünk kiúttalan, abszurd. Valóban a halálé az utolsó szó létünkben?

„Az utolsó ellenség, a halál megsemmisült" (1Kor 15,26). Győzött a Krisztus! Mint Feltámadott minden embernek odanyújtja azt az „élő vizet" (Jn 4,10; 8,38), amely eloltja kiengesztelődésének szomját. Csakis őbenne, az Atyával egyesülve merítheti az ember a Lélekből azt az erőt, hogy kiengesztelődjék embertársával (Róm 5,1; 2Kor 5,18), és ez a kiengesztelődés túléli a halált (2Kor 1,9-10).

8. A Léleknek hatalma van minden megosztó erő fölött, mert ő győzte le halálunkat Jézusban. Ő a kiengesztelő is. Akik befogadják, hatalmat kapnak, hogy diadalmasan küzdjenek ezek ellen az erők ellen. Küldetése az, hogy az emberek között Istenben gyökerező egységet teremtsen, hogy végül is semmi megoszlás ne maradjon köztük. Ez a „vég" a feltámadás, amelyet az élő Krisztusban ígéretül kaptunk. Nem „csupán ebben az életben remélünk Krisztusban" (1Kor 15,19). Ha így lenne, „nyomorultabbak lennénk minden embernél".

9. Sok jel tanúsítja, hogy a Lélek a mai világban is végzi a kiengesztelés művét. A püspökök felsorolnak néhányat a kanadai társadalomban: az emberi jogokért és egyenlőségért folyó küzdelem, a harmadik világ segítése, öregek, testi fogyatékosok gondozása, ökumenizmus, missziós lendület, a közösségi szellem és szolidaritás mélyülése, a család problémáival való törődés . . . A keresztény közösség egy szorgos műhely képét nyújtja.

10. A püspökök kijelölnek néhány sürgető feladatot: az indián bennszülöttek helyzete, a városi életfeltételek emberibbé tétele, az ifjúság és a nők sorsa stb.

11. Ilyen küzdelmeken át, kínos és szüntelenül megújuló erőfeszítések árán juttat a Lélek előbbre a kiengesztelődés útján, miközben folyvást mélyebben gyökereztet bele Istenbe. Így kell mindegyikünknek megfelelnie hivatásának, amely Isten gyermekének szabadságára szól (Róm 8,21), és eljutnia igazi mivoltának megvalósítására.

Kétségtelen, hogy minden emberi lény felnőtté válásának folyamata eltévelyedéseket, szükségszerű töréseket, kikerülhetetlen elszakadásokat hoz magával. Azért vált ilyen nehézzé ez a feladat, mert a bűn megoszlást támasztott az emberek között. És most már meg sem lehet valósítani a Lélek állandó segítsége nélkül. Említsük meg itt azt a segítséget, amelyet a ki-

engesztelődés szentsége ajánl nekünk állandóan, hogy fölkeljünk vétkeinkből és megerősödjünk a megpróbáltatásban.

A Lélek ösztönzésére fonódik fáradságosan az emberek között a feltámadott Krisztusban megígért kiengesztelődés köteléke; tetőpontja a halálon aratott végső győzelem lesz. Ez a győzelem pecsételi majd meg mindörökre a kiengesztelődött emberek egységét, gyökerében tisztítva meg a megoszlás minden lehetőségétől. Mi többre vágyhatnánk? Amit akkor kapunk, túláradóan meghaladja minden reményünket, minden várakozásunkat! Istennek semmi sem lehetetlen (Lk 1,37).

A kiengesztelődés nehéz, de fölséges feladat. Minden keresztény közös felelőssége. Habozhatunk-e, hogy teljes erőnkből hozzálássunk? Nincs-e velünk az Isten az idők végezetéig (Mt 28,20)?

ALLELUJA! KRISZTUS FELTÁMADT!

KÉT RÉGI SZÖVEG A SZENTLÉLEKRŐL

Az alábbi két szöveget mintegy ezer év választja el egymástól. Az első Lyon püspökétől, Szent Iréneusztól való, a második század legvégén íródott. A másodikat Clairvaux apátja, a ciszterci Szent Bernát írta a 12. század közepe táján. Jellemzi mindkettőt a régi keresztény idők bibliamagyarázó módszere, amely a képek gazdagságát és a költői lendület erejét éppen olyan fontosnak tartotta, mint a teológiai gondolat igazságát.

Szent Iréneusz szövege valamelyest szaggatott, és számunkra talán túl tömör. Teológiai tartalmát a következő pontokban lehetne összefoglalni: 1) A Lelket Krisztus mint az egység és megújulás szerzőjét küldte. Ezt példázza a pünkösdi csoda, és megvilágítja a kenyérdagasztás hasonlata. 2) Az égből jövő Lélek hatalmasabb, mint az égből lebukó gonosz szellem. 3) Az irgalmas szamaritánus példabeszéde allegorikusan a Szentlélekre alkalmazható: Jézus először meggyógyít, aztán a Lélekre bíz minket, miközben „két dénárt" ad át. Itt Iréneusz, az adópénz történetére utalva, a két dénár „képét és feliratát" említi: a Lélek maga nyomja lelkünkbe az Atya és Fiú képmását, amit aztán — egy harmadik evangéliumi szakasz értelmében (példabeszéd a talentumokról) — nemcsak meg kell őriznünk, de tovább is kell fejlesztenünk és meg kell sokasítanunk. Az utolsó sorok tömörsége csak nekünk tűnik nehéznek. Az első századok szívesen fejlesztették tovább szabad gondolatfűzéssel az evangéliumi példabeszédek témáit.

Szent Bernát szövege kevesebb magyarázatot igényel. Ez a szöveg is tele van többé-kevésbé kifejezett szentírási utalásokkal: az apostoli "páncél" hasonlata Szent Pálra utal (1Tessz 5,8), az „Erős háza" evangéliumi példabeszédből származó hasonlat (Lk 11,21), a „pokol kapui" Szent Mátét (16,18), a

halálnál erősebb szeretet az Énekek énekét idézi (8,6). Az „új bor és régi tömlő" evangéliumi kép (Mt 9,17), a szőlőtő hasonlata Szent Jánosnál található (Jn 15,1-5). A szívet örvendeztető borról a zsoltár beszél (103,15). Ezt a szentírási képsorozatot Szent Bernát igazi művészettel fűzi egybe: a Szentlélek mint szívet-lelket erősítő, lelkesítő szeretetforrás a szöveg központi motívuma. Ugyanakkor a Lélek és a krisztusi Test cseréje mint szemléletes példabeszéd megadja a beszéd liturgikus-teológiai alapját: a mennybemenetelt követő Pünkösd a lelki magaslatokra törekvő keresztény élet ünnepe. Szent Bernát egyik alapvető mondanivalója csendül ki az idézet utolsó soraiból. A test világa csak átmeneti állomás: „a földből az égbe, a testből a lélek világába" hív bennünket ez az ünnep, vagyis a Szentlélek.

Szent Iréneusz: Adversus haereses III,17,1-3

Amikor az Úr az Istenben való újjászületés hatalmát átadta tanítványainak, így szólt: „Menjetek és tanítsatok minden népet, megkeresztelve őket az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében."

Már a próféták által megígérte, hogy a végső időkben elküldi (a Lelket) fiaikra és lányaikra, hogy prófétáljanak. Mikor az Isten fia emberré lett, leszállt rá, hogy vele együtt az emberek között vegyen szállást, rajtuk nyugodjék, Isten teremtett művében lakjék, az Atya akaratát véghez vigye bennük, és az elavultságból Krisztus újdonságához vezesse és megújítsa őket.

Erről a Lélekről szól Lukács: amikor az Úr mennybemenetele után, Pünkösd napján leszállt a tanítványokra, minden nemzet előtt megnyitotta az élet kapuját, az Újszövetség bejáratát. Így azután minden nyelven közös énekben dicsérték Istent; a Lélek a távoli nemzeteket összefogta, és minden nép zsengéjeként áldozati ajándékul bemutatta az Atyának.

Az Úr azért ígérte meg, hogy elküldi a Vigasztalót, hogy Istennel egyesítsen minket. Ahogy a száraz lisztet víz nélkül nem lehet tésztává gyúrni és egyetlen kenyérré formálni, úgy mi sem tudunk a mennyei víz nélkül Krisztus Jézusban eggyé válni. Ahogy a száraz talaj nem hoz termést csapadék nélkül, úgy mi, akik azelőtt elszáradt fa voltunk, sose tudnánk gyümölcsöt teremni, ha nem hull ránk az égi eső ajándéka.

Testünket a romlatlanság fürdője kapcsolta egységbe, a lelkeket a Szentlélek.

Isten Lelke leszállt az Úrra: „a bölcsesség és értelem Lelke, a jótanács és erő Lelke, a tudás és jámborság Lelke, az istenfélelem Lelke". Ugyanezt a Lelket továbbadta az Egyháznak. Az egész földre elküldte az egekből a Vigasztalót, onnét, ahonnan az Úr szavai szerint „a Sátán villámként bukott le" (vö. Lk 10,18).

Szükségünk van tehát az Isten harmatára, hogy ki ne égjünk, hogy terméketlenek ne maradjunk, hogy ahonnét vádlónk van, ugyanonnan szószólónk is legyen.

Az Úr a Szentlélekre bízta az embert, aki előbb rablók kezére került. Először maga könyörült meg rajta, és bekötözte sebeit, majd két királyi dénárt adott neki. Átvéve a Lélek által az Atya és a Fiú képét és feliratát, kamatoztassuk a ránk bízott dénárt, hogy megsokasítva számot tudjunk adni róla az Úrnak.

Szent Bernát egyik pünkösdi beszédéből (In festo Pentecostes II,1-2)

Szívesen közlöm veletek mindazt, amit odafentről lelkembe ömleni érzek. Tudja ezt a Lélek, ő, akinek ma ünnepét, legnagyobb ünnepét üljük, amint remélem, a legnagyobb áhítattal.

Ő az, drága testvérek, aki nektek nem ugyanegy városban, de egyetlen otthonban rendelt szállást, hogy leszálljon szállásotokra, és megtelepedjék az alázatosok felett, azok felett, akik megrendülnek szavára.

Ő az, aki a Szent Szűzet beárnyékozta és az apostolokat erőssé tette. Ahogy a szűzi test számára az Istenség közelségét enyhíteni tudta, az apostolokat viszont a magasból erőbe öltöztette, azaz lángoló szeretetre gyújtotta. Ezt a páncélt vette magára az apostolok csapata, amikor mint hősi harcos útnak indultak, hogy megvívjanak a népekkel, csatázzanak a nemzetekkel: királyaikat láncra fűzzék, főuraikat vasra verjék (vö. Zsolt 149,8). De mivel küldetésük azt kívánta, hogy az Erős házába hatoljanak, megkötözzék és javaitól megfosszák, nagyobb erőre volt szükségük. Hiszen túl sok lett volna számukra a feladat: hogyan győzzék le a halált, hogyan ne tudnának a pokol kapui erőt venni rajtuk, hacsak nem tölti el őket, hacsak nem viszi őket győzelemre az a szeretet, amely erősebb, mint a halál, az a buzgalom, amely keményebb a pokolnál.

Ez a lángolás töltötte el őket, mikor azt hitték róluk, hogy bortól részegek (Csel 2,13). És valóban bortól voltak részegek, de nem olyantól, amire a hitetlenkedők gondoltak. Bizony részegek voltak, de újféle bortól, amit régi tömlők nem kaphatnak meg, mert nem tudják magukban tartani. Ezt a bort az igazi Szőlőtő bocsátotta közénk a magasból. Olyan bor ez, amely felvidítja az emberszívet, nem olyan, amelyik összezavarja az értelmet. Bor, amely szűzi életet fakaszt, nem olyan, amelyik elpártolásra készteti még a bölcseket is. Új bor, új azok számára, akik a földön élnek.

Az égben már azelőtt is bőséggel ömlött, nem tömlőben, nem lezárt palackokban, hanem lelki borospincékben, raktárokban. És folyt ez a bor abban a városban végig az utcákon, tereken: a szív örömét, nem a test vágyait szolgálta. A föld lakóinak ugyanakkor nem volt efféle boruk.

Így hát, míg az ég élvezte saját borát, a föld ilyet nem ismert. De a föld sem volt egészen koldus. Krisztus testével dicsekedhetett, aminek jelenlétére viszont az ég áhítozott. Lehetett volna-e igazabb és előnyösebb csere ég és föld között, angyalok és apostolok között? Ezek Krisztus testét kapták, azok az ég borát. A földre szállt a Lélek, az égbe a test, hogy ettől kezdve közös legyen mindenük mindörökre.

„Ha én nem megyek el", mondta Ő, „a Vigasztaló nem jön közétek" (Jn 16,7). Ha nem adjátok oda, amit szerettek, nem kapjátok meg, amire vágytok. „Jobb lesz hát nektek, ha én elmegyek", mert így titeket is a földről az égbe, a testből a lélek világába költöztetlek.

Farkasfalvy Dénes

NAGYBÖJT ÉS HÚSVÉT ANTIFÓNÁI AZ ÚJ PAPI ZSOLOZSMÁBAN *

Aki fényképez, tudja, mennyi függ a felvételben a beállítástól és a megvilágítástól. Aki Wagner-operát hallgat, tapasztalja az ún. „vezérmotívum" alapvető fontosságát. Ilyenforma szerepet töltenek be a breviárium zsoltárimájában az antifonák. Az alábbiakban egyszerűen csokorba gyűjtünk néhány elmélkedésre indító példát a nagyböjti ill. a húsvéti időszak antifonáiból. A sort ki-ki tetszés szerint folytathatja. Érdemes hálás szívvel felfigyelnünk arra a művészetre, amellyel a Lélek az Egyház imájában irányít bennünket.

I. Különösen megragadó, amikor mind a két antifona magából a zsoltárból való, más és más mozzanatát domborítva ki:

Az 1. hét szerdai Vesperásában a 26. (27.) zs. 2. antifonája évközben a gyötrődő keresésé: „Arcodat keresem, Uram, ne fordítsd el arcodat tőlem", — húsvétkor a hit biztonságos várakozásáé: „Hiszem, hogy meglátom az Úr javait az élők földjén."

Milyen másképp cseng a vágyakozó 41(42.) zs. (2. hét, hétfői Laudes) böjt türelmetlen sürgetésével: „Mikor megyek már és jelenhetek meg az Úr arca előtt?" — és a húsvéti keresztelendők ujjongásával: „Mint szarvas vízforráshoz, úgy vágyik hozzád, Istenem, a lelkem, alleluja." (Közben nagyhétfőn a léleknek a zsoltárban ismételten említett „szomorúságát" kapcsolja össze az antifona megrendítően Jézus olajfákhegyi szavaival.)

Gyakran élnek az antifonák a jövő ill. jelen és a diadalmas „befejezett múlt" szembeállításával. Pl. 1. hét csütörtökén a Laudes jeremiási canticumában: „Népem el fog telni javaimmal, úgymond az Úr" — „Megváltotta az Úr népét, alleluja." A 3. hét vasárnapi Vesperásában a hálálkodó 115(116.)zs.-hoz: „Bemutatom majd a dicséret áldozatát, és segítségül hívom az Úr nevét" — „Széttörted, Uram, bilincseimet: neked mutatom be a dicséret áldozatát, alleluja." A 3. hét hétfői Laudesében az izaiási canticum böjti antifonája felszólítás: „Jöjjetek, menjünk fel az Úr hegyére"; húsvétkor viszont: „Fölemelkedett (emelt helyen áll) az Úr háza, és árad hozzá minden nép, alleluja."

A csütörtöki Laudes izaiási canticumából a böjti antifona az erős és igazságos Istent emeli ki: „Az Úr erősségben jön, és vele van jutalma" — a

* Cikkünk már ki volt szedve, amikor figyelmeztettek, hogy az „antifóna" szót hosszú ó-val kell írni. Szedőnk kímélésére csak a címben javítottuk ki. Elnézést kérünk.

húsvéti a gyöngéd Jópásztort: „Mint pásztor, összegyűjti bárányait és ölbe veszi őket, alleluja." A 4. hét hétfői Laudesében két fejezettel odébb szerepel egy dicsőítő canticum. Antifonája az egyetemesség prófétai gondolatát emeli ki: „Dicsőség az Úrnak a föld határairól", de húsvétkor már a sötétség és világosság drámai harcának kimenetelét: „A sötétséget világossággá változtatom előttük, alleluja." Szerdán a két részre osztott 138(139.) zs. antifonái egészen hasonló eszközökkel éreztetik meg a csodálat döbbenetét ill. a bizalmas öröm ujjongását: „Csodálatos fölöttem tudásod, Uram" — „Az éj, mint a nap, megvilágosodik." „Én, az Úr, szívek kutatója és vesék vizsgálója, mindenkinek megfizetek útja szerint" — „Én ismerem juhaimat és az enyémek ismernek engem, alleluja" (Jn 10,14).

Érdemes külön megfigyelni a pénteki Laudesekben imádkozott 50(51.) zsoltár antifonáit. Első héten a zsoltárból vett böjti antifona helyén („Elfogadod majd az igazság áldozatát oltárodon, Uram") húsvétkor csodálatos ötlettel a jobb lator szavait imádkozzuk: „Emlékezzél meg rólam, Uram Isten, amikor országodba jutsz, alleluja." Második héten a böjti antifona: „A megtört és megalázott szívet, Isten, meg nem veted"; húsvétkor viszont már Jézus sokat ismételt biztató szavai: „Bízzál, fiam, megbocsáttatnak neked bűneid, alleluja." A harmadik hét mindkét antifonája magából a zsoltárból való: „Csak ellened vétettem egyedül, Uram; irgalmazz nekem" — „Teljességgel moss meg vétkemtől, Uram, alleluja." Végül a negyedik hét: „Tiszta szívet teremts belém, Isten, és újítsd meg bensőmben a szilárd lelket" — „Krisztus átadta magát értünk felajánlásul és áldozatul Istennek, alleluja."

II. Ezzel már át is tértünk arra a típusra, amikor az egyik vagy mindkét antifona a zsoltár testén kívül áll: többnyire az időszak szentírási olvasmányaival kapcsolatos. Egyik visszatérő megragadó eszköz: az évközi antifona egyszerű ténymegállapítását a húsvéti a Mester személyes megnyilvánulásába emeli; pl. I. hét hétfői Vesperásában Ef 1 canticumához: „Isten az ő Fiában fiúvá fogadásra választott ki minket" — „Ha felmagasztalnak a földről, mindenkit magamhoz vonzok, alleluja." A pénteki Vesperásban a 40(41.) zs.-hoz: „Gyógyítsd meg, Uram, lelkemet, mert vétkeztem ellened" — „Krisztus szegénnyé vált érettünk, hogy mi gazdagok legyünk, alleluja" (2Kor 8,9). A 3. hét keddi Vesperásában, a 124(125.) „fölmenő ének"-hez: „Az Úr népe körül" — „Békesség veletek, én vagyok: ne féljetek, alleluja." A szombati Laudesben a 116(117.)zs.-hoz: „Az Úr igazsága örökké megmarad." — „Én vagyok az út, az igazság és az élet, alleluja."

Egy másik hatásos eszköz: Isten üdvösségtörténeti szándékának és a beteljesedésnek szembeállítása. Pl. a IV. hét hétfői Vesperásában az Ef 1 canticumához: „Isten terve az volt, hogy az idők teljességében mindent helyreállítson Krisztusban" — „Mindnyájan az ő teljességéből részesültünk, kegyelmet kegyelemre halmozva" (Jn 1,17). Vagy egészen képszerűen a 23(24.) zs.-hoz a 4. hét vasárnapi olvasmány-officiumában: „Ki megy föl az

Úr hegyére, vagy ki áll meg szent helyén?" — „Alleluja, elhengerítették a követ a sír bejáratától, alleluja."

Néha, különösen a nagyhetet is befoglaló hármas ritmusban, valósággal az üdvösségtörténet kompendiumát kapjuk: Az 1. hét vasárnapi Vesperásában, a filippi levél híres canticumához, böjt 2. vasárnapján: „Mózes és Illés megmondották Jeruzsálemben elkövetkező végét." — Virágvasárnap: „Megalázta magát az Úr Jézus, engedelmes lett a halálig, mégpedig a kereszthalálig." — Húsvét után: „Nemde ezeket kellett szenvednie a Krisztusnak, és így mennie be dicsőségébe? alleluja." (Ez is, mint a böjti, a napi evangéliumból.) A 2. hét hétfői Vesperásában a 44(45.) menyegzői zsoltár 1. antifonája böjtben: „Szépséges vagy az emberek fiai között, a báj elömlött ajkadon". — Nagyhétfőn: „Nem volt sem szépsége, sem ékessége; láttuk őt, és külseje nem volt kívánatos" (Iz 53!). Húsvéti időben: „Áldott, aki az Úr nevében jön, alleluja."

Végül csak egyetlen példát arra, mit tud művelni hangulatilag a húsvéti „alleluja" örömkiáltása. A mulandóságról szóló 89(90.) zs. (3. hét, csütörtöki olvasmányofficium) antifonája: „Éveink elmúlnak, mint a fű: te, Istenem, öröktől fogva vagy." Húsvéti időben az ellentét döbbent alázatát az „alleluja" hozzátétele sugárzó örömbe olvasztja: beemeli apró életünket az örök Istenbe.

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

SUENENS BÍBOROS SZINODUSI FELSZÓLALÁSÁBÓL

Mindenekelőtt világosan emlékezetünkbe kell idéznünk, hogy az evangelizáció nem emberi mű. A valódi evangelizáció nem más, mint maga az Úr Jézus, amint Lelkének hatalmával tanúkat kelt és küld, és általuk a történelemben működik.

Méltán fejezte ki tehát jónéhány püspöki kar azt az óhaját, hogy elsősorban az evangélium hirdetésének „pneumatológikus" oldalát világítsák meg. Úgy gondolom, munkánkhoz a Szentatya következő szavaiból kell ihletet merítenünk: „A II. Vatikáni Zsinat krisztológiáját és főként egyháztanát a Szentlélek megújult tanulmányozásával és tiszteletével kell kiegészíteni." Bárcsak megfelelnénk ennek a várakozásnak, és — hogy így fejezzem ki magamat — az utolsó vacsora termébe gyűlnénk össze: vagyis teljes tanulékonysággal adnánk át magunkat a Szentlélek pünkösdi kiáradása misztériumának, mert ez ma is megvalósul az egész földkerekségen.

Szabadjon egy hasonlatot felhoznom: hogy a televízió jól közvetítse a képet, először is megfelelően be kell kapcsolni a készüléket az elektromos áramba: enélkül nincs kép. „Nélkülem semmit sem tehettek" — ez a legalapvetőbb elv. A halottaiból feltámadott Úr Lelke iránti készség nélkül semmit sem vihetünk végbe az emberek és a világ üdvösségére.

. . . Az evangelizálásban lényeges szerepet játszik, hogyan jelenik meg az Egyház a mai világ előtt. Mert az Egyháznak az örömhírt nemcsak azzal kell hirdetnie, amit mond, hanem magával azzal, a m i . Ezért igen nagy szükség van arra, hogy mindattól megszabaduljunk, ami elhomályosítja az Egyház igazi arcát. Ennek jobb átlátására meg kell hallanunk azokat, akik ma az Egyházat sürgetik, és általuk azt, „mit mond a Lélek az egyházaknak".

Sürget bennünket a fiatalok által, akik nem egyszer visszavonulnak az Egyháztól, pedig ugyanakkor nagyon élénken megvan bennük az Isten és Krisztus iránti igény.

Sürget bennünket a Lélek a munkások életkörülményeiben osztozó katolikusok által, akik egyszerre akarják vállalni ezt a kettős szolidaritást, de — amint panaszolják — ez nehezen megy a mai Egyház bizonyos szerkezeti elemei miatt. Hadd idézem itt országunkból az Evangélium egyik ilyen tanújának szavait: „Akkor beszélek Jézus Krisztusról, ha kérik, de úgy élek a mindennapi életben és küzdelmekben, hogy kérik".

Sürget bennünket a Lélek a világiak által, akik konkrétabban szeretnék megismerni felelősségüket, különösen pedig a világi nők által, akiknek sze-

repe az Egyházban még mindig nem mentes bizonyos társadalmi diszkriminációtól.

Sürget bennünket a Lélek egyes jogászok által is, akik fölvetik saját tudományuk és az evangélium hirdetése viszonyának kérdését. Az Egyház intézményes szerkezete ugyanis magában véve az evangélium hirdetésének szerves kiegészítő része. Az Egyház nem csupán az a hely, ahol a jóhírt hirdetik, hanem — hogy úgy mondjam — „az üzenet intézménye" (institution-message). Tehát a tételes előírások, vagyis a kánonjog igazolása nem annyira „a társadalmi közjó" tekintetbe vétele, mint inkább az Egyház küldetésének, azaz az evangelizálásnak és megszentelésnek követelményei. A CIC szerkesztőit mintha nem ihlette volna ez eléggé, s félő, hogy az új Kódex előkészítését sem. Ráadásul a Kódexben érvényben lévő jogrendszer — amely úgy látszik az újban is megmarad — a római jogból és a hellenisztikus-latin kultúrából ered, ezért nehezen veszik be olyanok, akiknek hazájában más a polgári jogrendszer. Más szóval a kodifikációs rendszert korunkban nem fogadják el általános érvényűnek.

. . . Felszólásomat óhajtással fejezem be. Ebben kiengesztelődés jegyében meghirdetett Szentévben adja meg a Lélek, az Egyházban való közösségünk forrása azoknak a keresztényeknek, akik elsősorban a folytonosság értékeit kultiválják, hogy bizalommal lépjenek be a Zsinat eleven dinamizmusába. Ugyanez a Lélek adja meg azoknak, akik inkább az újítás és fejlődés szükségét érzik át, hogy mindig felismerjék és szeressék az Egyházban anyjukat, mindannyiunk anyját, ha sok minden el is homályosítja igazi arcát. Hiszen ő — ha nem is ránctalan arca — mindig az marad, aki a hitre megszült minden nemzedéket.

Segítsen tehát úrnőnk, az Egyház Anyja, hogy bizalommal elfogadjuk a Szentlélekben ennek a közösségnek a kegyelmét.

HOGY ISMERKEDTEM MEG A KARIZMATIKUS MOZGALOMMAL?

Néhány évvel ezelőtt hallottam először a karizmatikus mozgalomról. Azt is hallottam, hogy az ilyen karizmatikus imacsoportokban a résztvevők úgy imádkozhatnak, ahogy akarnak, azt kérhetik, amit akarnak, imádság közben tetszés szerinti helyzetet foglalhatnak el. Hallottam, hogy Taichungban (Formóza közepén levő nagyváros, ahol formózai tartózkodásom első nyolc évét töltöttem) van egy ilyen imacsoport. Jóllehet most igen messze vagyok onnan, mégis elmentem megnézni. Elöljáróm nemcsak megengedte, hanem fel is szólított, hogy utána írjak neki beszámolót.

Voltunk úgy 9-10-en: öt-hat Maryknoll szerzetes, egy nővér, egy amerikai házaspár és én. Elkezdtünk imádkozni. Az amerikai hölgy egyszer csak elkezdett valami furcsa nyelven imádkozni. Mikor befejezte, megkérdeztem,

milyen nyelv volt ez. Felelete meglepett. „Nem tudom, nyelveken imádkoztam. Csak azt tudtam, hogy imádkozom." Ha nincs jövendölésről szó (itt az eredeti értelemben vesszük a szót, vagyis isteni üzenetnek), akkor nem szükséges isteni magyarázat, nem szükséges, hogy akár maga az imádkozó, akár a jelenlevők megértsék, mit mond. Nagyon meglepett, mennyire tudnak imádkozni. Mi megszoktuk a formákhoz ragaszkodó imát (amely jó, de sokszor nem elég), és így sok keresztény — pap és nővér sem kivétel — nem tud spontánul imádkozni. Ezért a templomban unatkozik. (Én is így voltam évtizedekig.)

Még részt vettem egy-két más imagyűlésen, és munkatársaimat is elvittem magammal. Központomban mi is (a katekistám, katekistanőim, szakácsom és egy keresztény férfi: mindnyájan kurzillisták) megkezdtünk egy kis heti imagyűlést. Hetenkint egyszer összejövünk, szentírást olvasunk, énekelünk, és utána mindenféle szándékra imádkozunk, vagy hálálkodunk kapott kegyelmekért.

Két évvel ezelőtt májusban egy híres amerikai bazilita karizmatikus (Kosicki György) adott karizmatikus lelkigyakorlatot. Vagy ötvenen voltunk: papok, testvérek, apácák és néhány világi katolikus. Többen közülük már megkapták a Szentlélekben való keresztség nagy adományát. Az imagyűlések karizmatikusak voltak. Tele spontán imával és nyelveken való imával és énekléssel. A furcsa (és egyúttal megrázóan szép) ilyenkor az, hogy mindenféle nép nyelvén és zenéjét használva énekelnek, de teljes a harmónia. Nincs melléfogás, gikszer, hamis hang.

1974. május 23-án én is megkaptam a Szentlélekbe keresztelkedés nagy adományát, s egyúttal azonnal a nyelveken való imádságot. A következő reggelen bementem a kápolnába reggeli elmélkedésre. Különleges élmény volt. Először elkezdtem nyelveken imádkozni és énekelni. Ez mélyen összekapcsolt az Úrral. Utána az elmélkedés élvezet volt, nem tudom hány éve először. Nem mondhatom, hogy minden elmélkedésem ilyen, de mindenesetre sokat segít az Istennel való egyesülésben.

Autóbuszon ülve, ha elkezdek elmélkedni, szintén nyelveken való dúdolással kezdem. Mindjárt elmélyít. De nem lehet mondani, hogy állandóan segít. Mi is el tudunk szórakozni. Mégis segíti az összeszedettséget, és így az ima sokkal könnyebb, főleg mert a Szentlélek segít imádkozni. (A nyelveken imádkozás az Ő imája bennünk.)

Tavaly Kosicki atya ismét eljött, hogy tovább vigyen bennünket az Úr útján. Központomban az imacsoportban résztvevők közül többen megkapták a Szentlélekben való keresztséget, de a nyelvek adományát sajnos egyik sem kapta meg.

Nálam a nyelveken való imádkozás nem kényszer. Egy imaestén egyik amerikai rendtársam kényszerítve érezte magát, hogy nevetséges hangokat pötyögjön. Nekünk nem volt nevetséges, de akkor többen részt vettek, akik csak nézelődni jöttek, sőt ellenségei a karizmatikus mozgalomnak. (Nem

értik!) Nem tett jó benyomást rájuk. A Szentlélek nem akarta őket segíteni, mert lelkük még nem volt kész a kegyelmek befogadására.

Imádkoztam magam is, és imádkoztak is felettem, hogy megkapjam a gyógyítás adományát, amelyre a szegény hegyilakók között nagy szükségem volna. Nem kaptam meg. Egyszer sem tudtam senkit sem meggyógyítani (pedig mennyire szerettem volna, pl. egy szinte bénává és némává lett katekistanőmet, vagy egy szegény vak asszonyt!). Legyen minden úgy, amint az Úr akarja.

De felhozhatok ezzel kapcsolatban egy érdekes esetet. Amikor P. Zsámár betegsége utolsó hónapjaiban már egyáltalán nem tudott enni, egy karizmatikus közösség imádkozott érte. Imájukra az volt a felelet, hogy két hétig képes volt táplálékot venni magához. Sem előtte, sem utána. Abban a levélben, amelyben P. Palm rendtársunk közölte velünk, hogy imádkoztak érte, többek között ez áll: „Senki sem tudja, kapott-e valami karizmát Jézustól a Szentlélekben, ameddig nem próbálja használatba venni. Én nem tudtam, hogy birtokolom a nyelvek adományát, míg valaki, aki hallotta a dadogásomat, meg nem mondta. Önben talán megvan a gyógyítás adománya. De akár megvan, akár nem, Jézus mindig tehet csodát általunk, amikor csak akar, ha készen állunk, hogy közreműködjünk vele."

Ilyen karizmatikus imaközösség akárhol alakulhat. Ha a Szentlélek akarja, majd megkapják a Benne való keresztség nagy adományát és talán más adományokat is.

Mi meg vagyunk győződve arról, hogy az első pünkösd adományait mi is megkaphatjuk. De nem kényszerítünk senkit. Aki nem akar velünk tartani, imádkozunk érte, de nem kritizáljuk, és főleg nem vetjük meg. (Nincs igazi karizmatikus, aki kevély lenne.)

Kérünk imákat a karizmatikusokért és mindazokért, akiket az Úr karizmatikusnak választott ki, de nem tudnak róla, vagy nem akarnak tudni.

Vajda Tibor

+

A katolikus karizmatikus mozgalom mintegy 10 000 résztvevője pünkösdkor gyülést tartott Rómában. Az összejövetel koronája hétfőn délelőtt a Szent Péter-bazilikában tartott ünnepélyes liturgia volt. Suenens bíboros a konfesszióoltárnál koncelebrált szentmisét mutatott be, a hívősereg lelkes énekétől kísérve. Különböző nyelveken énekeltek, olvasták fel az imákat és olvasmányokat. A bíboros homíliájában, szintén különféle nyelveket váltogatva, üdvözölte a mozgalom résztvevőit, imára és szemlélődésre buzdította őket, majd azt hangsúlyozta: őrizzék meg érintetlenül Mária és az apostolok hitét. Boldogok, akik magának Istennek a szívével szeretnek! — mondotta még a belga bíboros, idézve az arsi plébános szavait: „A világ azé lesz, aki elsőnek szereti." A Szentlélek tágítsa ki szívünket a világ és az Egyház fájdalmainak mértéke szerint! — A mise fél tizenkettőkor véget ért; a közösség bibliai olvasmányokat hallgatva és énekelve várta a pápát, aki 12 után lement a bazilikába, hogy találkozzék velük. Franciául szólt a hívősereghez. Hangsúlyozta: a Szentlélek működésének igazi jele az, hogy a kongresszus tagjai az egyházon belül keresik helyüket. (Szavait többször félbeszakította a jelenlevők tapsvihara.) Az egyháznak és a világnak — inkább, mint valaha — szüksége van arra, hogy Pünkösd csodája folytatódjék a történelemben. Semmi sem szükséges annyira a mai szekularizált világban, mint

a lelki megújhodás tanúságtétele, amelyet a Szentlélek kelt manapság a legkülönbözőbb vidékeken és környezetekben. Ez a megújhodás nagy alkalom az egyház és a világ számára, és minden eszközt fel kell használni, hogy az is maradjon. Ezután Szent Pál nyomán a szellemek megkülönböztetéséről beszélt. Három ismérv alapján ellenőrizhetik a közösség vezetői a karizmákat, vagyis a lelki adományokat. Az első: hűség a hit igazi tanításához. Az ellentmondás nem a Szentlélektől jön, aki a Szentírást sugalmazta és állandóan vezeti az egyház élő tanítóhivatalát igazi értelmezésében. A második: a sok lelki adomány közül azokra kell törekedni, amelyek hasznosabbak a közösségnek. A harmadik kritérium a legfontosabb: minden adomány közül első a szeretet. Gyümölcseiről ismerjük meg a fát, és a Szentlélek gyümölcse a szeretet. Valamennyi adományának célja a szeretet, mert a szeretet épít; az kovácsolta egybe pünkösd után az első keresztény közösséget, amelynek egy volt a szíve-lelke. A Szentatya végül azt ajánlotta a karizmatikus mozgalom tagjainak, hogy gyakran és méltóképpen üljék meg az Eucharisztiát, bizalommal járuljanak a kiengesztelődés szentségéhez, és ezzel zárta beszédét: „Jézus az Úr! Alleluja!"

„TANÚSÁGOT TESZTEK MAJD RÓLAM"

Egy magyar orvos élete

„Ó Mindenség Ura! Hogy szeretnélek imádni téged! De értelmem csekély annak kifejezésére, ami bennem él. Kérlek tehát, hallgasd meg imámat, és fogadd el alázatos dicséretemet, ha úgy tetszik Neked.

Az összhangzó mindenség imádással borul le előtted, Uram. Bárhová nézzek, körülöttem minden Terólad beszél.

A harmatos hajnal, az édes illatú színes virágok, a madarak ünnepi éneke Teremtőjét dicséri benned. A csevegve futó patak, a tenger mérhetetlen, határtalan tükre derűsen és viharzóan Neked zeng himnuszt. A vulkánok, a földrengés, a villámok hatalmadat magasztalják ujjongva. A nap meleg mosolya, a szelíden ragyogó csillagok irgalmadat tükrözik vissza.

Dicsőség Neked, Mindenség Ura! Szenteltessék meg a Te neved hajnaltól alkonyatig, alkonyattól hajnalig.

Te megértetted lelkem kimondhatatlan szenvedését: éjjel-nappal kegyetlen kétségek gyötörték keresésed közben, mert nyomorúságos okoskodásom, csekély tudásom nem volt képes megmagyarázni létedet. De végtelen szereteted megszánta szenvedéseimet, és belém szálltál, átjárva lelkemet édességgel és gyöngédséggel. Abban a boldog pillanatban megismertelek Téged, ó Uram. Megértettem, hogy bennem vagy, és ott vagy mindenben, amit teremtettél.

Nagy volt irgalmad, Uram, hogy véghezvitted bennem ezt a kegyelmet. Ettől a pillanattól kezdve boldog a lelkem, és szüntelenül Tégedet dicsér a hit lángoló meggyőződésével és a legőszintébb szeretettel.

Uram, mindenség Istene! Ha tetszik Neked imádásom, ha kedves előtted alázatos dicséretem, add, hogy egy hosszú életen át folytathassam, és hogy meggyőzhessem azokat a testvéreimet, akik kétségbeesetten keresnek Téged, de még áthatolhatatlan sötétben kínlódnak.

Engedd, hogy mindig jó és alázatos szolgád legyek, és mindig színed előtt járjak. Vezess lépésről-lépésre a legnagyobb jó felé, és ha méltó vagyok rá, alakítsd lelkemet végtelen bölcsességed szerint. Add, hogy értelmemet csakis a szenvedő emberiség javára használjam, és meggyógyíthassam betegségeiket, anélkül, hogy elpusztítanám a mikroorganizmusokat: azok is a Te teremtményeid.

Ha úgy tetszik Neked, add, Uram, hogy hozzátartozóim és mindazok, akik kedvesek nekem, a legjobb egészségnek örvendjenek, és ők is az én hitemmel és az én alázatommal dicsérhessenek Téged.

Vess véget a vétkeikért szenvedő lelkek kínjainak; legyenek boldogok örök békességben színed előtt. Bocsánatért esedezem minden ellenségemnek az ellenem elkövetett rosszért; hadd legyenek ők is jók, alázatosak és becsületesek, mint én szeretnék lenni.

Dicsőség Neked, Uram! Dicsőség Neked, mindenség Ura, minden időben, mindenütt."

Az imádság, amelyett itt rövidítve idéztünk, Dr. Hadrava Ferenctől származik, és mint „lelki végrendelete" forog közkézen barátai között. Ferenc 1908.szept.28-án született Margittán (Bihar m.) négygyermekes családból. Bátyja pap lett. A kis Feri ügyes és tehetséges diák volt. Kitűnő tornász, súlyemelő, futballista. Szeretett dalolni. Ügyesen rajzolt, egész füzetet írt tele verseivel: művészi hajlamait apjától örökölte. Édesanyját gyöngéden szerette. Magának foglalta le azt a szolgálatot, hogy trombózisos lábáról minden este óvatosan lehúzza a cipőt, harisnyát.

Középiskoláit Szalontán kezdte, Nagyváradon folytatta, mint a Szent József fiúnevelő intézet bennlakója, majd Aurél öccsével együtt a székelyudvarhelyi r. k. főgimnáziumba járt. Budapesten érettségizett, utána beiratkozott az orvosi karra. Ott járt két évet. Néhány barátjával összebeszélve a harmadik évre kimentek Modenába, ott fejezték be tanulmányaikat. Így kint rekedt Olaszországban.

Mint friss orvost Marokkóba küldték. Bejárta Tibetet is. Holmija között kínai betűs újságot és arab könyveket találtak.

Hazatérte után Torinóba kapott kinevezést mint klinikai sebészorvos. Magánrendelője és egyben szerény lakása a Via Madonna Cristina 11. sz. alatti tömbház második emeletén volt. Évente október első napjaiban, Szent Ferenc ünnepe előtt három napos zárt lelkigyakorlatot tartott Assisiben. Szent Ferenc iránti meleg tiszteletéről tanúskodik elsősorban M. Luisa Marsico doktornő emlékezése. Mint kezdő helyettes orvos ismerkedett meg Hadrava doktorral. Rövid időt töltöttek csak egy helyen, később nem találkoztak. De imakönyvében máig őrzi a tőle kapott Szent Ferenc-képet, és gyakori assisi zarándoklatain ott tudja maga mellett. Tisztelte benne azt, hogy Szent Ferenc tanítását életével is követte, szegénységben, anyagi javaktól függetlenül. Hivatásukról, betegeikről is gyakran beszélgettek. „Szavaiban elevenen éreztem a szenvedő felebarát szeretetét: teljesen betegeinek élt. Számomra mintaképe volt a katolikus orvosnak. Nagy segítség és vigasz annak tudata, hogy valaki közülünk szilárd egyenességgel, mélyen átélt hitétől lelkesítve és fenntartva tudta végigjárni mindannyiunk útját. Élénk hálával emlékszem arra a sok jóra, amit példájával adott nekem."

Még érdekesebb Riccardo Bologna orvosprofesszor jellemzése, minthogy több mint húsz éven át volt kollégája és barátja. „Nőtlen volt; beszélgetéseink során elmondta, hogy ez szabad választásából ered, indítéka pedig az a szükség és kívánság, hogy egészen felebarátainak, betegeinek szentelje magát. És itt kitűnik Ferenc egyik legkiválóbb adománya: a szeretet, az igazi szeretet, amely önmagában való cél, amely soha nem kér viszonzást, amely szívünk

benső gyönyörűsége, amely mások személyiségének tisztelete. Ferencben mélyen megvolt a tolerancia érzéke, főként abban az értelemben, hogy megértette mások véleményét, akkor is, ha különbözött az övétől. Ez a türelmesség mély bölcsesség és nagy intelligencia gyümölcse volt; azt szokta mondani: mindenkinek igaza van aszerint, ahogy ő látja a dolgokat. Derült ember volt: ez a lelkiállapot belső erőből fakadt benne, amelynek összetevői voltak: egyenesség, nemeslelkűség, erkölcsi egyensúly; cselekedeteit, ítéleteit önmaga és mások tisztelete vezérelte. Szívesen emlékezem vissza szerény életmódjára (autója nem volt, öltözködése egyszerű, lakása igen szerény, táplálkozásban igénytelen stb. stb.), örömére, amikor meglátogattam, hosszú beszélgetéseinkre (hivatásunkról, aktuális kérdésekről stb. stb.), vallási eszmecseréinkre. Mert Ferenc vallásos volt, és a vallásosság titokzatos, emelkedetten lelki érzéke élt benne. Vonzotta Assisi Sz. Ferenc személyisége, és szabadságidejét Assisiben töltötte, hogy közel legyen a Szenthez, akit életmintául vett. Mindenkor végtelen sajnálkozással emlékszem rá: távozása nagy űrt hagyott életemben, valamint ismerősei és nagy szaktudással, végtelen emberséggel kezelt betegei életében. Orvosi és emberi alakja mindig élni fog mindazok emlékében és szívében, akik szerették."

Lelki testvére, Marina Alsona így jellemzi: „Mélységesen jó ember volt, ugyanakkor tartózkodó, nemeslelkű, szokásaiban egyszerű, szerény, bár hivatásbeli képzettsége tudatában. Nehéz olyan kifejezésekkel jellemezni személyiségét, hogy ne váljak banálissá. Attól tartok, szavakkal soha nem tudnám elmondani, micsoda benső gazdagságot, milyen légkört árasztott öntudatlanul maga körül: a derűnek, a vigasznak, az élet valósága elfogadásának érzését. Igazi franciskánus szellemtől áthatva életét betegeinek áldozta, nem csupán ritka diagnosztikus érzékkel és kiváló képességgel, hanem mindenekfelett szeretettel, reményt és bizalmat öntve beléjük, nemcsak orvosi előírásokat adva, hanem optimizmust, derűt, megnyugvást. Szerette önmagát és másokat, az élet minden alakjában szent tiszteletre gerjesztette, örömmel töltötte el; állandóan, szünet nélkül részt vett a dolgok fejlődésében, és embertársaival is közölni tudta ezt a megittasulását a körülvevő Mindenségtől, azt, hogy Isten teremtése kiegészítő részének érzi magát, mindenütt, mindenhogyan, a szenvedésben és nélkülözésben is (lásd lelki végrendeletét). Csak aki valóban szenvedett, és az emberi örökségként elfogadott fájdalomban is megőrzi ép és tiszta hitét, az képes megérteni és megvigasztalni felebarátját, az tesz tanúságot, hogy megértette Krisztus tanítását. Ilyen volt Hadrava dr., bár kiállott szenvedéseit csak éreztette, nyíltan sohasem beszélt róluk. Eleven fizikai és erkölcsi erőt képviselt mindazok számára, akik abban a nagy szerencsében részesültek, hogy ismerték; intelligens volt, derült, és mindezt a nem közönséges tulajdonságát a tudomány szolgálatába állította, hogy segítse testvéreit testi és erkölcsi szenvedéseikben. Azt mondanám, mindent vidáman és egyszerűen tett. Mindebből egy kivételes orvos alakja bontakozik ki, aki nemcsak képzett és tehetséges, hanem mindenekfölött ember, a szó legjobb értelmében, és mint a jó osztogatója, keresztény."

Szólaltassuk meg végül leveleiben őt magát. Negyven éves távolléte alatt kötetnyi levelet írt családjának, a legmelegebbeket rajongásig szeretett édesanyjának. „A te önzetlen nagy anyai szereteted az egyedüli igazság a földön, s ez az, ami engemet lépésről lépésre vezet, mint amikor járni tanítottál. Ne aggódjál miattam és ne féltsél engemet, csak gondolj arra, hogy ha a te szereteted velem van, nekem semmi bajom sem lehet, mert az engemet megvéd mindentől, és mindenben megsegít."

A honvágy, a szerettei utáni vágyakozás sokat gyötörte. Többnyire tréfás köntösbe rejti: „Hogy mit kell csinálnom otthon, már elfelejtettem. Menni a kamarába, tejfelt lopni szalmaszálon át. Aztán olyan édes tésztának valót keverni, és közben mindig nyalakodni, meg aztán mazsolaszőlőt pucolni, ezt mindent nagyon szeretnék én még újra. Szép ez. Aztán jön Mamuka a fakanállal, aztán hátamra ver. Ez szép. Olyan jól emlékszem. Szeretném megint így csinálni." Mikor 1972-ben ismét meghiúsult hazai látogatása, húgának így ír: „Ki tudja, mennyit imádkoztak értem hálásan a pulykák és a libák, hogy nem jöttem hozzád, így még élnek egy kissé tovább." — „Mennyire távol vagyunk — tör ki belőle az elfojtott érzelem — és mennyire közel, közel, mert én minden nap legalább kétszer gondolok reátok (reggel és este, amikor imádkozom érettetek, és jó napot és jó éjszakát kívánok nektek)." Nagy szégyennek tartja, hogy vannak ott magyarok, akik már alig egy-két szót tudnak magyarul. Egyik levelében arra kéri pap bátyját, küldjön neki képeslapot a szalontai Arany-múzeumról és az iskoláról, ahol tanultak, meg margittai lapot is.

Egyik legszebb önvallomását akkor írja, amikor hazulról ki akarják házasítani, és egy lány fényképét küldik el neki: „Nagyon szépen köszönöm a te jó szavaidat, és nagyon tetszett az is, hogy feleséget keresel nekem. Nagyon szép kis gyermek, de nagyon érzékeny is kell, hogy legyen, és hamar megsértődik mindenért. Egy kissé büszke és becsvágya is van, de nagyon jó lélek. Érzi, hogy ő valaki. Én meg az ellenkezője vagyok, mert nem vagyok büszke, és nem sértődöm meg semmiért sem, nem becsülöm magamat nagyra, én mindenkit tisztelek, ha szegény vagy ha gazdag, és nem érdekel semmit, ha engemet nem tisztelnek. Szeretek mindenkit, azokat is, akik nem szeretnek engem. Az én életcélom az, hogy segítsek mindenkin, és hogy örömöt hozzak oda, ahol szomorúság van, és elmulasszam a szenvedését azoknak, akik szenvednek. A reményteleneknek megadom a reményt, a kételkedőknek a hitet, a gyengéknek az erőt. Nem érdekel engem, mit gondolnak rólam, nem törődöm vele, ha nem becsülnek meg. Így élek én itten nyugodtan az én lelkiismeretemmel."

Az idő múlását ő is érezte, bár nem ért rá törődni vele: nappal betegei után járt, s ha este fáradtan hazatért, édesen aludt reggelig, ha ugyan a betegek hagyták, mert ágya mellett ott állt a telefon, és gyakran éjjel is fölverték. Szegény betegeitől nemcsak hogy pénzt nem fogadott el, de még a gyógyszert is ő vette meg nekik. Halála után 4 nagy zsák gyógyszert szedtek

össze lakásán, és a közeli aggok menházába vitték. Üres óráiban váratlanul fölkereste betegeit, tréfált, játszott velük, ami minden orvosságnál többet ért. Javában készült már nyugdíjazására, bár nem abban az értelemben, hogy akkor abbahagyja munkáját. „Egy orvos akkor hagyja ott a pályáját, amikor meghal. Ez nem is rossz, mert ha nem dolgoznánk, nem volna célja az életnek, és hamarosan megöregednénk." De ezt már nem érte meg: 1972. dec. 24-én autóbaleset okozta halálát. Éppen a szentestén szólította magához Urunk a földi életből. Önzetlenül szolgáló életével becsületet szerzett nemzetének és a kereszténységnek a messze idegenben.

Hadrava Nándor adatai és a felsorolt levelek alapján

A NŐ AZ EGYHÁZBAN

Vajon a véletlen játékát vagy mélyebb összefüggést kell-e keresnünk abban, hogy a szentév nemcsak a kiengesztelődés, hanem egyben a nők éve is? Nem hiszem, hogy fontos — ha ugyan egyáltalán lehetséges — feleletet adni erre a kérdésre. Viszont nemcsak időszerű, de igen fontos és hasznos lehet komolyan elgondolkozni azon, hogy mi is a szerepe, mi lehetne a sajátos feladata a nőnek Isten népe körében.

A modern idők vívmányai között fontos helyet foglal el a nők egyenjogosultságának kiküzdése és megvalósítása. A világ minden táján, ha igen különböző intenzitással is, de foglalkoznak ezzel a kérdéssel.

Mi most figyelmünket különösen a nőre mint az egyház egyenrangú és képességű tagjára akarjuk fordítani. A II. vatikáni zsinat óta sokfelé és sokan — bár még távolról sem elegen — foglalkoztak a nő helyzetével az egyházban.

Ha tárgyilagosak akarunk lenni, meg kell állapítanunk, hogy a történelem folyamán a nő lehetőségei és szerepe valóban nem volt ideálisan kihasználva, és messze esett az emberi egyenrangúság és egyenlőség normájától. Helytelenül járnánk el, ha ebben egyedül az egyházat hibáztatnánk. A történelem minden korszakában az egyház és a társadalom felfogása többé-kevésbé párhuzamosan halad. Az egyház magatartását befolyásolja a változó társadalmi rendszer és kultúra, amelynek kialakulására viszont az egyháznak döntő befolyása van.

Isten elgondolását a nő és férfi viszonyáról a teremtéstörténetben ismerhetjük meg eredeti tisztaságában. Az ember Isten képmására teremtett kettős egység. Férfi és nő. Éva nem szolgálója Ádámnak, hanem segítőtársa. (M. Buber ezt „ihm Gegenpart"-tal fordítja, amiben felismerhetjük a partner = társ szót.) Tehát a nő nem alárendelt, hanem „másik fél". A bűnbeesés történetében azonban Éva az, akit tévútra lehet vezetni, aki Ádámot ráveszi a rosszra. Innen ered az az általánosan elterjedt és még ma is hallható fel-

fogás, amely a mindenütt tapasztalható rosszért, az emberi léttel elválaszthatatlanul összetartozó szenvedésért, küzdelemért a nőt teszi felelőssé. Pedig ha a Szentírást — most már az újszövetséget — újra kezünkbe vesszük, nem találunk tápot ennek a nézetnek fenntartására.

A Messiás a nő méhén keresztül lép a világba, a férfi közreműködése nélkül. Ezzel az Atya a lehető legmagasabb méltóságra emeli a nőt. Lakást vesz magának benne! Mária az Isten élő temploma.

Jézus életében a nők fontos és a férfiakkal egyenrangú, ha eltérő szerepet is játszanak. Kíséretében mindenütt ott vannak az asszonyok, és „szolgálnak neki".

A kánai menyegzőn Mária figyelmezteti Jézust: „nincs boruk!" A Fiú ugyan kitérően válaszol, és Mária szerényen vissza is vonul, de azért utasítja a szolgákat: „tegyétek meg, amit mond nektek", és megtörténik az első csoda.

A Szikem kútjánál tikkadtan ülő Jézus nemcsak inni kér a szamariai asszonytól, de hosszasan elbeszélget azzal, akivel hivő zsidó szóba sem állna. A tanítás ugyan meghaladja az asszony értelmét, de szívében világosan érti, hogy valami rendkívüli történik vele, és rohanva megy, hogy odacsődítse a város lakosságát. Jönnek is szavára, még ha fecsegésnek tartják is szívből fakadó lelkendezését.

Az intuitíven felismerő, mélyen érző, asszonyi szívből fakadó hitet Jézus gyakran viszonozza csodát közvetítő szóval, pillantással. „Leányom, a te hited meggyógyított téged" — mondja a vérfolyásos asszonynak. A kánaáni pogány anya szerény, de kitartó érvelésének nem tud ellenállni: „mert ezt mondottad, eredj, az ördög kiment a lányodból".

Márta és Mária házába betérve két asszonyt oktat ki Jézus a munka és az imádságos odafordulás értékrendjéről. A házasságtörő asszonyt mély emberismerettel menti meg a megkövezéstől: „én sem ítéllek el, menj és többet ne vétkezzél". A másik bűnös asszonyhoz is van jó szava, sőt dicsérete, amikor az vagyont érő kenettel és bűnbánó könnyeivel öntözgeti lábát. Dicséri és példaképül állítja szeretetét. A templom tornácán üldögélve pedig külön tanítást fűz a szegény özvegy nevetségesnek tetsző alamizsnájához. Ez az asszony szíve egyszerűségében megértette, hogy nem a „mennyi", hanem a „hogyan" a fontos.

A Golgotára vezető úton Veronika győzi le nagyon is érthető, emberi félelmét. Kilép az ellenséges tömegből, és bátran nyújtja oda a kendőt. Ösztönös női mozdulat, amely a maga egyszerűségében kimondhatatlan vigaszt tud közvetíteni.

A kereszt alatt roskadozva ugyan, de a végsőkig rendíthetetlenül állnak ott az Anya és az asszonyok. Húsvét hajnalán pedig az utóbbiak az elsők, akik a szívükben égő szeretettől és fájdalomtól kergetve, katonát, őrséget, talán életveszélyt is kockáztatva sietnek a sírhoz, és ők az elsők, akik tanúságot tesznek a feltámadásról.

Az őskeresztény közösségekben a nő — legelőször is Mária — fontos helyet foglal el. A diakonisszákat az egyház külön szertartással erősíti hivataluk betöltésére. Az özvegyek pedig különleges szolgálatot teljesítenek, és megkülönböztetett helyük van a közösségben.

Amikor Péter apostol Isten népéről és királyi papságról beszél, nem tesz különbséget férfi és nő között. Ez az a pont, ahonnan a mi gondolkodásunknak is ki kell indulnia. A vitáknál sokkal fontosabb azt tisztázni, mivel tud minden egyes ember, akár nő, akár férfi, akár öreg, akár fiatal, a maga adottsága szerint munkálkodni Isten országa építésén. Előítéletek nélkül kell megvizsgálni, mi az, amit a nő egyéni sajátságából „Isten népének" tud nyújtani.

Tévednénk, ha csak a sok „szürke", feltűnés nélküli szeretetszolgálatra gondolnánk, amelyet a „jámbor asszonyok" mindig végeztek. Kétségtelen, hogy megvan a gyakorlatuk. Talán kevésbé is esik nehezükre, mint a férfiaknak, hisz amit a nő megtevésre érdemesnek tart és elvállal, azt teljes odaadással teszi, és nem mérlegel feleslegesen, vajon érdemes és ésszerű dolgot cselekszik-e.

Az egyháznak azonban ott is szüksége van a nőre, ahol „Isten népe" a megértő, megbocsátó, életet melegítő szeretetet keresi és akarja megvalósítani, a parancsok és tilalmak üres, jogi légköre helyett. Ezért helyén van, sőt pótolhatatlan a nő az egyházközségi és egyházmegyei tanácsban, szervezetekben, munkaközösségekben is. Megfigyelőképességével, mélyen érző és átélő benső világával olyan helyzetekre, problémákra és szükségekre tud rámutatni, amelyek felett a férfi minden jóakarat mellett is elsiklik, észre sem veszi. Az egyházi férfiaknak sem ártana és semmiképpen sem volna szégyenükre néha figyelmesen hallgatni arra, amit a nők gyakorlati érzékükkel, megélésükkel ajánlanak. A jól átgondolt és előkészített szervezet is csak akkor válik életképessé és vezet a kitűzött cél felé, ha minden sejtecskét életadó emberi érzés, együttélés és szeretet fűt át. Sőt (nem kisebb teológus hangoztatja ezt, mint Hans Urs von Balthasar) a teológiával rendszeresen foglalkozó nő is sok új szemponttal és meglátással gazdagíthatja Isten egyházát.

A holnap egyházának arculatát mindenképpen az eddiginél inkább fogják alakítani a nők is. És ez nem szükségmegoldás, hanem egy régóta esedékes mulasztás pótlása.

Giny Kranenburg

+

A mai világban, mikor állandóan a nők egyenjogúságáról szónokolnak, és női „felszabadító" ligák, társaságok alakulnak, talán nem árt, ha egy pillantást vetünk a Szentírásba is: miért teremtett Isten nőt. „Nem jó, hogy az ember egyedül van: alkossunk hozzá illő segítőt is" — mondta az Úr (Ter 2,18). Ádám pedig így szólt: „Ez most csont az én csontomból, hús az én húsomból: ezt a férfi feleségének nevezzék, mert a férfiúból vétetett" (2,23).

Íme tehát maga az Úristen megmondja a Bibliában, mi a nő első hivatása és feladata: legyen segítője, társa a férfinak. („Az asszony, akit társul adtál nekem . . ." Ter 3,12) Az Úr első gondolata valószínűleg a két ember egyenrangúsága volt. De a bűnbeesés után így szólt Évához: „. . . légy a férj hatalma alatt, az meg uralkodjék rajtad" (Ter 3,16).

Isten az embert férfinak és nőnek teremtette. Ezzel Ő maga alapította meg a házasság intézményét, és meghatározta a nő elsődleges hivatását a feleség és anya szerepében. A nő tehát társa, segítője, de egyúttal alárendeltje is férjének. A magyar nyelv igen szépen kifejezi ezt, amikor a nő férjét „uram"-nak, az viszont az asszonyt fele-ségének nevezi.

Ám a Szentírásnak ugyanabban a fejezetében, amelyben a nőt férje hatalma alá rendeli az Úr, sőt egy verssel már előbb, a nőnek a legcsodálatosabb méltóságot adja az ún. protoevangéliumban: a Megváltó asszonytól születik (Ter 3,15).

Az Újszövetségben a házastársakra vonatkozó parancsokat és tanácsokat Szent Pál leveleiben találhatjuk meg elsősorban. Ez már a kereszténység hangja: „A férfi teljesítse házastársi kötelességeit feleségével szemben, s ugyanúgy az asszony is férjével szemben" (1Kor 7,3).

Amikor Szent Pál a férfi és nő viszonyát Krisztus és az Egyház viszonyához hasonlítja, minden engedelmességi kötelezettség és alárendeltség ellenére a női hivatás csodálatos méltóságát hangoztatja: „Az asszony engedelmeskedjék férjének, akárcsak az Úrnak, mert a férfi feje az asszonynak, mint Krisztus az Egyháznak. Amint tehát az Egyház Krisztusnak van alárendelve, úgy az asszony is mindenben férjének" (Ef 5,22-24). Itt van ismét az ószövetség gondolata, de milyen más értelmezést kap most már a krisztusi megvilágításban! — A férfiakhoz pedig így szól Szent Pál: „Férfiak! Szeressétek feleségtetek, amint Krisztus is szerette az Egyházat. Szeresse tehát mindegyiktek feleségét akárcsak önmagát, az asszony meg tisztelje férjét" (Ef 5,25.33).

Akárhogyan is nézem, a Szentírás szerint — már pedig a Szentírásban Isten szól hozzánk — a nő hivatása és kötelessége az, hogy segítőtársa legyen a férfinak. Segítőtársa elsősorban is a házasságban. Sokan úgy gondolják, a házasság elsődleges célja a gyermek. Pedig a keresztény házasság elsődleges célja, hogy a házastársak lelki és testi kielégülést találjanak egymásban.

Természetesen vannak más női hivatások is, mint a házasságban feleséggé és anyává válni. Aki a szerzetesi életre kapott hivatást, az a szüzesség evangéliumi tanácsát választotta, Krisztus „élettársa" és a lelkek „anyja" lesz.

Nem akarok most arról írni, milyen foglalkozási ágak valók a nőknek, miben állják meg legjobban helyüket. Mert éppen ma már szinte minden foglalkozási ágban ott vannak, és mindenütt megállják a helyüket. Mikor így

hivatásuk területén a családon kívül is segítőtársai a férfiaknak, akkor mindenütt betöltik igazi hivatásukat, amelyre Isten teremtette őket. Isten minden embernek ad tehetséget. A nőknek is. A talentumokat pedig nem szabad elrejteni, hanem fel kell használni, mert számot kell róluk adni Isten előtt.

Röviden összefoglalva tehát: szerintem a nő hivatása az, hogy Istentől kapott tehetsége szerint segítőtársa legyen a férfinak, és engedelmeskedjék neki. De a férfi is bánjék úgy a nővel, mint Krisztus az Egyházzal!

Jánosi Beáta

Két nőolvasónkat megkértük, írjon a nők éve alkalmából a nő hivatásáról. Amint látszik, véleményük nem éppen egyező. További hozzászólásokat várunk. (Szerk.)

ÖKUMENIKUS SZEMINÁRIUM STRASBOURGBAN

A franciaországi Strasbourgban működő, az evangélikusok által fönntartott „Centre d'Etudes Oecumeniques" (Ökumenikus Tanulmányi Központ) évente kétszer rendez ökumenikus szemináriumot. A nyolcadik 1974.jún.24 — júl.3.-ig folyt le. Témája igen időszerű volt: „Az egyházi szolgálat az egység és megújulás összefüggésében." Öt nagy előadás hangzott el, amit vita és csoportos megbeszélés követett. Az előadások anyagából szeretnénk most egy kis ízelítőt adni.

1) A két első előadó: dr. Johannes Hempel drezdai (NDK) ev. püspök és Victor A. de Waal anglikán kanonok (Lincoln, Anglia) témája volt: „A papi szolgálat szerepe és funkciója az egyházban és a változó társadalomban." Hempel az evangélikus hagyományt igyekezett alkalmazni a lelkipásztori problémák megoldására. Ebben a keresésben a bibliai alapok nélkülözhetetlenek, ugyanakkor tisztán látja a modern bibliamagyarázat problémáit. A felelős egyházi vezető (püspök, lelkipásztor) azonban nem várhat a viták eredményére, a gyakorlatban választania kell egy „modellt". Ezt a következő meghatározással adta meg: „A papi szolgálat az Ige hirdetéséből és a szentségek kiszolgáltatásából áll, s ez az Egyház számára lényeges, kötelező törvény, amit az Egyház Ura maga szabott meg. Ezt a papi szolgálatot Krisztus alapította . . . Mondhatjuk, hogy a lelki szolgálat megfelel az apostolok szolgálatának, és annak a folytatása" (E. Sommerlath). A pap feladata a felelős tanítás, példaadás, lelkigondozás. Felelőssége alapvető és különleges, minden téren övé a végső felelősség. (Pl. nem az ő feladata a templom tetején megjavítani a cserepeket, de ha nincs senki, aki megtegye, akkor neki kell megcsinálni ezt is.) Lényegesnek tartja a lelkipásztor szentelését is, amit így határoz meg: „Az elhívatás, küldetés és a Krisztus által adott áldás eseménye, amelyben a plébániai közösségben jelenlevő Krisztus részesít egy embert, ha jelét adta alkalmasságának, és vállalkozott az Ige felelős hirdetésére és a szentségek felelős kiszolgáltatására egy konkrét plébánián."

De Waal megvilágította az angol klérus „rossz közérzetének" szociológiai és lélektani okait. Az egyház befelé fordulása sok jót is hozott bensőség

terén, de elszigetelte a papokat a társadalomtól. Részben ennek visszahatásaként egyesek otthagyva a plébániai munkát, „szociális szolgálatot" kerestek a világban. A pap úgy érzi, kisebb értékű keresztény lesz papsága révén, az korlátozza keresztény mivoltában, szabadságában. A számok beszélnek: 1963-ban Angliában 636 anglikán papot szenteltek, 1974-ben 326-ot. Ezek közül is több polgári foglalkozást választott, és csak mint „kisegítő lelkipásztor" támogatja a keretben működőket. Ezután ismertette egy kb. 20 főnyi „munkáspap" csoport életét. Az előadó kétségbe vonta a pap-laikus különbségtétel hagyományos formáit. Szerinte a szolgálatok különfélesége (1Kor 12, Ef 4) azt jelenti, hogy mindenki köteles szolgálni talentumai szerint, állandó vagy változó szerepben. Az irányítás feladata egyikről a másikra megy át a pillanat igényei szerint.

2) A két következő előadó az Intézetből került ki: Günther Gassmann professzor és a magyar dr. Vajta Vilmos, az Intézet vezetője. Gassmann előadásának címe: „A papi szolgálat formája és struktúrája a protestáns teológiában, az ökumenikus párbeszéd előtt." Az evangélikus egyházban a papi szolgálatról szóló tanításnak két alapja van: egyik a reformáció alapvető meggyőződéséből indul ki (megigazulás), a másik a katolikusokkal folytatott viták kapcsán rajzolódott ki, amikor formát kellett adni a kialakuló evangélikus vallásnak. Az ágostai hitvallás szerint az evangélium és a szentségek eszközök, amelyek által a Szentlélek felélesztheti a hitet az emberekben ott, ahol és akkor, amikor akarja. Az evangélium és a szentségek miatt alapította Isten az egyházi szolgálatot. Az egyházban senki sem taníthat nyilvánosan, sem nem prédikálhat, vagy szolgáltathat ki szentségeket meghívás nélkül (rite vocatus), vagyis elhívatás, szentelés szükséges, bár nem részletezi ennek formáját, sem fogalmát. A viták során az evangélikus egyház nem akart minden áron új struktúrát. Az ágostai hitvallás 28. cikkelye ezt mondja a püspökökről: küldetésük és tekintélyük van hirdetni az evangéliumot, kiszolgáltatni a szentségeket, megbocsátani a bűnöket, megítélni a tanítást. Ha nem tesznek semmit és nem rendelnek semmit az evangélium ellen, lehet és kell is engedelmeskedni nekik. Vagyis állítja a hagyományos struktúra megőrzésének szükségességét, míg az aláveti magát az evangéliumnak. Melanchton elismeri, hogy az „autentikus" püspököket megilleti a rendi és kormányzó hatalom (potestas ordinis et jurisdictionis). Bár az apostoloktól kezdve minden szolgálat egyenlő, isteni jogon nincs különbség a püspök és pásztor között, de elfogadható emberi jogon. A szakítás Németországban nem elvi ellenállásból eredt, hanem mert a püspöki tekintély gyakorlásának módja szerintük elfogadhatatlan volt, és mert a katolikus püspökök nem szentelték fel az evangélikus pásztorjelölteket (minthogy ezek nem vallották a katolikus egyház hitét). Miután ez az út járhatatlannak bizonyult, az evangélikusok isteni jogon szentelhetnek pásztorokat maguknak.

Vajta Vilmos „Lelki ember és lelki szolgálat" c. magvas előadása a lelkipásztori szolgálat antropológiai problémáit fejtegette a próféták és Szent Pál tanítása és példája nyomán. Először a papi válság okait kereste; ezek

között említette a teológia és a papi szolgálat lelkiségének problémái közti szakadékot. Majd az ószövetségből vett példákkal illusztrálta, hogy a lelki ember, Isten munkatársa a szolgálatban egész emberi létével és lényével vesz részt, s emberi élete is jel Isten népének (Ózeás, Ezekiel). Szent Pál alapján festette le a szenvedő apostolt, aki „látványossága a világnak", ebből kiindulva a szenvedés problémáját fejtegette. Idézzük egy találó megjegyzését: „A struktúrák megújításán való fáradozás eredménytelen marad, ha nem a pap személyiségében mélyen gyökerező lelki erőkből indul ki. Nem a struktúrák adják az életet, hanem az Isten szent Lelke. Az új struktúra a ‚régi emberrel' még mindig veszélyesebb, mint a régi struktúra olyan emberekkel, akiket az Isten Lelke hajt."

3) Az utolsó előadást Jean Budillon OP, az ISTINA (a keleti egyházakkal folytatott párbeszéd fóruma) munkatársa tartotta: „A papi szolgálat fogalma és struktúrája a katolikus egyházban, — az ökumenikus párbeszéd előtt." Először ismertette a párbeszéd eddigi eredményeit és ennek dokumentumait. Felsorolt néhány megállapítást az Egyházak Világtanácsának „A papi szolgálat ökumenikus szempontból" c. dokumentumából, amelyet mi is örömmel aláírhatunk. Pl.:

„A világ kiengesztelődése Jézus Krisztusban nem gyakorolja üdvös hatását mintegy automatikusan, hanem hogy eredményes legyen, közölni kell az emberekkel. Ez a papi szolgálat szerepe; szükség van rá, hogy Krisztus üdvözítő művét átadja az embereknek." „Az apostoloknak volt egyszeri és alapvető szerepük, amit nem lehet átadni. De volt átadható szolgálatuk is, ami folytatódik a felszentelt szolgálatban. Beszélhetünk az apostoli utódlásról a szolgálatban." „Ennek a szolgálatnak egy bizonyos papi jellege van. Az Eucharisztiában teljesedik ki leginkább a felszentelt szolga papi közbenjárása." „Nagy a jelentősége a szentelés aktusának. Ez egyszersmind a Szentlélek hívása (epiklézis), szentségi jel, az adományok elismerése, elkötelezés. A kézrátételt úgy lehet tekinteni, mint jelet, amely tanúsítja az Egyháznak és szolgájának kapcsolatát Krisztussal. Időleges megszakítás vagy végleges lemondás esetén minden újraszentelés ki van zárva!"

Ezután az előadó fölvetett néhány további tisztázásra váró kérdést. Az alapvető kérdés: vajon a papi szolgálat az Egyház létéhez tartozik-e hozzá, vagy csak jobb rendjéhez? Lehet-e teológiájának kiindulópontja egyedül az ekkleziológia? Vajon a krisztológiai és pneumatológiai kiindulópont nem ugyanannyira lényeges-e? Vagyis meg lehet-e kerülni a felszentelt szolgálat krisztusi alapításának kérdését? A „memoria" bibliai fogalma jobban megvilágítaná a szolgálat értelmét: a pap re-praesentatiója Krisztusnak, de nem azonos vele. Ezért van az, hogy egyetlen Pásztora van az Egyháznak (Jn 10), mégis a pap is pásztor; egyedül Krisztus az újszövetség papja, mégis a szolgának is van papi szerepe. — Végül két kérdésre keresett választ: egyik a szolgálat formáinak sokfélesége, másik a szolgálatok elismerése. A papi szolgálat hármas struktúrája (püspök — pap — diákonus) már igen korán kialakult, és szerintünk a lényeghez tartozik. Viszont különbséget tehetünk a szolgálat természete (lényege) és gyakorlásának feltételei között. A konkrét szerkezetek és formák megváltozhatnak anélkül, hogy a lényeget érintenék. (Példa: óriási a különbség egy feudális választófejedelem-püspök és

egy mai püspök, egy reneszánsz pápa és VI. Pál között, mégsem állítja senki, hogy maguk a szolgálatok változtak meg.)

Ami a szolgálatok elismerésének nagy kérdését illeti, ehhez a katolikus teológus szemében nem elég a teológusok tanbeli megegyezése. A kölcsönös elismerés módja lehetne jogi aktus, liturgikus celebráció, kiengesztelődés vagy bűnbánati liturgia. Minthogy a kölcsönös kézrátétel mindkét részről elfogadhatatlan, ő liturgikus celebrációt javasolt (nemzeti, egyházmegyei, plébániai szinten): ünnepelni a megtalált egységet, hálát adni az Úrnak. Az eucharisztikus koncelebráció azt jelentené, hogy a szolgálatokat kölcsönösen elismerték. (Vö. viszont a Nemzetközi Teol. Bizottság júl.7-i dokumentumát: „Az Egyház apostolisága és az apostoli utódlás": „...az egység a katolikus egyházzal nem jöhet létre másképp, csak szentségileg, sohasem pusztán jogi vagy adminisztratív aktussal.")

E rövid beszámoló is érzékelteti — reméljük — azt a teológiai „mozgást", amely a megújulás és az egyházak egysége felé tart. Természetesen mindig különbséget kell tenni teológiai elméletek és az Egyház biztos tanítása között.

P. L.

LEVÉL ETIÓPIÁBÓL

Etiópia katonai kormánya március végén közzétette az etióp nemzeti ünnepek új listáját. A legfeltűnőbb változás, hogy három mohamedán vallási ünnep lett nemzeti ünneppé. Eddig a vallási jellegű ünnepek kizárólag etióp ortodox keresztény ünnepek voltak. Úgy tűnik, az etióp ortodox egyház határkőhöz érkezett.

Krisztus születése előtt a mai Etiópia népeinek egy része a zsidó vallás követője volt. A másik, valószínűleg nagyobb része pogány vallásokhoz tartozott: a napot, hegycsúcsokat, szellemeket, a kígyót tisztelték. Krisztus után a negyedik században a Szíriából érkezett Sz. Frumentius befolyása alatt a keresztény hit államvallássá lett. Frumentius Szent Márk utódának áldását kérte ki. Így vált az etióp egyház az alexandriai patriarchátus részévé, s az maradt egészen 1951-ig, önállósulásáig.

A közbeeső másfél évezredet kemény küzdelem jellemezte. Két-három évszázadig a délről északra nyomuló kusita pogány törzsek szorongatták Etiópiát. A nagy és hosszantartó veszélyt azonban az iszlám terjedése és agresszivitása jelentette. Mekka és Medina Etiópia szomszédságában van. A Vörös-tenger már ősidők óta inkább kapocs, mint gát volt a különböző arab birodalmak és Etiópia között. Mohamed hite tűzként terjedt, és Etiópia már a korai középkorban mint keresztény sziget állt a mohamedán tengerben. A portugálok felfedező útjai után Európa közelebb került Afrikához, s Etiópia megszorultságában egyes európai keresztény hatalmak barátságát kereste. A portugálok aztán tényleges szerepet játszottak a legádázabb iszlám támadás visszaverésében. A katonákat követő európai hittérítők azonban túl tapintatlanoknak és erőszakosoknak bizonyultak. Az etióp egyház nem akart sem hitet változtatni, sem közigazgatásilag Róma befolyása alá kerülni. A katolikus (jezsuita) hittérítőket kitiltották, és Etiópia visszaesett abba az elszigeteltségbe, amely történelmét Frumentius óta jellemezte.

A vallási lét fenntartásáért folyó élethalálharc két fontos következménnyel járt. Az egyik az eredetihez, a sajáthoz, a hagyományokhoz való egyre erősebb ragaszkodás. A másik az egyház és az állam vérszövetsége. Az utóbbi nem meglepő. Minden feudális államrendszerre jellemző az állam és a mindenkori egyház szoros viszonya. Ez nem is a feudalizmusból következik, hanem ugyanazokból az alapvető szellemi, gazdasági és társadalmi eredőkből, amelyeken maga a rendszer is épül.

Természetesen a világi és egyházi érdekközösség Etiópia esetében az iszlám nyomása alatt csak erősödött, s Hailé Szelasszié uralkodásának egyik pillére volt.

Ami a tradicionalizmust illeti, sokan jogosnak tartják az etiópoknak azt a meggyőződését, hogy az etióp egyház őrizte meg legjobban az ősi zsidó és keresztény hagyományokat. Tagjai főleg az amhara népből kerülnek ki (ez volt eddig a tigre törzszsel együtt az uralkodó osztály). Az amharák egyik föltűnő jellemvonása az állhatatos ragaszkodás, sőt makaccság a hagyományok tartásában, s ez részint megmagyarázza ezt a tényt. Mint már említettük, hozzájárul a történelemben megélt magukrahagyatottság is. Tény, hogy az európai vendég szinte a kora középkorban érzi magát, mikor az etióp ortodox liturgiát figyeli, vagy az egyház hitét és erkölcstanát tanulmányozza.

A be nem avatottaknak persze a hétköznapibb és gyakorlatibb dolgok tűnnek föl először. Például a végnélküli böjtölés. Évi 180 nap böjt mindenkinek kötelező. A jámborabbak és az egyháziak pedig legalább 250 napot böjtölnek, ami napi egyszeri evést és mindenféle állati terméktől való tartózkodást jelent. Ima naponta hétszer van előírva. — Hitére nézve az etióp ortodox vallás keleti keresztény, de monofizita, azaz Krisztusban, az Istenemberben csak egy (isteni) természetet ismer el. Ünnepeik lényegében megfelelnek a katolikus ünnepeknek, csak minden 13 nappal későbbre esik, mert a Julián-, nem a Gergely-féle kalendáriumot követik. Az etióp egyház nagy Mária-tisztelő: évente 33 ünnepet szentelnek a szent Szűznek. Szent Mihály ünnepét is havonta ülik.

A liturgiában a laikusoknak is jut szerep, de igazán részt venni csak azok tudnak, akik ismerik az egyházi nyelvet, a ge'ezt. Ez hasonló a mi latinunkhoz; holt nyelv, amelynek viszonylag nagy vallási irodalma van, s csak egyházi célokra használják. Az egyháziak természetesen kiképzést kapnak benne.

A hierarchia püspökökből, papokból és diákonusokból áll. Csak a szerzeteseket (vagy tizenkétezren vannak) köti cölibátus. A papoknak (60 000-en fölül) szentelés előtt kell megnősülniök, mégpedig az egyház törvényei szerint. Mert a többség nem ezt követi. Ebben a különleges, néha egészen archaikusan ható társadalomban az erkölcsi és az egyházi törvényeknek is más az érvényük. A házasság egyik általános, társadalmilag elfogadott formája az „ideiglenes" együttélés, egy szerződésen alapuló közösség megszabott időtartamra. A nőért hozományt kell adni. A szerződés érvénytelenítheto vagy meghosszabbítható a felek tetszése szerint. Az Egyház természetesen nem szívesen látja a „házasságnak" ezt a formáját. A házasság leggyakrabban polgári esküvővel megkötött frigy, amelyhez szokás szerint hosszan tartó és költséges előkészületek szükségesek. Egyházi és fölbonthatatlan formája a legkevésbé keresett, rendszerint csak idősebb párok választják.

Az ember csodálkozik, hogyan keletkezhettek ilyen a katolikus vallástól annyira eltérő szokások, törvények, mikor ugyanaz a Krisztus jelölte ki utunk. Ritkán vesszük észre és ismerjük el, hogy a mi erkölcseink és szokásaink is változtak az évszázadok folyamán, ha alapvető hitünk — úgy reméljük — ugyanaz maradt is. Etiópia esetében az a szélsőséges, hogy a modern, tanult, elvárosiasodott etióp maga is értetlenül áll népe vallása előtt. Az elidegenedés nagyobb, mint nálunk. Az etióp ortodox egyház mintha a múlté lenne, anakronisztikus világ. Ez az egyház legmélyebb problémája. Egy egészen egyedi, a végletekig hagyományokban élő, elszigetelt vallást kell úgy átformálni, hogy az a modernizálódó etióp számára is elfogadható legyen.

Ezt a nehézséget sokan még nem is látják. A köztudat egy politikaibb jellegű műveletre összpontosul, s ez az állam és az egyház válópere. Hailé Szelasszié, „Júda győzedelmes oroszlánja, a hit védője" még él. De hatalma megdőlt. S ezzel megrendült az állam és az egyház szövetsége. Az új alkotmány ezen a ponton akadt meg. Itt került ellentétbe a világi hatalom és az egyház nyilvánosan, keményen, az ellentmondásokat hangsúlyozva. Ez nemcsak a francia forradalom óta Európában is megélt elvilágiasodás, az egyházi és a világi hatalom elválasztásának egyszerű megismétlődése. Etiópia lakosságának 9/10-e vidéken él. Az ún. etióp fennsíkon szigorú feudális rendben, amely még igényli az etióp egyház hitét, törvényeit és uralmát. De a becslések szerint — népszámlálás még sosem volt — a lakosság fele, amely a fennsík körül él, mohamedán, 15 %-a pedig animista (szellemimádó) pogány. Amikor a

katonai kormány először tette hivatalos ünnepekké a mohamedán ünnepeket, akkor tulajdonképp egyszerűen lehetővé tette, hogy a mérleg természetes helyzetébe billenjen. S ezzel hivatalosan is megindult a már rég esedékes válóper.

Az utcán mint a piaci legyek tapadnak az árusok a turistára. Gyakran művészien kidolgozott, különböző formájú ezüst kereszteket árulnak. Rengeteg van, mert amikor a 18. században a nagy muzulmán betörések után az etióp uralkodóknak el kellett ismerniük, hogy a birodalom nagy részében a lakosság az iszlámhoz tartozik, egy rendeletet bocsátottak ki: biztosították a vallásszabadságot, de megtartották az etióp ortodoxiát mint államvallást, s mindenkit, aki követőjének vallotta magát, egy kis kereszt hordására köteleztek. Ez volt az első határkő. S nekem úgy tűnik, most értünk a másodikhoz.

Dr. Zichy Aladár

LEVÉL KANADÁBÓL

Szeretett Jubiláló Testvérem! Életünk legdrágább és legszentebb évfordulójához közeledünk . . . Pappászentelésünk 20 éves emléke visszavisz az Alma Materhez és a vért könnyező Szűzanya kegyoltárához, ahonnan mi tizennyolcan indultunk el 1954. június 17-én, telve az ifjú leviták tüzes lelkületével. Néhányunkat hegyeken és tengereken túlra sodort az élet vihara, másokat pedig az emberi gyengeség az Úr szőlőjéből félrerántott.

Méltatlanul, de mégis visszaemlékezni merészkedem e felséges napra. Talán most mélyebb vággyal csüngök annak a napnak felmérhetetlen kegyelmi értékén, mint 20 évvel ezelőtt. Hiszek hivatásomban és ordinációnk szentségében. Szeretném a megmaradt oltártestvérek lelkében az én húsz esztendős kevés örömöm és sok szenvedésem, hitem és kétkedésem, bűnöm és megbánásom tengeren túlon, idegen földön megérlelt gyümölcsét mementóul szétosztani: ESTOTE FIDELES!

Ha közel húszezren vagyunk is már, akik leszóródtak az Úr követésének göröngyös útján, mégsem kívánom ezt a sajnos nagy számot mentségül felhozni, hogy purifikáljam magamat. A végső nagylelkűség hiányzott az Úrral szemben. Napsütésben, dicsőségben, elismerésben és keresztutat nem ismerő jól kitaposott úton könnyű haladni és megmaradni. De idegenben, egyedüllétben, emberi félreértésben, álmok és remények feladásában, úttalan utakon járni csak az tud, aki életfilozófiaként elfogadja az „alter Christus" misztikus valóságát. Magam is, s úgy látszik mások is vagy húszezren nem voltunk elég erősek a végső lépést megtenni. Bárcsak a mi gyengeségünk erősségévé válna azoknak, akik még az Úton maradtak! Szeretném, ha ez a magambaszállásom megerősítené az esetleges ingadozó lábakat.

Nem mintha hiányozna az emberi boldogság. A házaséletnek is van sok öröme, habár abban sem hiányzik az állandó áldozathozatal kötelessége. Egymáshoz szokni ugyanolyan nehéz, mint a káplánnak a plébánoshoz vagy a plébánosnak a püspökhöz. Mindkettő jót akar, de néha ellentmondó utakon. Ugyanúgy, mint a házasfelek. A kiegyensúlyozott közösségi élethez, reverendában vagy azon kívül, mindkét részről sok előzékenységre, megértésre és önmagunk elfelejtésére van szükség, hogy harmonikus egységben haladhassunk. Ezen a téren hálásnak kell lennem a Gondviselés iránt, mert kis német feleségem, Orsolya, nagyon mély és kereső lélek. Negyedik egyetemi évét kezdi filozófia- és vallástudomány-szakon. Odaadó feleség és áldozatos édesanyja három gyermekünknek.

Közel tíz éves papság után, 1963 szeptember első vasárnapján mondottam búcsút, három éves lelki küzdelem után, Ottawától északra elterülő, hegyek között fekvő kis francia plébániámnak. Másnap Montreal külvárosában tanítani kezdtem. Karácsonykor pedig Németországba repültem, hogy feleségül vegyem a bremerhaveni polgármester lányát. Hamarosan megkaptuk Rómából a dispenzációt, a kardinális irodaigazgatóhelyettese egyházilag megesketett bennünket. Azóta olyan mély lett a barátság, hogy ő keresztelte Ilonkát és Tamáskát, valamint az utóbbi keresztapja lett.

Január óta végre magam mögött hagyhattam a gimnáziumi tanárságot, és „humanities and philosophy" tanszéket kaptam egy angol kollégiumban. Végre civilként újra „quasi-pasztorációs" munkát végezhetek.

MANETE IN DILECTIONE MEA: qui hoc dixit, est VITA vestra!

Csánó László

(A fenti levél „utóiratként" csatoljuk azt a kis imát, amely az 1966-ban Esztergomban szentelt papok egyikétől jutott kezünkhöz. Szerk.)

Hiszem, hogy Isten nagy munkára hívott!
Hiszem, a kegyelem mindenre képessé tesz!
Hiszem, hogy Jézus nem hagy el soha!
Bízom az Egyházban!
Szeretem az embereket!
Tudom, hogy szeretet nélkül semmit sem érek!
Ellene mondok a papi kényelem minden pompájának!
Vállalom a papi élet minden szenvedését!
Akarok szent pap lenni!!

LEVELEK A MISSZIÓBÓL

Már 26 éve, hogy elhagytam hazámat, és 19. éve, hogy itt vagyok Paraguay őserdeiben. Mint fiatal pap jöttem ide, most meg mint tapasztalt ember állok az élet küzdelmeiben.

Paraguay híres volt az indián redukciókról. Ahol mi dolgozunk, a közelben több helyen állnak az összedűlt épületek. Óriási templommaradványok, 70 m hosszú is volt, hogy mi nem mernénk ma építeni akkorát. Az első nyomda Délamerikában az indián őserdőkben állt. És a jezsuiták távozása után Paraguay megmaradt az első helyen a kontinensen. A múlt században neki volt az első vasútja, távíróvonala, nehézipara, mindenki tudott írni és olvasni, mikor a szomszéd államok minderről még csak nem is álmodtak. De akkor jött több mint száz évvel ezelőtt a nagy háború három ország: Argentina, Brazília és Uruguay ellen. A férfiak 90 %-a a háborúban pusztult. A gyerekek és asszonyok háromnegyede odaveszett. Az ország pusztaság maradt. Csak most érte el a száz év előtti létszámot. Az egész országban 24 pap maradt életben, püspök nélkül, ők is öregek, rokkantak, sebesültek voltak. (Paraguay területe 404 000 km^2.) Utána jöttek a belső forradalmak, majd meg évekig háború Bolíviával. Ezek a nyomok, amelyeken mi járunk.

Mikor idejöttem, kezdetben egy plébánián dolgoztam. Területe 40 km-re nyúlott, kb. 30 000 emberrel. 25 kápolna, azaz lelkipásztori csomópont tartozott hozzá. Utána Alto Paranára kerültem. Itt kb. 30 000 ember 400 km-en volt elszórva. Itt 1960-ig maradtam. Ekkor választották el társaságunkban Paraguayt az argentinai tartományoktól, és engem neveztek ki prokurátornak. Ebben a munkában 1969-ig maradtam, majd egy évig újra plébános lettem.

Ha egy szegény koldusnak pár fillért adunk szeretetből, ez vallásos cselekedet. Ha a szegény népnek utat, iskolát ajándékozunk, amivel sok ember élete és anyagi alapja megjavul, életszínvonala emelkedik, az hasonlóképpen vallásos tett. A népek, az országok haladását szolgáló intézmények azért a missziók feladata is.

Paraguay mezőgazdasági ország. Mégis élelmiszerbehozatalra van szüksége. Mi lehetne hasznosabb, mint ezen a területen segíteni az embereknek? Éppen ezért már régi tervünk, hogy mezőgazdasági iskolát nyissunk. 1960-ban vettünk egy területet, 1963-ban a Misereor segített, hogy egy épületet felépítsünk, de csak 1970-ben tudtuk az iskolát megnyitni. Jelenleg az ország legjobb iskolája. Minden évben 40 ifjút veszünk fel, de 3-400-an jelentkeznek, így aztán a legjobbakat tudjuk kiválasztani. Az iskola teljesen ingyenes, internátussal. Három évig tart a kiképzés. A városból nem veszünk fel senkit. Csak földművescsaládból. — Egy másik iskolában mezőgazdasági

szövetkezeti vezetőket képezünk ki. Két évig tart a kiképzés, kb. 30 tanulóval, akik 20-40 évesek. Ez az egyetlen ilyen iskola egész Paraguayban.

Harmadik iskolánk háztartási iskola, nővérek vezetik. A környék lányai jönnek ide. Hároméves, és ez is teljesen ingyenes.

Emellett sok más munkát is végzünk. Pl. fásítási tervünk van; jelenleg nálunk van az ország egyetlen erdészeti faiskolája. Eddig kb. egy millió fát adtunk át a környéken, de néha 400 km távolságból is jönnek az emberek, mert fát akarnak ültetni. Az idők folyamán talán ez lesz a legfontosabb gazdaságilag, mert az őserdők nagy részét kiirtották már, és eddig senki sem gondolt a fásításra. — Disznótenyésztéssel is foglalkozunk. De ez inkább kutató munka. A szomszédos országokból importáltunk állatokat, és meglehetősen jó eredményt értünk el. A cél az, hogy az embereket megismertessük a modern sertéstenyésztéssel. — Az itteni tehenek tejhozama évente alig éri el az 5-600 l-t. Bár sok millió szarvasmarha van Paraguayban, a tejtermékek behozatali cikkek. Azért olyan fajt akarunk nevelni, amely kibírja az itteni szubtrópusi éghajlatot, viszont tej- és húshozama felülhaladja az itteni állatokét. E munkában tíz évre lesz szükségünk, míg meglátjuk, hogy elértünk-e valamit. A sertés sokkal gyorsabban megy, az utolsó kiállításon a mi iskolánk nyert el minden díjat.

Még sok mindent tudnék felsorolni, mit teszünk, hogyan dolgozunk az itteni népért: az egyház a haladás szolgálatában áll. De a legfontosabb munkánk egész más. Én nem azért jöttem Paraguayba, hogy disznókat hízlaljak vagy teheneket őrizzek, hanem: ut sermo Dei currat et clarificetur. Ezért vagyok úton az úttalan utakon, ezért dolgozom és tevékenykedem, ezért élek én. És ha nekem az a kegyelem jutott osztályrészül, hogy ennek a népnek hirdessem az Isten igéjét, hát csak az fáj, hogy mindebből olyan keveset tudok megvalósítani. A munka nagy, a lehetőségek korlátozottak, és az élet rövid, olyan rövid, hogy csak vágyaim töredékét tudom megvalósítani.

Én a kőszegi bencés gimnáziumban tanultam: ott arra neveltek, hogy mindig az elsőnek kell lennünk kötelességünk teljesítésében. Manapság a világ sokat változott, sok különféle tanítás bolyong mindenfelé, de én megmaradtam ezek mellett az eszmék mellett. Számomra ebben nincsen „modern teológia", mert Jézus Krisztus ugyanaz tegnap és ma és mindörökké. És itt embereimnek nem tudok prédikálni a modern tanokról: arra tanítom őket, hogy van egy Isten, elmondom nekik a tízparancsolatot, a hét szentségről is prédikálok, és legtöbbször nem szoktam tovább jutni, mert mire ennyire jutottam, már újra kell kezdenem. Magamról nem tudok sokat mondani, boldog és megelégedett vagyok, és köszönöm a jó Istennek, hogy engem erre a hivatásra választott ki. Hogy mi a krízis a pap életében, azt én nem tudom: scio cui credidi. Én mindent megkaptam az élettől, amit valaha álmodtam, és sokkal többet kaptam, mint amit elvártam. Ugyan van áldozat, van eredménytelenség, gond, de mindezek fölött van az Isten Igéje, amelynek képviselője vagyok. Én majd elmúlok, az Ige megmarad, de én boldog vagyok, hogy életemben ennek az Igének hordozója lehettem.

Gaál Jenő SVD
Escuela Agricola San Benito
Colonia Obligado — Paraguay

+

Már a 77. évemet taposom Isten kegyelméből és égi Anyánk pártfogása alatt. Rendszeresen megkapom a Szolgálatot. Nagy haszonnal és lelki örömmel olvasgatom. Sajnos talán nem minden misszionárius kapja meg, mivel annyira szétszórtan élünk, és nem minden honfitársunk jelentkezett. Pedig enélkül mi külföldön élő és dolgozó misszionáriusok nem mutathatjuk meg a világnak, hogy Szent István királyunk örökségének még vannak hű fiai a missziókban, és megálltuk a helyünket a számtalan nehézség ellenére is.

Remélem, megkapta „Don Bosco e a China", társaságunk itteni történetét portugál nyelven. Ennek szerkesztése és kiadása is magyar misszionárius nevéhez van kötve. Msgr. Lischerong azt írta, munkám hézagpótló lesz, mivel még nincs megírva a

magyar kat. missziók története a XX. században. Tehát a misszionáriusnak szabad idejében van hasznos hobbyja is. A. M. D. G.

Isten fizesse meg, hogy 55 év után odahaza megemlékeznek rólunk. Érzem imáik hatását munkámban, noha anyanyelvem ennyi év után gyenge. (1928-ban hagytam el végleg hazánkat.) Igen ritkán van alkalmam magyarul beszélni, s így elfelejtem az anyanyelvemet is. Ez is keresztnek számít! Itt Makaóban csak egy magyar nővér van, Sr. Ursula, de ritkán találkozunk. Ő is megkapja a Szolgálatot, amit örömmel olvas.

Mellékelek 4 miseintenciót lelkiújságunk fenntartására, hogy odahaza többen kapják meg ezt az igen hasznos lelki táplálékot.

Ha netalán ez volna az utolsó levelem, ne feledkezzenek meg értünk imádkozni, megrövidíteni a purgatóriumot. Szeretettel köszöntöm a missziók barátait. Imádkozzunk az utódainkért, akik helyettesíteni fognak. Krisztusban testvérük

Kirschner Antal SDB
55 éve Kínában
Yuet Wa College
Macau, via Hong Kong

+

A mi történetünk, ha küzdelemmel járt is, ma már meglehetősen hétköznapi képet nyújt. Mikor négyen megérkeztünk Serro Azulba (ma Cerro Largo) 38 évvel ezelőtt, egy szép nagy, a német gyarmatosok építette templomon és pár házon, valamint a kórházon és a hegyen épült kis kollégiumon kívül semmi sem volt itt. Az Isteni Szeretet Leányainak, akikhez tartozunk, felajánlották egy kórház és kollégium vezetését itt Santo Cristóban. De nem volt elég nővérük: rajtunk kívül 5 európai, 7 bennszülött nővér és 2 novicia volt. Ma az 1968-as évkönyv szerint Észak-Brazíliában 19, Dél-Brazíliában, ahol mi is vagyunk, 29 házban működnek nővéreink. A legnagyobb számú a Cerro Largói és Santo Cristói közösség, 30-40 körül mindegyik. Ma Cerro Largónak négy iskolája van gimnáziummal, tanítóképzővel, kereskedelmivel. Mindenki ki akarja pótolni az elmulasztottakat, mert bizony azelőtt a tanítók igen gyengék voltak; aki egy kicsit tudott írni, olvasni, tanító lett. Abban az időben még németül tanítottak. Most kezdenek az iskolák már képzett brazíliai tanítókat kapni, és ezek minden szünetben továbbképzésre járnak.

Nehéz elképzelni is a nagy változást. Régen mindenki lovon jött a templomba, néha 5, sőt több kilométerről, ma minden vonalnak megvan a szép kápolnája. Vonalnak hívják (linha), mert itt nincs falu. Egy kolónia 25 hektár, és mindenki a kolóniáján lakik, néha kilométernyire az első szomszédtól. A székhelyükön van a templom, iskola, egy-két bolt, az utóbbi időben még klubféle és táncterem is. Az autók felváltják a csézákat. Pedig ötven évvel ezelőtt az őserdő kiirtásával kezdtük.

Az élet itt nyugodt, el sem tudják képzelni közelről, mi a háború. Itt kb. 32 szerzetes és világi pap van. Cerro Largóban még több. A különböző szerzetesnők száma természetesen sokkal magasabb. Püspökünk idevalósi, van még egy pap öccse és 7 franciskánus nővére.

A II. Vatikáni Zsinat határozata szerint nővéreink apostoli munkával is foglalkoznak szociális, pasztorális téren, katekézissel, tanítással-neveléssel, betegápolással.

Egyik magyar nővérünk tíz év múlva elhagyta Brazíliát, mert az egészsége nem bírta az ottani éghajlatot. Ő most Rómában van. Mi többiek közben kiöregedtünk. Erna nővér tanítónő volt, amíg tudott, majd miseruhák készítésénél segített, noviciamesternő és főnöknő is volt. 1974.szept.27-én halt meg, 87 éves korában. Elesett, eltörött a combcsontja, s mikor altatni akarták az operációhoz — elaludt örökre. Benne igazi szentéletű testvért vesztettünk el. Jellemzője volt a nagy szeretet Jézus szentséges Szíve és a szeplőtelen Szűzanya iránt. Mi ketten jobbára ápolónők voltunk, egyikünk még dolgozik az irodában, és a körülményekhez képest még egészségesek vagyunk. Nagy öröm a magyar könyv nekünk, mert a mi korunkban az ember már jobban befelé él.

Címünk: C. P. 3, 98960 Santo Cristo, R. G. do Sul, Brazília.

+

Szegény magyarság úgy szét van terjedve az egész világon. De bízom, hogy egyszer ott fönn mindnyájan fogunk találkozni. Akkor majd kipihenjük magunkat, csak élvezni fogunk és szeretni. A legnagyobb áldozat részemre, hogy nincs alkalmam magyarul beszélni. Múlt évben voltam fent Sao Paolóban, ott töltöttem egy boldog délutánt Morumbin a jó magyar benedekrendi atyáknál. Ők a legjobb barátaim, mivel két Hrotkó az ő szerzetükben van: Kristóf unokaöcsém Kaliforniában, Menyhért testvér Pannonhalmán. Stephana húgom pedig Bruxelles-ben orsolyita nővér. Én Linzben végeztem a noviciátusomat, 1929 decemberében léptem be Pozsonyban, 2 hónap múlva áthelyeztek Bécsbe. 1934 februárjában már letettem az első fogadalmam, 1938-ban elküldtek ide Brazíliába a ríói településhez. Négyen jöttünk Ausztriából, abból ketten laikus testvérek. Hála Istennek, most már mind egyformák vagyunk, igazi testvérek; boldogan éljük és élvezzük azt a sok újdonságot, amelyet a zsinat utáni világ hozott. Sokszor gondolom, szeretnék 30 éves lenni, hogy többet tehetnék, de sajnos a 65. évemben vagyok. Sok a tennivaló, és nincs hivatás, csak két noviciánk van. Múlt évben hatan elmentek, miután kiképezték őket az egyetemen, kihasználták a tanulást: Isten adja, hogy jó családanyák legyenek, mivel sokat kaptak lelkiéletükben.

Itt a mi városunkban van a püspök, Dom Valfredo Tepe. Nagyon szeretjük. A mi házunk itt igen nagy, sok a gyermekünk. Van ingyenes iskola a szegény lányoknak 5 osztállyal. 792 növendékünk közül 300 körül van, aki fizet, de mivel csak 4 apáca tanít, 48 világi tanítónőt kell alkalmazni, és ezek elviszik mind a bevételt. 25-en vagyunk nővérek, két paralitikus 7 éve az ágyban, egy már 91 éves, csak nyolcan 50 alatt. Én a fiatalok közé számítok: mindig talpon vagyok reggeltől estig, mindig jó egészségnek örvendek; csak most látogatott meg a jó Isten egy kis balesettel. Négy nagy vágás volt a fejemen, még néha fáj, ha töröm a számolással. Igaz, hogy van már gép, de mivel a ház gondnoknője vagyok, sok a gond és a felügyelés. A konyhát is én vezetem, két asszony dolgozik benne, de kiadni mindent sok gond. Igen boldogan és megelégedetten élek.

A városban igen sok a nyomorúság. Van egy pár dúsgazdag, mások meg a hidak alatt vagy fakunyhókban laknak. Minden héten sok élelmet osztunk ki. Mindennap kiadok 2 kosár banánt, ami a kertünkben nő. Egy asszony megfőzi az uzsonnát a szegény iskolásoknak és kiosztja: 10 órakor 70 litert, délután 4-kor 90 litert. Öt apácánk dolgozik egy szomszéd városban plébánián. Áldoztatnak, ha nincs ott a pap, és igeszolgálatot tartanak. Mi az iskolai munkán kívül egyéves előkészítő kurzusokat adunk elsőáldozásra, előkészítünk bérmálásra, házasságra, sokszor olyanokat, akik már nagyapák . . . Van még egy igen jó délutáni iskolánk a szolgálólányoknak, akik kézimunkát, gépírást, szabászatot és gépvarrást tanulnak: 95 leány. Az iskola ingyenes, ők is kapnak uzsonnát. Este 7-kor pedig kezdődik az esti iskola felnőtteknek: asszonyok, emberek, fiatalok, 5 osztály, 190-en. Igen boldogok, mert itt megtanulnak imádkozni és sok hasznosat. Tetszik látni, mennyi munka van itt ebben a mi kis városunkban. Még a fiatalokat is egyik amerikai nővérünk vezeti. Vasárnap délután gyűlés, azután 6 órakor szentmise, amelyen ők énekelnek és citerálnak. Mi nővérek is minden harmadik vasárnap összejövünk, mindig más-más házban és városban, sokszor 45-50-60-an vagyunk, van úgy, hogy a püspök is jön. Ó milyen szép megismerkedni és szeretni egymást! Cor unum et anima una! A brazíliai nép kitűnő, megértők, békések, jobban, mint a franciák. Ha tudnék minden magyart idehozni, szeretném. Mióta beléptem a rendbe, egyetlen egyszer voltam otthon, hogy viszontláthassam öreg Édesanyám és testvéreim, éppen 40 év múlva. 87 éves édesanyám nagyon szeretne még egyszer látni.

Hrotkó Gizella OSU
Rua Madre Thais
Ilhéus (Bahia) — Brasil

KÖNYVSZEMLE

Heribert Mühlen: Der Heilige Geist als Person. In der Trinität, bei der Inkarnation und im Gnadenbund: Ich — Du — Wir. **Verlag Aschendorff, Münster 1963** ([2]1967), 344 S. — Una mystica persona. Die Kirche als das Mysterium der Identität des Heiligen Geistes in Christus und den Christen: Eine Person in vielen Personen. Verlag Ferdinand Schöningh, München-Paderborn-Wien, [2]1967, 629 S.

A paderborni egyetem dogmatanárának e két vaskos kötete a legjelentősebb alkotás, amelyet korunk teológusai a Szentlélek-tanról közzétettek. Mühlen professzor igen járatos a szentírástudományban, és az exegetika legújabb eredményeit használja fel. De nemcsak exegéta, hanem egyben rendkívül éleselméjű, eredeti gondolkodó is, aki a szentírástudományból, a dogmatörténetből és a modern filozófia témáiból egy egységes összképet teremt.

Mühlen fenomenológikus alapon kimutatja, hogy a személy alapvető létformája az „én", „te" és „mi" formájában való létezés. Ezek a fogalmak szolgáltatják számára a Szentháromság-tan alapvető kategóriáit: az Atya az isteni „én", a Fiú a „te", a Szentlélek pedig az isteni „mi"-személy: két személyben létező és azokat összekapcsoló egy-személy. Mühlen hangoztatja, hogy a „személy" fogalom nem azonos „közös nevezője" a három isteni személynek: egészen más és eredeti értelemben „személy" az Atya, a Fiú és a Szentlélek: a Szentháromságban a személyek közötti egység is meg különbözőség is a lehető legnagyobb. Leginkább áll ez a Szentlélekre, aki egészen különleges, egyedülálló értelemben „személy".

Amint a Szentlélek a Szentháromságban két személyt összekapcsoló „mi-személy", úgy az üdvösség rendjében is ő az az „egy", aki sokakat eggyé kovácsol. Jézust „Krisztusnak" (felkentnek) valljuk, de Jézust senki soha olajjal fel nem kente: Jézus „kenete" a Szentlélek (Lk 4,18). Jézusnak ez a Szentlélek által történő Krisztussá kenetése (amely a megtestesülés pillanatában, logikusan a megtestesülést követő mozzanatként valósul meg) terjed ki az Egyházra. Az Egyház tehát nem egyszerűen „a megtestesülés folytatása", hanem részesülés Jézus messiási-szentlelkes „felkenetésében". Mint ahogy a Szentháromságban, úgy az üdvösségrendben is a Szentlélek „una persona in pluribus personis", egy személy a sok személyben: bennünk lakozása az ő sajátos létmódjának megfelelő személyes kapcsolat. Az Egyház legmélyebb titka tehát a Krisztusban élő és a bennünk élő Szentlélek egyetlenségének misztériuma.

Mühlen Szentháromság-tana és kegyelemtana a görög egyházatyák, Szentviktori Richárd és a középkori ferences teológia meglátásait fejleszti tovább, és így lényegesen gazdagítja az eddig túlságosan ágostoni-tamási nyomdokokon járó nyugati latin Szentháromság- és kegyelemteológiát. Két könyve nem könnyű olvasmány, de bőségesen megéri a tanulmányozásukra fordított energiát.

Nemeshegyi Péter

Cardinal L. J. Suenens: Une nouvelle Pentecôte? (Új Pünkösd?) Desclée de Brouwer, 1974, 271 o.

Suenens bíboros könyve bestsellernek számít: alig egy év alatt 24 000 példányban került a könyvpiacra. Maga VI. Pál pápa is hivatkozott rá 1974.okt.16-án, az általános fogadáson mondott beszédében, amelyet lapunk mostani száma közöl. A belga bíborosprímás közvetlenül ismeri az 1967-ben elindult és egyre szélesebben gyűrűző (katolikus) karizmatikus mozgalmat. Könyvének célja az, hogy elhelyezze ezt a megújulást az Egyházban, megmutassa teológiai alapjait, és tisztázzon néhány alapvető kérdést. Erre annál inkább szükség van, mivel még mindig sok a zűrzavar „karizmatikus" körökben. Suenens, aki a Zsinat egyik kiemelkedő szereplője volt, megmutatja, hogy a karizmatikus megújulás gyakorlati megvalósulása a II. Vaticanum új ekkleziológiájának és megújhodási programjának. Minden keresztény „karizmatikus" a keresztségi és bérmálási kegyelem erejében: a Szentlélek nem kiváltságosok monopó-

liuma. De fel kell fedeznünk életünkben és az Egyház életében jelenlétét, el kell gördíteni az akadályokat mindenható működése elől. A változó, vajúdó Egyházban — a vajúdás új élet születésének jele! — csak akkor érkezik el az új Pünkösd, ha Isten népe meglátja az idők jeleit, ha szabad együttműködéssel kitárul a teremtő Léleknek. A zsinati atyák megvallották a teremtő Lélekbe vetett hitüket, amikor ezeket írták: „A Szentlélek újítja meg, tanítja és vezeti az Egyházat ajándékai által, és megifjítja az Evangélium erejével" (LG 4). Suenens a bevezetőben idézi e szavakat, majd magáévá teszi Athenagorász pátriárka nyilatkozatát: „A jelen világ helyzete a születés állapota, és a születést mindig reménység kíséri. Nagy keresztény reménységgel szemléljük a jelen helyzetet, mély felelősséget érzünk azért a világért, amely a mai szülésből kél életre. És ez az Egyház órája: az egy Egyháznak keresztény tájékozódást kell nyújtania a születő új világ részére".

A könyv első fejezetei összegezik a Zsinat egyházképét, éspedig a pneumatológia szempontjából; vagyis megmutatják, hogy a Szentlélek az Egyház életelve, hogy a Lélek nemcsak a Credóban megvallott isteni Személy, hanem az Egyház karizmatikus tapasztalatának forrása, a liturgikus megújulás ihletője. A szerző óv a ma gyakran tapasztalható túlzásoktól; megmutatja, hogy harmónia, dialektikus egység van az egyház szervezeti és karizmatikus, látható (szociológiai) és misztikus dimenziója között. Pásztorok (hierarchia) és hívek együtt a Szentlélek éltető működése alatt állnak. Ez világosan kitűnik az ősegyház életéből (Apostolok Cselekedetei), a Zsinat tanításából és az utána következő megújulás elemzéséből.

A könyvben kulcshelyzetet foglal el az IV. és V. fejezet. Az előző a keresztény tapasztalatot, nevezetesen a mai ember — elsősorban a fiatalok — istenélményét vizsgálja. A mai hit személyes, kifejezett, imádságban megélt és másokkal közölt hit akar lenni, vagyis: esemény és találkozás. Persze a kereszténység a kezdet kezdetén is ez volt: nem Jézus r ó l szóló igazság, hanem Jézus igazságának személyes megtapasztalása, találkozás egy személlyel, aki az Igazság. De a mai ember fokozottabban igényli a tapasztalatot, számára csak az igaz, ami a tapasztalat síkján igazolható. Itt Suenens megkülönbözteti a filozófusokkal az „expérientiel"-t (konkrét, élő észrevevés, ismeret) az „experimental"-tól, vagyis a kísérletileg verifikálható természettudományos tapasztalattól. Az istenélmény természetesen az előbbi csoportba tartozik. A szerző a Szentírás alapján leírja ezt a tapasztalatot, jelzi az eltévelyedés, az illuminizmus veszélyeit, példákat hoz fel az Istennel, Krisztussal való találkozásra, az új élet megtapasztalására.

Az V. fejezet a Szentlélek szerepére összpontosítja a figyelmet. Felvázolja a katolikus karizmatikus mozgalom történetét. Suenens bíboros személyesen ismeri az északamerikai karizmatikus csoportokat, de a legjobb összefoglaló irodalmat is idézi. Majd az alapvető tapasztalatok elemzése következik: 1) Mit jelent a „Lélekben való keresztség?" A bíboros megállapítja: bármennyire csodáljuk is a pünkösdisták hitét a Szentlélek tevékenységében, doktrinális és exegetikai szinten nem követhetjük őket abban, amit a „Lélekben való keresztségről" és a „nyelveken való beszédről" tanítanak. Nincs kétfajta keresztség. De, ahogy Szent Pál tanítja, a vízkeresztségben a Szentlélek szül újjá bennünket (Tit 3,5-7). Az egyetlen keresztség húsvéti és pünkösdi egyszerre. 2) A Lélek megtapasztalása és a karizmák. A mozgalomban itt a legtöbb bizonytalanság és zűrzavar. A Lélek új megtapasztalása nem új eljövetelét jelzi; a Lélek már eljött és a keresztség meg a bérmálás szentségében megkaptuk, de új belső kiáradását tapasztaljuk meg. Suenens F. A. Sullivan SJ (a Gergely Egyetem professzora) nyomán így tisztázza a kérdést: olyan vallási tapasztalatról van szó, amely bevezet valakit Isten mindenható jelenlétének és működésének döntően új megélésébe, s ez az isteni működés egy vagy több karizmatikus ajándékkal jár együtt. Másként: a Szentlélek ajándékának vagy ajándékainak aktualizálásáról, feléledéséről van szó, minthogy a lélek most mélyebben kitárul teremtő tevékenységének. Aki ezt megéli, a kiválasztottság és az új élet kegyelmét, következésképp a béke és öröm érzéseit tapasztalja. A Lélek ereje sajátos (világi, papi vagy szerzetesi) hivatása tökéletes megvalósítására ösztönzi. Küldetést kap.

A Szentlélek adományait nem birtokolom (mint valami tárgyakat a fiókomban), hanem a Lélek „birtokol" engem: hatalmába kerített, és vezet akarata szerint, hitem, reményem és szeretetem szerint. A lényeg tehát az, hogy legyünk készségesek, hárítsuk el az akadályokat (a bűnöket), és kitárulva működésének, hagyjuk kibontakozni magunkban az isteni életet. A Lélek hatalmába vetett hit nem teszi fölöslegessé az aszkézist, a bűn elleni küzdelmet, de megmutatja, hogy az életszentség mindenekelőtt a Lélek műve: „felvétel" (assomption), mielőtt még „felmenet" (ascension) lenne.

Nem mutatjuk be a könyv következő hat fejezetét, mert már hosszúra nyúlt ismertetésünk. Csupán felsoroljuk a címeket: a tapasztalat jelentése és hordereje; A Szentlélek és az igazi kereszténység; A Szentlélek és az új közösségek; A Szentlélek és a keresztény a világban; A Szentlélek és az ökumenikus tapasztalat; A Szentlélek és Mária; A Szentlélek, reménységem. — Suenens bíboros számos olyan kérdést tisztáz, amelyek alapvetőek a lelki élet, a mai karizmatikus mozgalom, valamint az Egyház mai élete és jövője szempontjából. A mély tapasztalatból fakadó és a katolikus Egyház tanításához igazodó munkát melegen ajánljuk: Suenens biztos vezetőnek bizonyul a „szellemek megkülönböztetésében".

Szabó Ferenc

Ladislas M. Őrsy: Open to the Spirit (Kitárulás a Léleknek). Religious Life After Vatican II. Dimension Books, Denville, New Yersey, 1968, 286 o.

Az Amerikában működő magyar teológusprofesszor könyve méltán keltett érdeklődést az egész világon. A maga nemében az alapvető munkák közé tartozik. Tárgya a szerzetesi élet reformja a Zsinat szellemében, a „Perfectae Caritatis" dekrétum alapján. De olyan tág, igazán „katolikus" szellemben tárgyalja az evangéliumi tanácsokat és a szerzetesi életformákat, hogy minden komoly lelkiéletet élő keresztény sokat meríthet belőle.

A könyv átlátszóan tiszta. A szerzetesség mibenlétének és hivatásának megvilágítása után három nagy fejezet tárgyalja a szerzetesi „karizmákat": a szüzességet, szegénységet és engedelmességet. Minthogy az engedelmesség fogalma irányítást föltételez, következik két kisebb fejezet a kormányzásról, tele kitűnő, az egyházi közélet terén széles körben hasznosítható (sajnos még mindig inkább csak hasznosításra váró) gyakorlati javaslatokkal. Végül az utolsó két fejezet a szerzetesélet két alapformáját, a szemlélődést és apostoli cselekvést jellemzi.

Az Istennek szentelt élet a szerző szemléletében Isten szabad, egzisztenciális ajándéka Egyházának, a Szentlélek dinamikus működésének gyümölcse. A hierarchia mellett ők a prófétai hivatás képviselői az Egyházban, a karizmák hordozói. Küldetésük az, hogy Krisztus üdvözítő munkáját folytassák.

Ha elsoroljuk, hogy az egyes fejezetek címeiben a szüzesség mint „Isten társasága", a szegénység mint „az Ország birtokolása", az engedelmesség mint „hitben vállalt utazás" szerepel „Isten kezessége alatt", hogy a szemlélődő „kegyelemmel és erővel van eltelve", az apostoli tett pedig „szeretet a világ iránt", akkor már sokat megsejthetünk a könyv irányából. Amiről nehéz fogalmat adni, ha valaki nem olvasta, az az alaphangja. Pedig ez a leglényegesebb, ez teszi olyan lebilincselő olvasmánnyá és olyan termékeny meggondolási anyaggá. Talán legjobban a nagy emberi kiegyensúlyozottság és nagy természetfölötti nyitottság szerencsés, kegyelmies párosulásának mondhatnánk. Üdítő optimizmus és józan realizmus; vállalkozó kedv és mélységes tisztelet Isten működése és az emberi személyiség iránt; egyszerű lényeglátás és a bonyolult valóság állandó szemmeltartása olvad itt egységbe. A kiindulópont mindig egy lényeges hitigazság vagy egy kétségbevonhatatlan gyakorlati tény (de többnyire a kettő együtt), ezt beható bibliai tájékozódás követi. Ezek után természetesen hat esetleg merészebb következtetések levonása is.

Ragadjunk ki néhány példát a gazdag gondolatkincsből. A fogadalmakat nem mi „nyújtjuk" Istennek, hanem Isten ajándékai az embernek. Ennek jobban kifejezésre kellene jutnia a szertartásban is. Az ember erre a kegyelmi hívásra csak teljes személyiségével felelhet. A teljesség az időre is vonatkozik, vagyis az elkötelezés örök.

A közös életben személyek simulnak közösségbe. Lényege a szellem és a szív egysége, a közös kegyelem és közös küldetés, nem pedig uniformizálás. A jó közösséget a béke és a boldogság légköre jellemzi, minden tagja szabadon érintkezik Istennel és segíti feléje a másikat. Az egyének is, a közösség is nyitott: hallgat a Szentlélekre és figyeli a világban az idők jeleit. Általában a boldogság és a belső feloldódás roppant jelentős a kegyelem befogadására, — kényszer, feszültség talán a leggyakoribb akadályai Isten munkájának.

A szegénység egyaránt jelenti, hogy tudunk elfogadni és tudunk adni. Igazi szerénység és önmegtagadás kell a teremtett javak használatában — s igazi szabadság és nagylelkűség az evangélium terjesztéséhez szükséges eszközök terén. De azért lássék meg az intézményeken is, hogy Isten szegényei vezetik! Ha az Egyháznak ma szegényebbnek kell lennie — és bizonyára szükség van erre —, akkor előbb gazdagodnia kell Isten szeretetében. Enélkül csak lélektelen szegénység lehetséges. A Szentlélek járását kell megérezniök az embereknek, akkor az aggiornamento magától következik.

Isten gyermeke mindig megtartja függetlenségét és szabadságát. Az engedelmességben ezt arra használja, hogy alávesse magát Istennek. De az engedelmesség nem passzív erény. Igen, kiüresítése önmagunknak Isten akarata felé; de Isten akaratának teljesítése felelős és tevékeny dolog. Az elöljáró alapvető magatartása is az engedelmesség (a szabályok iránt, Isten akarata és annak jelei iránt), hiszen mintája Jézus Krisztus. Alapvető erénye a határtalan figyelőképesség: neki kell még csak igazán nyitottnak lennie, hogy ne egyéni szűkösségéhez mérje Isten kegyelmeit. A szerzetesi kormányzásban a megtestesülés titka van jelen: Isten emberi szavak és tettek által megvált minket önmagunktól.

Minden szerzet lényegénél fogva kontemplatív is, apostoli is. A szemlélődés az ember hozzásimulása Istenhez, közvetlen viszony egy Személlyel. Az Istennek szentelt ember nem „tökéletességre törekszik", hanem egy Személlyel él. Hogy valaki teljesen a keresztény cselekvésre adhassa magát, ahhoz teljesen szemlélődőnek kell lennie. Ugyanakkor tevékenysége a „kozmikus liturgiában" való részvétel: az osztályterem, a kórház istentisztelet, istenszolgálat helye. A küldetés kegyelem, s mindenekelőtt magát a küldöttet szenteli meg.

„Az a mondás járja, hogy a teológia kezdete csodálkozás és csodálat: csodálkozás egy isteni titok színe előtt és csodálat Isten hatalmas tettei iránt. A szerzetesélet teológiája pontosan ez: csodálkozás, a Szentlélek jelenlétének gyümölcseit látva népe között, és csodálat a férfiakban és nőkben megtapasztalt ereje iránt. A szerzetesélet jövője tehát Isten dinamikus, teremtő tevékenységének jövője az Egyházban. És erre nagy jövő vár" (68).

S. M.

Szabó Ferenc: Párbeszéd a hitről. Tanulmányok és megemlékezések. Róma 1975, 302 o.

P. Szabót nem kell bemutatnunk a Szolgálat olvasóinak. Új könyvében — mint máskor is — világnézeti kérdések, irodalmi és művészeti problémák, a mai ember alapvető létkérdései, útkeresése és vívódása érdeklődésének főtárgyai. Széleskörű érdeklődés, a dialógus megértő, testvéri hangja és aggódó, a kutatókkal, útvesztettekkel és reménytelenekkel együtt szenvedő, de őket sokszor prófétai komolysággal intő keresztény beállítottság jellemzi.

Az „Új távlatok" címen összegyűjtött tanulmányok — a könyv nagyobbik fele — mind a mai ember legégetőbb kérdéseivel foglalkoznak: Emberi jövő és keresztény reménység: az emberi dráma megvilágítása egzisztencialista szemmel; Karl Rahner „halálteológiája" . . . Blondel, Prohászka és Gabriel Marcel személyében három olyan modern gondolkodót mutat be, akik sikerrel vállalkoztak ezeknek a kérdéseknek megoldására. A „történelmi Jézus" körüli viták ismertetése, az új krisztológiai irányok bemutatása a végső, az egyetlen megoldás felé irányítanak bennünket. „Jézus Krisztus, az Istenember" jelenik meg, mint az emberi tragédia egyetlen feloldója. A szerző VI. Pál pápa szavával teszi fel a nagy kérdést: „Kicsoda az Úr? Ki ez a Jézus Krisz-

tus, akit évszázadok óta hirdetünk, mivel meg vagyunk győződve arról, hogy életünknél is fontosabb, hogy őt hirdessük a lelkeknek? Kicsoda Jézus?" „Mindenkinek valamiképpen válaszolnia és választania kell" — teszi hozzá P. Szabó (142. o.). A nagy jel, amellyel Jézus-jelzők lehetnek a mai keresztények — és a Zsinat mindenkit felhívott a tanúságtevésre — elsősorban keresztény életünk. Hiszen „a kereszténység elsősorban nem tan, hanem valóság, nem elmélet, hanem élet Jézus Krisztusban" (141). A zárószónak is beillő Teilhard-cikk ugyanerre mutat rá.

Az „Emberek és művek" c. második részben a megemlékezések skálája igen széles. Külföldiek közül a francia Claudel, Proust, Maritain, Péguy, Gide, Mauriac, Julien Green, az angol Russell, Beckett és Graham Green, az olasz Silone és Fellini, a német R. Guardini és a nagy svéd filmrendező Ingmar Bergman szerepel, míg a magyarokat Ady, Babits, Gyergyai Albert, Kodolányi János, Németh László, Pilinszky, Rónay György és Weöres Sándor képviseli. Nagy olvasottságról, modern és megértő testvéri látásról tanúskodnak ezek a darabok, a „kemény beszédtől" a kedves baráti köszöntésig.

„Az eszmék és az emberek megértésének alapvető feltétele a tisztelet és szeretet" — írja bevezetője első mondatában a szerző. Ez a belső magatartás jellemzi ítéleteit, kritikáját. A „Gaudium et Spes" szellemében arra törekszik, hogy bizonyos egyetemes emberi összefogásra segítsen mindenkit, aki jóakarattal kész az ember javán dolgozni. Könyve hasznos — segítőnek, útjelzőnek.

Békési István

Puskely Mária: Akik hittek a Szeretetben. Róma 1975, 384 o.

„A szenteknek csak létezniök kell: létük maga hívás", mondotta Bergson. A szentség, vagyis a megélt szeretet, a Szeretet melletti tanúságtétel vonz és lelkesít. Így volt ez minden korban, így van ma is, amikor pedig — úgy látszik — kicsit népszerűtlenek lettek a szentek. Valójában csak a szentekről alkotott képünk változott meg. Hiszen minden kor megteremti a maga szentségeszményét. Valahogy ezzel is úgy vagyunk, mint az istenképpel: az ember szívesen a maga képére és hasonlatosságára faragja isteneit, hőseit.

Ma is, mint mindig, csak megélt hitnek van hitele, — annak a hitnek, amely hit a Szeretetben és tanúságtétel a Szeretetről. „Glaubhaft ist nur Liebe", ahogy Urs von Balthasar egyik szép könyvének címe mondja. Puskely Mária nővér könyve ezt az igazságot illusztrálja. Korunk istenkeresőiből mutat be néhányat, megrajzolva életútjukat, és csokorba gyűjtve olyan vallomásokat, szemelvényeket, amelyek rávilágítanak belső kalandjukra. Kanonizált szent csak egy van közöttük: Lisieux-i Teréz; de valamennyien Isten mai tanúi, akik Bernanos szavaival „a szeretet géniuszai", és „barátaink" lehetnek. Sorrendben a következők portréi és írásai szerepelnek a könyvben: Charles de Foucauld, Carlo Carretto, Thérèse Martin, Thomas Merton, Bogner Mária Margit, Roger Schutz. „Hat embernél szembetűnőek a különbségek — olvassuk a bevezetésben. — Van közöttük férfi és nő; fiatal és idősebb; már több évtizede halott és ma is élő; kanonizált szent és „szélkiáltó madár"; protestáns és katolikus; tudós és egyszerű ember; két francia, egy svájci, egy olasz és egy magyar . . . De közös vonásokat is hordoznak: valamennyien idősebb vagy fiatalabb kortársaink; valamennyien ‚megtértek' Istenhez; valamennyien rejtett, szemlélődő életet éltek vagy élnek; valamennyien találkoztak a Szeretettel, hittek Benne és egész lényükkel viszontszerették!"

Puskely Mária többé-kevésbé ismert életműveket mutat be a magyar közönségnek. De azok is nagy élvezettel olvassák könyvét, akik nem először találkoznak ezekkel az istenkeresőkkel. A szerző lendületes stílusban, új szemszögből — némileg „mítosztalanítva" világítja meg az említett „szentek" életét. Emberközelbe hozza Isten mai tanúit. A könyv valóságos kincsesbánya: a portrék után következő szemelvényeket nemcsak saját épülésünkre, elmélkedési anyagnak használhatjuk, hanem prédikációhoz vagy katekézishez is. — A könyv megrendelhető a következő címen: Puskely Mária, Via Stazione Aurelia 95, I-00165 Roma.

Szabó Ferenc

Bálint Sándor: Karácsony, Húsvét, Pünkösd. (A nagyünnepek hazai és középeurópai hagyományvilágából.) Szent István Társulat, Budapest 1973, 402 o.

Egy francia eredetű kongregáció általános főnöknője a rend afrikai házait vizitálva részt vett a bennszülöttek nagyheti és húsvéti szertartásain. „Mi európaiak — értsd: franciák — semmi hasonlót nem tudunk felmutatni" — írta onnan nővéreinek. Afrikába kell menni az embernek, hogy sírjon a meghatódottságtól. Mert ilyet még nem tapasztalt addig. El volt ragadtatva, mennyire megtalálták ezek az afrikaiak a népüknek, törzsüknek legmegfelelőbb liturgiát; mennyire népiesen, emberi módon tudják kifejezni a szent cselekményekben való részvételüket táncolva, énekelve, testükkel-lelkükkel!

Én mosolyogva hallgattam a megrendült főnöknő beszámolóját. Épp akkor olvasgattam Bálint Sándor könyvét a magyarok ünnepléséről. Alighogy belekezdtem, máris bele is szerettem. Nem lehetetlen, hogy a hazától való majd 30 éves távollét tette a könyvet ilyen lebilincselővé. De azért mégsem hinném, hogy csak ez a lélektani szempont hatott volna rám ennyire az említett könyv olvasásakor. Tény, hogy kevés könyvet olvastam ekkora érdeklődéssel és haszonnal, mint ezt az igénytelennek látszó könyvecskét. Már első pillantásra meglepően hat a szerző bámulatos jártassága, biztos tájékozottsága s ugyanakkor csodálatos szerénysége, ahogy a szinte áttekinthetetlenül gazdag anyag területén mozog. És bár néha hosszú lapokon át sorolja fel az egyes tájak szokásait, mégsem lesz monoton vagy fárasztó. Akárhol nyitja ki az ember Bálint könyvét, stílusa mindig eleven, változatos, egyszerű és lebilincselő egyben. Szinte ott érzi magát az ember a népies, „paraliturgikus", nem egyszer babonásan túlzó, de gyermekesen naív, hitből fakadó cselekmények kellős közepén: mi is táncolni, énekelni, tenni-venni szeretnénk az ünneplőkkel.

Érdemes lenne az összegyűjtött anyag alapján megkísérelni egy jellegzetesen magyar, „népies" lelkiség megrajzolását. Erre is áll, amit a szerző a könyv témájáról mond: „amennyire már és még lehetséges." Mert már lassan hozzá lehetne fogni, hiszen egyre gyűlik az anyag (gondoljunk csak a szerző könyvén kívül Erdélyi Zsuzsanna és mások archaikus imádsággyűjteményeire). S talán még nem késő egészen, bár eléggé elkéstünk vele egyéb népekhez viszonyítva. — Bálint könyve után ítélve nem kell nekünk magyaroknak a távoli Afrikába elzarándokolni, hogy megtanuljuk, hogy s mint kelljen a hitünket nemcsak eszünkkel, tanult formulákkal, elénkbe adott örök tételekben kifejezni, hanem testünkkel-lelkünkkel, egész magyar valóságunkkal is átélni. Mintha éppen ez lenne a magyar lelkiség egyik lényeges, jellegzetes alapvonása: nem annyira az elvont, spekulatív szabatosság tiszta hitélvezete, hanem inkább a dramatizáló kedv, a szent cselekményeknek, Krisztus titkainak szinte naívan gyermeki, nem egyszer babonásan nyers, de feltétlenül őszinte, játékos megélése. Van ebben a paraliturgikus feloldódásban, a hittitkokba való beolvadásban valami az archaikus idők emberének és a gyermeknek szent, intuitív, ösztönös élményéből. Ezt az élményvilágot pedig Mircea Eliade világszerte ismert elemzései birtokában már nem lehet csak úgy egyszerűen a képzelődés és a babonák számlájára írni.

A régi magyarok ünneplő képességéből még utólag is ellenállhatatlan erővel kiérezni a nép örömét s egyben meg nem alkuvó komolyságát, amelyben Huizinga a játék lényegét s vele együtt az emberi kultúra leghatásosabb lendítőerejét véli felismerni (Homo ludens). Sajnos, az egyre jobban szekularizált és gépesített társadalom nem hogy nem kedvez ennek a minden szélsőséges furcsaságai ellenére is eredeti, teremtő lelkiségnek, hanem egyenesen sorvasztja, kiöli a rá való képességet is. Ez ma világszerte ismert jelenség. A modern ember racionalista. Nem egyszer értetlenül, sőt megvetéssel nézi a vallásosság ilyen és hasonló megnyilatkozásait. Ez kétségtelenül a szellemi-lelki elszegényedés jele. Nincs már meg a képességünk az élményre, élvezésre, ünneplésre. A modern társadalom tud gondolkozni, tervezni és szórakozni, de nem tud „ünnepelni". Pedig az ember csak akkor igazán boldog, ha teste-lelke, szíve egyaránt részt vesz a szent cselekményekben, belekapcsolódik a hit világába. Teszi pedig ezt nemcsak mint egyén a maga vigasztalására, hanem egyúttal mint a közösség szerves tagja. Mert a liturgia lényegénél fogva a közösség, az Egyház ünnepe, szent misztériumjátéka. Az ünnepel igazán, aki egész életével

(foglalkozásával, örömével, félelmével, vágyaival, szenvedésével stb.) szervesen belekapcsolódik az ünnepi titokba. Enélkül mindig lesz valami törés, dualizmus a hit világában és következésképpen embervoltunkban is.

Bálint könyvét olvasva konkrét példákban, eleven, valós, évszázados szokásokkal látjuk illusztrálva a föntebbi igazságokat. A szerző nem érvel, nem akar meggyőzni, nem csap propagandát, nem akar tendenciózusan egy irányba vezetni. Egyszerűen feltérképezi, csoportosítja, bemutatja és ahol kell, röviden megmagyarázza a cselekményeket, szokásokat, és mindig rámutat vallásos, liturgikus vonatkozásaikra. Meglepő, mennyire bele van ágyazva népünk gondolkodása, ünneplésmódja, szórakozása, sőt még nem kívánatos babonái is az egyházi év legnagyobb ünnepeinek megszentelt légkörébe. A szerző, minden szerénysége mellett is, ékesen bizonyítja a magyar nép mélyen vallásos, intuitív lelkiségét. Már előre örülünk készülőfélben lévő, megígért új könyvének a magyar búcsújárás történetéről.

Béky Gellért (Japán)

Francis MacNutt OP: H e a l i n g (Gyógyítás). Ave Maria Press, Notre Dame, Indiana, 1974, 333 o.

Az utóbbi évek során a katolikus egyházon belül is egyre terjed, erősödik a karizmatikus megújulás. Az egyéb karizmák, mint pl. a nyelvek adománya, prófétálás, csodatevés mellett a legvonzóbb talán az egyre szélesebb körben terjedő gyógyító szolgálat. A kérdésnek katolikus részről talán első kutatója és ma a gyógyító szolgálatnak legtekintélyesebb képviselője és terjesztője most egy kötetben foglalta össze tapasztalatait.

P. MacNutt fiatal korában orvos akart lenni, és a Harvard egyetemen szerzett diplomát. Később a papi pályát választotta, neves teológiai tanár lett, sok könyv és cikk szerzője. Sem hiszékenység, sem merő hitegetés gyanúja nem fér tanúságtételének objektív értékéhez. Az ő és munkatársai tapasztalata szerint az ima hatására a testi betegségben szenvedőknek kb. a fele gyógyult meg, a lelki betegeknek mintegy 80 %-a.

A karizmatikus keresztény számára az ima által való gyógyítás a hivő közösség rendes, mindennapi életmenetéhez tartozik. A gyógyulás nem más, mint a szerető Isten mindennapos működése népe körében. Különösen katolikusokat nem lenne szabad, hogy ez meglepjen: a lourdes-i gyógyulásoknak, Padre Pio gyógyításainak százával vannak tanúi, s az egyház minden szentté avatáshoz megkíván két ima által történt gyógyulást. Tehát mindez nem szenzációhajhászás, még csak nem is Isten léte melletti bizonyíték keresése a hitetlen világ felé. Isten gyógyító szándékának és gyógyító működésének ez a magától értetődő elfogadása, közvetítése tulajdonképpen a Biblia komolyan vételéből táplálkozik. Jézusnak a názáreti zsinagógában Izaiást kommentáló szavai (Lk 4,18-21), a Keresztelőnek küldött üzenete (Lk 7,22-23) azt mutatják, hogy a betegek gyógyítása lényeges része volt küldetésének. Gyógyításait „munkának", nem „csodának" nevezi: az üdvösség műve ez, amelyben Isten országa elérkezett hozzánk. Jézus elsősorban nem istenfiúsága bizonyításául gyógyít, hanem hogy az idők teljességében megnyilatkozzék Isten szeretete a szenvedők iránt. Márk lényegesen több helyet ad evangéliumában Jézus gyógyításai leírásának, mint a Mester szavainak, míg a „szeretett orvos", Lukács számára fontos, hogy ezt a küldetést a tanítványok is megkapták (vö. pl. 9,1-2; 10,8-9) és — a Cselekedetek tanúsága szerint — sűrűn gyakorolták.

Ellentétben az általános nézettel P. MacNutt hite az, hogy Isten rendes akarata a gyógyulás, és inkább az a rendkívüli, ha a betegség magasabb célt szolgál, és ezért ima hatására a beteg nem gyógyul meg. A szerző szerint téves az a felfogás, amely a betegséget Isten küldötte keresztnek, próbának, Isten különleges szeretete jelének tekinti. Sokkal inkább a Gonosz jelenléte a világban, s mint az eredeti bűn következménye, olyan rossz, amelytől Jézus meg akar szabadítani bennünket. Az evangélium Jézusa soha nem buzdítja a beteget, hogy türelemmel viselje el szenvedését, hanem eltávolítja a betegséget, mint a Sátán uralma megnyilatkozását.

A „lex orandi, lex credendi" elve alapján az egyház liturgiája is ezt a hitet tükrözi. A betegekért való szentmise gyógyulásért imádkozik. Az 1974-ben megújított betegek szentsége nem a halálra előkészítő „utolsó kenet" többé, nem csupán bűnbocsánat céljából szolgáltatja ki az egyház, hanem az egész ember gyógyulásáért könyörög, és a testi egészséget kívánja Isten közreműködése által helyreállítani. Ez a helyes értelmezése a klasszikus Jak 5,14-15 szövegnek (a szövegösszefüggésben mind a „megszabadít", mind a „talpra állít" ige a testi gyógyulásra vonatkozik), és ez volt a szentség eredeti értelme az első századokban is.

A szerző háromféle bajt különböztet meg, amely gyógyításra szorul: a) a lélek betegsége, amelyet személyes bűn okozott; b) az érzelmi élet beteges állapota (pl. depresszió), ami általában fiatalkori élményekből ered; c) testi betegség vagy sérülés. Ezek bármelyikét ördögi megszállottság is létrehozhatja, amit csak exorcizmus távolíthat el. Ilyenformán tehát négyféle gyógyító ima van: 1) bűnbocsánatért való ima, 2) ima belső gyógyulásért az érzelmi zavarok eltávolítására, 3) ima testi gyógyulásért, 4) megszabadító vagy ördögűző ima a Gonosz hatalmából való kiszabadulásért.

Nincs e g y biztos módszer gyógyításra: sok lehetséges módszer közül ki kell választani az adott esetre a megfelelőt. De nem is parancsolhatjuk meg Istennek, kit milyen módon gyógyítson meg: csupán az ő szerető közellétének eszközei próbáljunk lenni. Sokszor fizikai betegségnek lelki okai vannak; sok lelki betegség mélyén gyűlölet rejtőzik, amelytől a szenvedő betegnek előbb meg kell szabadulnia, s tán éppen a megbocsátás fogja meghozni a gyógyulást. Különösen lelki, de testi betegségeknél is igen fontos a bajok gyökerének a megtalálása. Isten nem tüneteket akar megszüntetni, hanem egésszé, egészségessé akarja tenni a beteg embert. Ezért az imát megelőzőleg igen fontos szerepe van a megbeszélésnek is, főleg lelki bajok esetén.

A könyv a szó igazi értelmében katolikus, azaz egyetemes: a gyógyító szolgálatot nem elszigetelni akarja, vagy éppen szembeállítani más területekkel, hanem inkább beleépíteni, beleágyazni a keresztény élet egészébe. Így P. MacNutt a gyógyító munkában fontos szerepet tulajdonít mind az orvostudománynak, mind az egyház szentségeinek, és azt tekinti ideálisnak, amikor a pap, az orvos és a gyógyító „miniszter" (a gyógyító szolgálat képviselője) együttes erővel száll szembe a betegség formájában megnyilvánuló gonosz erőkkel. Ami a szentségeket illeti, a betegek szentsége és a gyógyító szolgálat kapcsolata nyilvánvaló. De a papnak pl. a bűnbánat szentségét is össze kellene kapcsolnia gyógyító imával, hisz sok szokásos bűn (pl. alkoholizmus) valójában betegség, elkerülése nem egyszerűen akaraterő kérdése, hanem csak gyógyulás révén lehetséges.

„Menj békében, hited meggyógyított téged." Jézus újra meg újra ilyen és hasonló szavakkal bocsátja útjukra a meggyógyított betegeket. A hit lényeges tényező a gyógyításban, mind a gyógyulásért imádkozó személyben, mind a betegben. Fontos azonban tudni, milyen legyen ez a hit, mert különben, ha nem következik be gyógyulás, akár az imádkozó, akár a beteg oktalanul azzal vádolhatná önmagát, hogy hite elégtelensége miatt maradt el. Istenben kell hinnünk, nem pedig hitünk gyógyító erejében. Ha Isten hűségébe, bölcsességébe, hatalmába, jóságába, gyógyító akaratába vetjük hitünket, akkor marad hely kétely számára is: vajon tudom-e a betegség minden körülményét? Nincs-e valami tényező a beteg állapotában, amit nem értettem meg? Majdnem minden esetben legalábbis részleges sötétségben vagyunk. Következésképpen nem tudjuk biztosan, meg fog-e most gyógyulni az illető személy vagy sem. Ez nem hitünk hiányát, elégtelenségét jelenti, hanem azt, hogy emberek vagyunk, és nem ismerjük teljesen, minden részletében a valóságot. Imádkozzunk a betegért, és hagyjuk az eredményt Istenre.

Bármennyire fontos is a hit, a legfontosabb mégis az, hogy a gyógyulásért imádkozóban nagyfokú szeretet legyen. S ez érthető is: a gyógyító szolgálat képviselője Isten szeretetének hírnöke. A szeretet adja meg a gyógyuláshoz szükséges „klímát". Ha az ima a szeretet légkörében folyik le, az történik, mint a lourdes-i zarándoklatok esetén: akár meggyógyul a beteg, akár nem, nagy belső békével távozik, s azzal a meggyőződéssel, hogy Isten megérintette és szereti őt.

„A gyógyító szolgálat Isten irántunk való szeretetének egyik legszebb és talán legdrámaibb megnyilatkozása. Nincs szükség arra, hogy eltúlozzuk jelentőségét, vagy hogy kihívjuk tudományos körök lekicsinylő kritikáját. Ha azt hisszük, hogy minden kérdésre megtaláltuk már a választ, elzárjuk magunkat Isten fényétől. A gyógyítás titok, misztérium: Isten szeretetének misztériuma. Kit akar az Úr meggyógyítani? Mikor? Ki által? Nem tudjuk. Csak egy a fontos: maradjunk nyitva számára, hogy használjon bennünket gyógyításra, vagy ne használjon, ahogyan Ő akarja. Várjunk Isten bölcsességére teljes egyszerűségben, mint egy gyermek. Isten gondviselő szeretetével állunk itt szemben" (261).

Lelóczky Gyula

Jean-François Six: Vie de Charles de Foucauld. (Ch. de Foucauld élete.) Seuil, Paris 1962, 318 o.

Foucauld atya nagy ajándék századunk emberének. Regényes élete emberileg is lebilincselő; ugyanakkor kevés lélekből csap meg ilyen ellenállhatatlanul a kegyelem sűrített atmoszférája.

Six a legjobb, mert legegyszerűbb módszerrel közelíti meg hősét. Időrendben nyomon követi életét és fejlődését, nem magyarázgat, hanem tényeket ad, és hacsak lehet, idéz, elsősorban tőle magától, azután közvetlen tanúktól. Így bontakozik ki előttünk egy élet, amelynek lényegét így foglalja össze: „A Szeretet, ez a rettenetes, lélekformáló koldus, a Szeretet kérte az életét. Igent mondott. Odaadta életét a nap minden órájában, újra meg újra, megállás nélkül; percről percre élte az események litániáját. Jézushoz akart hasonlítani. Az Evangéliumot mindennapi szavakban beszélte, olyan egyszerű szavakban, amilyen a világ, olyan egyszerűen, mint egy köszönés, mint az időjárás, mint a remény" (312).

Szerencsés kézzel ragadja meg Six Foucauld jellemének alapvonását: a teljesség igényét. Mindig nagyot akar, mindig egészen akarja csinálni, amit csinál. Könnyelmű, rest, életunt, míg nem áll előtte méltó cél; Isten elvarázsolt szerelmese, mikor megtapasztalta jóságát. Ezentúl már csak egy vágya van: viszonozni és továbbadni ezt a szeretetetet. Megtérésében két ember játszik döntő szerepet: unokanővére, Mme de Bondy, és lelkiatyja, Huvelin abbé. Mind a kettőtől azt tanulja, hogy lelkeket hódítani nem erőszakkal vagy prédikálással, hanem jósággal, csendes és szerető jelenléttel lehet. Egész élete ennek a tanulságnak hűséges alkalmazása, a názáreti Jézus követése: betű szerint a Szentföldön, lélek szerint a sivatagban.

Az aszkéta és misztikus Foucauld-t régóta ismerjük. Six könyvének újsága talán az, hogy különösen megragadó képet nyújt sokoldalúságáról, reális és átfogó látásáról. Ez a szaharai remete világtávlatokban gondolkodik, ugyanakkor törődik tuaregjei életének legapróbb mindennapi, gazdasági, politikai részleteivel, állandóan tele van ötletekkel, küzd a megvalósulásukért, maga is szünet nélkül dolgozik, hogy a kultúra elemeit megvigye népének, őket viszont megismertesse Európával. „Minden, ami a lelkek testvériségben, szeretetben való egyesítésére szolgál, a jó Isten ügye." És közben félelmetesen tisztában van vele, hogy nem ezek az eszközök a döntők, hanem azok, amelyekkel Jézus „élt a Jászolban, Názáretben és a Kereszten: szegénység, elvetettség, megaláztatás, elhagyatottság, üldözés, szenvedés, kereszt. Íme a mi fegyvereink . . ." És ez az ember, aki „kész lenne a világ végéig elmenni és az utolsó ítéletig élni" Isten országa terjesztéséért, meghal úgy, hogy hosszú évek testvéri szolgálatával egy muzulmánt sem „térített meg", úgy, hogy teljes bizonytalanságban marad elgondolásainak jövője felől, úgy, hogy realizmusában utolsó percig óv az elhamarkodott, erőszakos, kellő természetes alapokat nélkülöző evangelizálástól. A mag a földbe hullt: ma látjuk a kalászokat. Életstílusa, lelki tanítása a „kistestvérek" hősies közösségeinek mindennapi kenyere lett, s egyben az elkereszténytelenedett, lanyha keresztények felrázója. Saját szavait alkalmazhatjuk rá: „A szentek szeretetének és erényeinek láttán alázzuk meg magunkat és térjünk meg; amit ők meg tudtak tenni, mi is megtehetjük; Isten sohasem hagyja az embert cserben."

S. M.

HALOTTAINK

Mindszenty József bíboros május 6-án Bécsben. Mariazellben temette Franz König bíboros (83,60,31)

Kántor Miklós c. kanonok, a keszthelyi Kis Teréz-templom plébánosa 1974. dec.23-án. Mocsáron temették (70)

Lehel Ignác esperesplébános Párizsban 1975 januárjában (62,39)

Dr. Bátori József piarista márc.3-án Devonban (USA). Derbybe (Buffalo, N. Y.) temették (75,52,57)

Firány Lajos márc. 10-én Nagykanizsán (74,50)

P. Luzsénszky Alfonz SJ márc.16-án Budapesten (73,48,30)

Kovaliczky József ny. abaújszolnoki parókus márc.16-án Miskolcon (72)

Dr. Boroska István, a Caritas Internationalis volt munkatársa, Bécsben márc. 19-én. Kápláni helyén, Gersthofban temették (62,37)

P. Jócsák Máté Mihály OSBM márc.20-án. Máriapócson temették (77,48,54)

Dévényi Tihamér c. apát, ny. debreceni esperesplébános Szolnokon. Márc. 22-én temették (65,41)

Dr. Radvány Mihály püspöki tanácsos, székesegyh. karnagy márc.23-án Szombathelyen (63,40)

Dr. Balázs László aranymisés márc.23-án Szolnokon (84,59)

Csaba István niklai plébános márc.29-én Marcaliban. Niklán temették (65,41)

Borsoviczky Lajos c. esperes, ny. plébános márc.31-én Kövegyen (82,59)

Dr. Gáspár Pál svédországi magyar lelkész ápr.1-én Malmőben (87,65)

Hegyi Pál püspöki tanácsos, plébános ápr.1-én Bácsko Petrovo Szelón (76,52)

Mátrai György Guidó OSB ny. plébános ápr.6-án Győrszentivánon. A győri bencés templom kriptájába temették (87,63,68)

Dr. Borbély József Kamill OSB ápr.8-án Balatonfüreden (75)

Msgr. Tanos Imre Árpád, a clevelandi Sz. Erzsébet egyházközség ny. plébánosa, amelyet 38 éven át vezetett, ápr.8-án (80)

Szűcs Vince piarista, ny. gimn. tanár ápr.9-én Szegeden (68,43,49)

P. Lovas Pál SJ aranymisés ápr.11-én Pannonhalmán (85,59,43)

Dr. Erdélyi Gyula c. apát, kanonok máj.7-én Pécsett (78,49)

Sasvári István ny. lelkész máj.7-én Székesfehérvárott. A budapesti Újköztemetőbe temették (61,38)

Msgr. dr. Köller József prelátus, c. kanonok, volt eisenstadt-oberbergi plébános máj.7-én (84,61)

Elhunyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

+

Dr. GÁSPÁR PÁL

(1888 — 1975)

Budapesten született. 1910-ben szentelték pappá Esztergomban. A Pázmány Péter egyetem bölcsészeti karán elvégezte a matematika-fizika szakot, és tanár lett a nagyszombati érseki főgimnáziumban 1918 őszéig. Utána Budapesten középiskolai tanár. Közben kétszer időzött Amerikában egy-egy évig Dohnányi Ernő zongoraművész családjával, mint a fiúk nevelője. Hazatérve még kánonjogi doktorátust is szerzett. 1929-ben a pesti érseki reálgimnázium és a vele kapcsolatos Rákóczi kollégium igazgatójává nevezték ki. Korszerűsítette, magas színvonalra emelte az intézetet, nemzedékek hosszú sora nevelődött ott. Egyházi és világi kitüntetéseket kapott.

1948-ban a katolikus Caritas Belgiumba, majd Dániába küldte az ott üdülő magyar gyermekek mellé lelkésznek. Itt éri a stockholmi püspök levele: elvállalja-e az akkor Svédországba érkezett mintegy 5000 magyar földmunkás gondozását. Elvállalta, és élete végéig ott maradt. A magyarok a 2000 km hosszú Svédországban szétszórva élnek. Sorra látogatta a családokat, fárasztó közlekedési viszonyok közt is. Hogy a nagy távolságok ellenére is összetartsa őket, Magyar Hírek néven havi újságot szerkesztett. Utolsó száma 1974 karácsonyán jelent meg. Amikor idővel még 2-3 magyar pap érkezett Svédországba, ő a nyugati részt kapta munkaterületnek, Göteborg központtal. Itt eleven magyar katolikus élet alakult ki, minden hónapban magyar misével, lelkigyakorlatokkal, kultúrestékkel.

Közel állt már vasmiséjének megünnepléséhez, de ezt már nem érhette meg. 1974 vége felé mind jobban érezte fizikai erejének hanyatlását. Január végén Malmőbe, az Erzsébet apácák vezette otthonba költözött. Szellemi frissesége megmaradt. még tartotta kapcsolatait régi híveivel. Nagycsütörtökön még elmélkedést tartott az apácáknak Haydn: Krisztus hét szava c. zeneművének bemutatásával. Húsvét vasárnapján ágyba kényszerült, hétfőn fölvette a haldoklók szentségét P. Szentiványi Dezső kezéből, aki kollégiumi igazgatóságának első évében növendéke volt. A következő napon, ápr. 1-én csendben, szenvedés nélkül elhunyt.

Gáspár atyának nagyon sokat köszönnek a skandináviai magyarok. Ő volt az, aki az első nehézségek közt az idegenben tanácsaival, tetteivel segítette őket, vigasztaló szavaival tartotta bennük a lelket. Különösen utolsó működési helyén, Göteborgban vált nyilvánvalóvá, mennyire egységbe tudta forrasztani a magyar híveket.

Fáradhatatlan volt a pasztorációban. Már 60 éven felül járt, amikor Stockholmból látta el a magyarok gondozását Norvégiában, Svédországban és Dániában. Évente 50-60 000 km-t utazott autójában. Halála előtt néhány évvel még vezetett, amíg az orvos meg nem tiltotta.

Remetei egyszerűségben élt, magával alig törődött, még csekély keresetéből is csak annyit költött, amennyi a létfenntartáshoz volt szükséges.

Kitartó energiája, szervezőkészsége volt jellemének egyik fény-, de árnyoldala is. Amit jónak tartott, azt keresztülvitte, bármit akartak is hívei. Nem nagyon bízott abban, hogy mások is jól el tudják végezni ugyanazt a munkát. Ezért inkább mindent maga csinált. Amikor már nem tudta a magyar miséket mondani, akkor is még ő állította össze az istentisztelet rendjét, ő tűzte ki az énekeket stb.

Temetése ápr. 3-án volt Malmőben. A szentmisét Taylor stockholmi püspök mondta, a beszédet a göteborgi plébános. Még hat magyar pap jelent meg Svédországból és Norvégiából. Göteborgból negyven híve jött autóbusszal, hogy búcsút mondjon neki.

Dr. Gáspár János — Szentiványi Dezső

P. SASS IMRE SJ

(1911 — 1974)

1911.aug.14-én született a határszéli Somogyudvarhelyen, földműves családból. Hét testvér közül az ötödik volt. Négyen még élnek. 3 gimnáziumot a közeli Csurgó református Csokonai gimnáziumában, majd hármat a pécsi jezsuitákéban végzett.

Éppen 17. születésnapján kezdte meg a Zugligetben jezsuita életét. A noviciátus után két évig helyben tanulva befejezte a gimnáziumot, s Kalocsán leérettségizett. Bölcseleti tanulmányai után két évig nevelő ill. gimnáziumi tanár volt a pécsi Piusban. Egészségi okokból teológiára Nápolyba került, ott is szentelték 1941.júl.16-án. Azt hiszem, erősen olajbarna arcával, alacsony termetével, gyors mozgásával nagyon beleillett az olasz környezetbe. Tíz nap múlva már szülőhelyén primíciázott.

Személyesen először Kassán találkoztam vele 1942 őszén. Szegeden végezte akkor a harmadik próbaévet, s onnét jött fel „beugrani" a kórházba került P. Petz helyén a tanításba. Tanítványai igen szerették, jól, élvezetesen magyarázott. Malaclopójával, ahogy az lebegett utána, mikor végigsietett a kassai utcákon, rövid pár hónap alatt ismert jelenség lett a városban. Könnyen szerzett barátokat, szeretett elbeszélgetni, elvitatkozni velük. Amikor kurzusát bevégezte, visszament. Ősszel már a szegedi egyházmegyeközi szemináriumban tanította a kispapokat: négy év filozófiai, egy év teológiai tanárság. Közben elkezdte az igazán neki való ifjúsági munkát. A főiskolás és egyetemista lányok kongregációját vezette, 1946/47-től egyetemi lelkiigazgató volt. Kitűnő gárda volt a kezében, s ő iparkodott őket minden téren aktív, meggyőződéses keresztényekké nevelni. Szellemi kiképzésükre nagy gondot fordított. A kongregációban Szent Tamás-kurzust vezetett be. Többször és igen jól beszélt különböző templomokban. Jó gyóntató is volt, a fiatalok kedvelték. Az egyetemisták segítettek a tanyákon az ifjúsági munkában. Nyári tábora, a „mezítlábas tábor", mert úgy jártak a pusztamérgesi homokban, a városi és tanyai fiatalságot hozta közel egymáshoz. Mint az örök motolla sürgött-forgott köztük: tanított, tanácsot adott, és beszélt, mesélt lebilincselő stílusban. 1944-ben, a német terror idején, a tanyákon parasztlánynak öltöztetve bújtatta zsidó származású leányait: ez az ő titka volt, s vállalta is érte a teljes felelősséget. Kinek is tűnhetett volna fel, hogy a szögedi kocsira, mikor indult vissza a határba, eggyel vagy kettővel több leány, fiú száll fel, mint mikor reggel bejött . . .

Régen volt már mindez, mégis egyik volt egyetemistája halála után így emlékezett róla: „Annak ellenére, hogy jelenleg vele kapcsolatunk nem volt, szegényebbek, árvábbak lettünk nélküle. Hogy mit köszönhetünk neki: fiatalságunk élményeit, útbaindítást, olyan lelki tőkét, amelyből most is élünk, olyan kapcsolatokat, amelyekből házasságunk is született, olyan derűs, optimista szemléletet, amely most is átsegít a nehézségeken . . ."

1945 nyaráról van — a sok között — egy kedves emlékem róla. Pécsre küldtek át vizsgáztatni. Onnan Kapornakra indultunk, hogy egy kis húsfélét vigyünk haza Szegedre. Az akkori közlekedési viszonyok között egy tehervonat fékező küllőjén ültünk szép nyári délután. Elmondtuk a breviáriumot, és enni készülődtünk. Míg a malaclopójában, hóna alatt a breviáriummal forgolódott, egyszer csak elkiáltja magát: „Leesett a brevim. Kanizsán találkozunk" — és már ugrott is utána. Láttam, felkelt, tehát jól ugrott. Mikor újra találkoztunk, elmondta, hogy a falu felé menet ott találkozott össze apjával, aki valami birtokügyben járt ott.

Tudom, hogy 1949 után nehéz évei voltak. Apja meghalt, a család szétszóródott. 1954 után Máté testvéréhez került Somogyvárra, vele dolgozott segédmunkásként a KTSz-ben, majd a lengyeltóti tejüzemben 3 évig. 1957-től a zalamegyei Kustányban a Művészettörténeti Dokumentációs Központnak dolgozott. 1960-ban Keszthelyre költöztek, s itt a Magyarok Nagyasszonya plébánia sekrestyése volt haláláig. A hívek körében hamar népszerű lett. Korán misézett azoknak, akik később nem tudtak jönni.

Sajátságosak a jó Isten útjai. Ki hitte volna, hogy élete, férfikora legszebb éveiben azok a ragyogó értelmi képességek leginkább csak Isten és a lélek párbeszédében, ebben az intim, négyszemközti kapcsolatban találják meg majd helyüket? Ő, aki úgy szeretett menni és látni, s érdemes is volt neki, mert el tudta mesélni, mi van a kásahegy után, az üveghegyeken túl, — évtizedeken át kis kopott biciklijével szobácskája és munkahelye pontjait drótozta össze. Igazán odaadta az akaratát és a

szabadságát is, Szent Ignác imája szerint, nagyon apróra, pontosan, menetrend szerint, mint egy hűséges kis mozdony.

1972.aug.16-án találkoztam vele utoljára Keszthelyen. Segített, míg előkészültem a misére, és pár perces beszélgetés után utoljára köszöntem el tőle idelenn. Éppen két évre rá, 1974.aug.17-én, szombati napon történt halálos végű balesete. Kora reggel, miséje előtt felment az újítás alatt álló templomban az állványzatra. Visszainduláskor egy léc eltört vagy kiszakadt, s a következő pillanatban a templom kőpadozatán feküdt a törött lécet szorongatva kezében, láb- és bordatöréssel, gerinc-, csigolya- és keresztcsonttöréssel, agyrázkódással. 9 heti kínos szenvedés következett. A felfekvés miatt pusztuló bőrét akárhányszor eleven húsáról csipegették le. Végül is általános vérmérgezést kapott gennyes agyhártyagyulladással, s ez okozta halálát okt. 19-én, 64. életévében.

Temetéséről írja valaki: „Ragyogó őszi nap, virággal, megindult emberekkel tele a temető. Úgy siratta mindenki azt a csöpp kis embert, hogy csak most látszott meg, a szívekben mekkora nyoma maradt."

Halála után egy társaságban az életről és boldogságról beszélgettek. Egyik azt mondta: „Csak egészség legyen, az adja az élet boldogságát." Egy másik: „A szenvedés is adhat boldogságot." És a harmadik: „Meg vagyok győződve róla, hogy Sass Imre a legnagyobb szenvedések közepette boldog volt. Néha szinte érezni lehetett."

Békési István

OHMÜLLNER MÁRTON

(1897 — 1975)

Mint a kispapok spirituálisa, életpéldájával nevelte a klérust 12 éven át Székesfehérvárott, Szent István városában. A jelenlegi papságnak mintegy fele az ő keze alatt nőtt. Lelkes, apostolkodó, imádkozó, engesztelő, életszentségre törekvő papokat igyekezett nevelni.

Született Torbágyon, egyszerű földműves családból 1897.okt.17-én. Az első világháborúban katona és fogoly is volt négy évig. A fogságban határozta el, hogy pap lesz. Hazatérve Prohászka Ottokár vette fel a székesfehérvári kispapok sorába. Fölszentelése után vidéken volt plébános, majd 1939-51-ig, mint említettük, szemináriumi spirituális.

1964-ben vonult nyugalomba betegsége miatt a székesfehérvári papi otthonba. De nyugdíjas éveit sem pihenésre használta, hanem erőteljes lelkipásztori munkára. Állandó napirendje volt: hajnali 3 órakor kelt fel. Egész napját Isten dicsőségére ajánlotta. Már 5 órakor a templomban volt, és 5-10-ig gyóntatott. Aki egyszer nála gyónt, soha nem hagyta el. 11 éven át, élete utolsó napjáig folytatta ezt az önként vállalt, fáradhatatlan munkáját. „Márton atya mindenünk volt nekünk" — mondja az az emlékképecske, amelyet hálás tisztelői adtak ki halála után. Rengeteget imádkozott és vezekelt is gyónógyermekeiért, a bűnösökért, a hívek szándékaira és Jézus Szíve szerinti buzgó, jó papokért és papi hivatásokért.

Szerény, igénytelen, szegény volt egész életében. Kiosztotta szerény holmiját is a szegényeknek. Betegek, öregek iránt nagy részvéttel tudott lenni. Segítette, vigasztalta őket. Akik betegség miatt nem tudtak eljönni a templomba, azokat gyakran házukban kereste fel, és ott gyóntatta, áldoztatta meg.

Súlyos betegségét türelemmel viselte. A betegek szentségével megerősítve hunyt el 1975.jan.9-én.

Jan.16-án a szemináriumi templomban koncelebrációs szentmisét mutattak be érte, ezután délben volt temetése. Minthogy lelkipásztori munkájának java részét Székesfehérvárott végezte, ide is temették a szemináriumi templom kriptájába.

Búcsúszavai ezek voltak: „Számomra az élet Krisztus, a halál nyereség!" — „Légy hűséges mindhalálig, neked adom az élet koronáját!"

Galamb Imre ny. plébános, tanítványa

HEGYI PÁL

(1900 — 1975)

Színes, közkedvelt egyéniséggel és egy igazi paptestvérrel lett szegényebb a Bácska magyar papsága, mikor az aranymisés Hegyi Pál plébános, püspöki tanácsos befejezte külső sikerekben nem feltűnő, de komoly papi értékekben gazdag életét.

„Páli bácsi" volt ő paptestvérei számára — kicsiny termetével, nagy szívével, lassú mozgásával, a szája szegletén és a szeme alján meg-megvillanó kedves humorral.

1900.aug.1-én született Gomboson, sokgyermekes családból. Mint kalocsai jezsuita, majd pécsi ciszter diák alapos latin képzést kapott, és ez a tudása holtig hasznos eszköz volt kezében. Klasszikus példái, egyházi és magyar történelmi tudása — olvasottsága eredménye — élvezetessé és hasznossá tették a vele való eszmecserét, hasznosnak bizonyultak az új hittankönyvek összeállításánál is.

Miután Dakovón pappá szentelték 1923.aug.15-én, 1945-ig tizenkilenc helyen teljesített lelkipásztori szolgálatot! Végre 1945.febr.7-én Péterrévére került, s itt maradt harminc évig: haláláig.

Szép ének- és liturgikus hagyománnyal vette át plébániáját, és ezt az új magyar nyelvű liturgia bevezetése óta csak gazdagította és mélyítette. Épületes és felemelő volt hallani, ahogy a közös imákat vagy az énekek szövegét a hivőkkel együtt mondotta, és az egységes és tagolt, érthető és példaadó együttimádkozásban magas nívóra emelte temploma istenszolgálatát és dicsőítését.

Hasonlóan szép volt látni, amint botjával végig-végighaladt plébániája területén, betegeket látogatva, gyóntatva. Szerette betegeit, és nagyon szerette a gyermekeket. Mikor kora miatt úgy érezte, nem találja meg a kellő hangot a nagyobb diákokkal, fiatalabb paptestvért kért hozzájuk. Nem hogy féltékeny lett volna, inkább örömmel állapította meg, milyen szívesen hallgatják. Az utolsó bérmáláson — ő akkor betegen feküdt — szinte lógott már az eső lába, mikor a püspöki mise megkezdődött. Bérmálás közben szakadt ránk az áldott és nagyon várt eső („lesz már krumpli", hallottam az örvendező megjegyzést, míg a püspök atya meg nem zavart nyugalommal és áhítattal végezte a Lélek-osztás szép szertartását), de a mise a templomban éppen olyan fegyelemben és rendben fejeződött be, ahogyan elkezdődött a templom udvarán. És ez nemcsak a „kisatya", derék káplánja érdeme volt, hanem a távollevő plébános atya nevelésének eredménye is.

A pennát is könnyen forgatta. Szívesen állította össze a kántornak a búcsúztató verseket. A Hitéletbe mint „Öreg plébános" írogatott. Névnap, jubileum, vagy nála tartott papi találkozók hangulata olyan volt, hogy szívesen ment arra mindenki.

„Elvesztette szemevilágát (csak fél szemére látott) és mutatóujját. Ezt is híveiért ajánlotta fel az Örök Főpapnak . . . Fél szemmel is sasszemű pásztora maradt nyájának, mutatóujj nélkül is rá tudott mutatni mindarra, ami igazságos, vagy igazságtalanul sebet ejt, fájdalmat okoz. Pap volt" — írja róla a Hitélet megemlékezése.

1970 ádventjén a misszió zsúfolt napirendje mellett is átvitt Becsére, hogy egy kézfogás, egy áldás, egy Üdvözlégy pár percére meglátogassa nagybeteg paptársát, aki „már útban van hazafelé". Ilyen jelekkel, intésekkel készítette őt is a Mester a nagy találkozóra. „Hosszú, de mindig jókedéllyel és lábon viselt betegség után átlépett az örökkévalóságba" — írja sokatmondóan gyászjelentése. Nem volt ágyban fekvő beteg, de azért sokat szenvedett. Szentmisére készülődőben halt meg ápr.1-én reggel. Nem érhette meg negyedik papnövendékének első szentmiséjét ápr.6-án. Mert kevesen dicsekedhetnek azzal, amivel ő: hogy életében négy utódot hagyott Isten szolgálatára, az ötödik pedig egy év múlva végez!

Néhány német egyházmegyében megvan az a szép szokás, hogy papi temetés után a tabernákulum előtt meggyújtják a primíciás gyertyáját, annak híján egy másik

gyertyát. A hívek imában és csendben virrasztanak, míg tövig nem ég. Ez az egyszerű jelkép többet mond életről, halálról, papi sorsról, mint sok hosszú elmélkedés. Pali bácsi temetésén a keleti szerb paptestvérek gyújtottak gyertyát koporsója mellett. A temetést Zvekanović Mátyás megyéspüspök végezte, 52 pap — minden papi évére jutott egy-egy — és a hívősereg jelenlétében.

Confrater

P. LUZSÉNSZKY ALFONZ SJ
(1902 — 1975)

1902.szept.13-án született. Édesapja mint Talmud-kutató tett szert hírnévre. Édesanyját, úgy tudom, korán elvesztette. Sokat emlegette öccsét, aki a ciszterekhez lépett be; később Franciaországba került a rend szigorúan kontemplatív ágához, sokáig élt a híres Lérins szigeti monostorban, s néhány éve a rend kívánságára átvette a boqueni központ vezetését, amely a francia katolicizmus új arculatának egyik igen vitatott, de sok jóval is kecsegtető formája.

Alfonz az esztergomi egyházmegyébe lépett be. Püspöke Hollandiába küldte teológiát végezni. Néha mesélt ottani élményeiről; a szeminárium igazán vaskalapos intézmény volt: az első évben kijelölt 4-5 asztaltárs mindvégig együtt étkezett, együtt rekreált, együtt sétált, és alig volt szabad másokkal érintkezni. Tanárai igen szűk ortodoxiát vertek bele, emiatt később kissé bizonytalankodónak érezte azt a teológiát, amelyet Szegeden kapott; de végül is kialakult benne egy érett szintézis, amelyet teljes hithűség s egyben a modern irányok felé való nagy nyíltság jellemzett. Erről majd később.

Esztergomban szentelték 1927.jún.29-én. Első káplani helye a Visegrád közelében levő Nagymaros volt akkori filiájával, Kismarossal. Nagyon buzgó káplán volt; egész életében megőrizte szívében az ottani hívek iránti érdeklődést és szeretetet, és ez kölcsönösnek bizonyult. Még 70 éves korában is elvonszolta beteges, fáradt testét Kismarosra kisegítésre. „Vasárnaponként három szentmise. Az ember bírja, ha látja, van visszhang" — írta nekem 1973-ban. „Ha van visszhang": Alfonzot egész életében csak az bántotta, az törte le, ha a krisztusi evangéliumra nem talált visszhangot a lelkekben; de ha ezt a visszhangot érezte, szinte újjá éledt, és nem sajnált semmi áldozatot, hogy tovább ápolja.

Négy évig káplánkodott itt, majd több helyen Budapesten 1931-34 között. Az első nagy fordulat akkor állt be életében, amikor kinevezték a Damjanich utcai áll. tanítóképző hittanárának, és így beköltözött a Regnum Marianumba. Regnumi pap és cserkészparancsnok volt, amikor először találkoztam vele 40 évvel ezelőtt. Hozzá jártam gyónni, és végül magam is beléptem a csoportjába kongreganistának és cserkésznek. Luzsénszky atya (a regnumi papokat egyszerűen „atyának" szólítottuk, sohasem főtisztelendő úrnak) stílusában azt érezte az ember, hogy ezer úton-módon mindig csak az „egy szükséges" felé vezetget. Ami csak mozgolódott az akkori katolikus életben, azt mind igyekezett közvetíteni felénk, megtapasztaltatni velünk. Ő hívta meg Tornyos pátert előadásra; mentünk vele a kiserdői nyomortelepre, és Alfonz atya örült neki. A táborokban a napi misét, esti imát felejthetetlen élménnyé tudta tenni; prédikációira jól készült, a gyóntatásban pedig mindig egészen az Isten embere volt.

Már évek óta motoszkált bennem a papi hivatás gondolata; végül is 21 éves koromban, az egyetem befejezése után elhárultak az akadályok, és én megmondtam Alfonznak, hogy pap akarok lenni. „Az nekem a legnagyobb örömöm, ha csemetéim egyike papnak megy" — mondta kedvesen, és — csodálkozásomra — azt fűzte hozzá, hogy 21 évvel jobb lenne valami szerzetbe lépni, mintsem az egyházmegyei szemináriumba, a 18 éves „gyerekek" közé. Én nem sokat haboztam, bíztam benne, és

mindjárt ráálltam a szavára. „Hát aztán melyik szerzetesrendbe lépsz?" — kérdezte. Én meg azonnal rávágtam: „Ha szerzetesrend, akkor a jezsuitákhoz." „Az jó" — felelte. Odaajándékozta nekem egyik nagyperemű, fekete, papos kalapját, és félig szétbombázott regnumi szobájából elbocsátott a Manréza felé.

Utána átsöpört a háború Magyarországon. Mikor, sok kaland után, a noviciátus visszakerült 1945-ben a Manrézába, egy nagy meglepetés ért. Hivat P. Kovács Jenő, és azt mondja: „Carissime, idén egy esztergomi megyés pap lép be hozzánk, akit ön ismer: Luzsénszky Alfonz; legyen az angelusa." Hát én majd leültem a bámulattól. Soha erre nem gondoltam volna! Megcserélődött tehát a szerep, és két hétig én voltam volt lelkiatyám vezetgetője.

Negyvenéves fővel bizony nem volt könnyű a páternek beleszokni az új környezetbe. A teológia repetálása is, amit Szegeden végeztettek vele, bizony nehezen ment. De igyekezett, ahogy csak tudott. Később felötlött bennem: nem bánta-e meg, hogy utánam jött a Manrézába? De erről szó sem volt.

Ezután sok éven keresztül megszakadt kapcsolatom P. Luzsénszkyval. Mikor újra felvettük a kapcsolatot, a budai volt Rákóczianum melletti kápolnában dolgozott, utána pedig Kispestre került. Egészsége az utóbbi években nagyon meg volt támadva: két hónapig tüdőbajjal kezelték a Széher úti kórházban, állandóan gyomorfájásai voltak, és a szívével bajlódott. De minden nehézség ellenére sohasem vesztette el munkakedvet, bizalmát. Fáradhatatlanul látogatott betegeket, öregeket; lelkesítette, bátorította az embereket. Bámulatos volt szellemi frissesége, nyíltsága. Állandóan keresett és kért új teológiai könyveket, és szívből élvezte őket. Levelei tele voltak mindig új könyvcímekkel, amelyeket olvasott és ajánlott nekem. Bár sok csalódás érhette életében, megmaradt benne mindig a hitből fakadó derűlátás. Így írt nekem kórházi tapasztalatairól: „Mindent összevéve a kórház is azt bizonyította, hogy az emberek alapjában véve jók, jószándékúak, szeretnünk kell őket, és ha ügyetlenségünk vagy a körülmények miatt mást nem tehetünk, imádkoznunk kell értük, igen, az egész világért, mert aki Krisztussal egy akar lenni, annak az egész emberiség megváltásában is részt kell vennie." Nagy imádkozó volt; a csendes kápolnában órákig elidőzött Jézus előtt. Az ima volt erőforrása, meg az, amikor érezte, hogy fogékonyak a lelkek.

Az ő korosztályához tartozó egyháziak közül sokan nagyon kritikusan reagálnak a vatikáni zsinat utáni fejleményekre. A sok válság és zavar persze neki is fájt, de sokkal mélyebben érezte át az új irányokban megnyilvánuló pozitívumot. Bámulatosan fiatal maradt szellemileg. Energiája ragadós volt. Amikor az utóbbi években kétszer rövid időre hazalátogattam, azonnal kezébe vette programom megszervezését. Érezte az ember, hogy Krisztusért csinál mindent és viszi a Szentlélek, s talán épp ezért tudta megérezni a Lélek szelét a világegyházban is. 1974 szilveszterén kelt legutolsó levelében írja: „Szép, csodálatosan szép időket értünk meg. Persze sok minden zűrzavaros, aggasztó és fájdalmas — de a Newman által beígért új Pünkösd eljött, ezt hiszem."

Az év eleje óta gyakrabban panaszkodott szívbántalmakra. Február elején egyszer rosszul is lett, kórházba került, de onnan nyolc nap után elbocsátották azzal, hogy nincs komolyabb baja, élheti a rendes és megszokott életét. Mivel azonban érezte, hogy nincs jól, Verőcére ment pihenni, onnan szállították márc. 10-én újból a Széher úti kórházba. Vasárnap reggel még elmondta a szentmiséjét ágyban, ülve, de mint mondják, igen nagy áhítattal. Dél körül elérte az újabb szívroham, és egy óra múlva elköltözött az Úrhoz (1975.márc.16.). Nagycsütörtökön temették Pannonhalmán testvérei mellé.

P. Luzsénszky az én életemnek is egyik legnagyobb jótevője. Sohasem élt magának, és ezért a jó Isten lesz az ő igen nagy jutalma.

Nemeshegyi Péter

Dr. LÁSZLÓ MIKLÓS ÁKOS OFM

(1900 — 1975)

Ismét kidőlt egy fa Szent Ferenc „Pomeriumában", gyümölcsöskertjében. 1975. febr.17-én P. Ákos befejezte földi életfutását, hogy elkezdje a soha el nem múlót.

Életét körülbelül három egyenlő szakaszra oszthatjuk: a felkészülés, a munkálkodás és a kereszthordozás éveire.

Budapesten, 1900.szept.11-én született. Középiskoláit a fővárosban végezte. Előbb az irgalmasrend tagja lett, és orvosi pályára készült. Ez irányú tanulmányokat mindig kedvelte. Majd Assisi Szent Ferenc népes családjába lépett, ahol 1929.ápr.7-én pappá szentelték. Tanulmányait Rómában, a Sant' Antonio ferences egyetemen fejezte be.

Az Örök Városból azonnal a rendi filozófiai főiskola katedrájára került. Ez volt életének főmunkatere, amelyen mindvégig munkálkodott, amíg a „szamár-testvér" megengedte. A bölcselettudomány minden ágában jártas volt. Bármelyik ágát mesterként tanította. Nem rendszerező, hanem sziporkázó elme volt. Tanítványai — tudásáért — szerették, tisztelték és félték.

Az előadó asztal otthont jelentett számára. Mind az iskola padjai, mind a lelkigyakorlatozó paptestvérek sorai előtt.

Leggazdagabb életszakaszának az utolsó, a szenvedések évei bizonyultak. Tüdő- és szívasztma gyötörte és a kolostor falai közé szorította. Érzékeny idegzetét a hosszas betegség erősen megviselte. Azonban ilyen állapotban is órákat töltött az Oltáriszentség előtt, és naponta felajánlotta szenvedéseit saját és embertársai bűneiért. Reméljük és imádkozzunk érte, hogy az örök élet véget nem érő adorációjának részese legyen.

Confrater

Hibaigazítás. 25. számunk 65. oldalán tördelés után egy sor sajnálatos módon fölcserélődött ill. kiesett. „Az emberszív angyalai és démonai" c. cikk 2. bekezdésében a 6. sor helyesen:

nak a jót. Az ellentétpárok sorában találunk nem egy közös elemet is. A